

Vaasan kaupungin erityisliikunnan kehittämissuunnitelma 2011–2016

Teemu Mäkipaakkanen

Opinnäytetyö
Liikunta-alan kehittämisen ja
johtamisen koulutusohjelma
2010

Liikunta-alan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelma

<p>Tekijät Teemu Mäkipaakkanen</p>	<p>Ryhmä tai aloitusvuosi Liikunnan YAMK</p>
<p>Opinnäytetyön nimi Vaasan erityisliikunnan kehittämissuunnitelma 2011–2016</p>	<p>Sivu- ja liitesivumäärä 67 + 25</p>
<p>Ohjaaja tai ohjaajat Kari Puronaho</p>	
<p>Tämän kehittämistyön tavoitteena oli selvittää Vaasan kaupungin erityisliikunnan nykytilaa ja luoda erityisliikunnan kehittämissuunnitelma Vaasan kaupungille. Vaasan kaupungissa erityisryhmiin on kiinnitetty huomiota, mutta tulevaisuudessa työtä on tehtävä, jotta esim. ikäihmisten määrän kasvun tuomiin haasteisiin voidaan reagoida sekä pystytään tarjoamaan tasa-arvoisesti liikuntapalveluja myös erityisryhmäläisille.</p> <p>Kehittämistyön kautta luodaan parannusehdotuksia erityisliikunnan palveluihin ja se on myös tärkeä osa erityisryhmien liikunnanohjaajan työn kehittämistä. Kehittämistyö käsittelee erityisliikuntaa kohderyhmän kannalta sekä kaupungin asemaa erityisliikunnan järjestämisessä.</p> <p>Erytisliikunnan nykytila kartoitettiin keväällä 2010 erityisryhmiin osallistujille ja yhdistyksille toteutetun kyselyn sekä tehtyjen havaintojen perusteella. Kartoituksella haluttiin myös selvittää Vaasan kaupungin erityisliikunnan kehittämiskohteita, mutta vastaajien ehdotukset kehittämistoimenpiteistä jäivät vähäisiksi. Tuloksista ilmeni, että erityisliikunnan asiakkaat ja yhdistykset olivat pääosin tyytyväisiä erityisryhmäläisten liikuntatarjontaan ja saamaansa palveluun. Selvänä heikkoutena voidaan nähdä kuljetusmahdollisuuksia, tiedotusta sekä erityisliikunnan tiloja erityisryhmille.</p> <p>Kohderyhmiltä saatu tieto ja palaute ovat arvokasta materiaalia, koska sen avulla on mahdollisuus nähdä tämänhetkinen tyytyväisyys ja kehittää Vaasan kaupungin erityisliikuntaa entistä paremmin asiakkaiden tarpeita vastaavaksi. Kehittämistoimenpiteet valittiin tutkimuksen ja omassa työssä teen tulleiden ajatusten pohjalta. Kehittämistoimenpiteet käynnistetään vuonna 2011. Kehittämissuunnitelman tuloksena tullaan kehittämään erityisliikunnan palveluita, viestintää ja markkinointia, liikuntatarjontaa sekä yhteistyötä eri toimijatahojen kanssa.</p>	

Liikunta-alan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelma

Asiasanat

Kehittäminen, erityisliikunta, liikuntapalvelut, Vaasan kaupunki,

Degree programme

<p>Authors Teemu Mäkipaakkanen</p>	<p>Group or year of entry YAMK</p>
<p>The title of thesis Adapted physical activity development of city of Vaasa 2011-2016</p>	<p>Number of pages and appendices 67 + 25</p>
<p>Supervisors Kari Puronaho</p>	
<p>The aim of this development work was to find out current state of adapted physical activity in city of Vaasa and to create a adapted physical development. Adapted physical activity groups have received attention, but more work has to be done in the future. The number of elderly people will increase and it makes a challenge, which demands a response by providing equal sports services for everybody.</p> <p>This development work will give improvement suggestions for adapted physical activity services, which is an important part of developing instructors work. Adapted physical activity is looked from the targets groups point of view. This development work deals also with the city's special role in organizing sports.</p> <p>The current state of adapted physical activity was surveyed in the spring of 2010 with enquiry for associations and participants. This surveys aim was to find out which development areas city of Vaasa has. But unfortunately the answers included them quite poorly.</p> <p>The results showed that participants of the adapted physical activity groups and associations were mainly satisfied for activity resources and service. The main weaknesses were transportation, information and facilities. Information and feedback from the target groups were valuable material. It gave the possibility to see the recent state of satisfaction and to develop Vaasa's adapted physical activities to meet better the needs of the customer. This research and ideas from the daily working life gave basis for improvement actions. These actions will start in 2011. Adapted physical activity services, information and marketing, activity resources and co-operation between different sectors will be developed after this development plan.</p>	
<p>Key words Development, Adapted physical activity, exercise services, City of Vaasa</p>	

Sisällysluettelo

1	Johdanto.....	1
2	Organisaation osaamisen kehittäminen	3
2.1	Yksilön ja organisaation osaaminen.....	3
2.2	Strategia organisaatiossa	4
2.3	Strategian toteuttaminen	6
2.4	Palvelut	8
2.4.1	Palvelun tehtävät ja palvelupaketti.....	10
2.4.2	Palvelun laatu	11
2.4.3	Palveluodotustasot	12
2.4.4	Imago	12
2.5	Viestintä.....	13
2.6	Markkinointi.....	15
2.7	Nonprofit -organisaatioiden markkinointi.....	18
3	Erityisliikunnan käsitteet ja kohderyhmät	19
3.1	Liikuntavammaiset	19
3.2	Tuki- ja liikuntaelinsairaudet.....	19
3.3	Aistivammaisuus.....	20
3.4	Kehitysvammaiset	21
3.5	Pitkäaikaissairaat.....	22
3.6	Ikäihmiset	24
4	Erityisliikunta Suomessa	26
4.1	Liikunta kunnallisena peruspalveluna.....	27
4.2	Liikunnan merkitys yksilölle ja yhteiskunnalle	28
4.3	Erityisliikunnan merkitys tasa-arvoisuuden näkökulmasta.....	28
4.4	Kunnat erityisliikuntapalveluiden tuottajana	29
5	Vaasan kaupungin erityisliikunta.....	30
5.1	Liikuntapoliittinen ohjelma.....	30
5.2	Vaasan liikuntapoliittiset perusarvot.....	31
5.3	Vaasan vapaa-aikavirasto.....	34
5.4	Erityisliikuntaryhmät.....	36
5.5	Resurssit.....	37
5.6	Erityisliikunnasta tiedottaminen.....	37

6. Kehittämishankkeen tavoite, ongelmat ja vaiheet	38
7. Tutkimusmenetelmät.....	40
8. Kehittämistarpeiden kartoituksen tulokset.....	42
8.1 Vaasan kaupungin erityisliikuntapalvelut	42
8.1.1 Viestintä ja markkinointi	43
8.1.2 Erityisliikuntapalvelujen organisointi.....	44
8.1.3 Erityisliikunta neuvonta.....	46
8.1.4 Liikuntaryhmäläisten toiveet toiminnan edistämiseksi.....	47
8.2 Vaasalaisten erityisliikuntayhdistykset	47
8.2.1 Yhdistyksien toiminta	47
8.2.2 Yhdistyksien erityisliikunnan palvelut	49
8.2.3 Vaasan kaupungin erityisliikunnan palvelut.....	50
8.2.4 Yhteistyömahdollisuudet.....	51
8.2.5 Yhdistyksien ehdotukset kehittämistoimenpiteistä.....	52
9. Vaasan kaupungin erityisliikunnan kehittämistoimenpiteet vuosille 2011–2016.	53
9.1 Organisaation osaamisen kehittämistoimenpiteet	54
9.2 Strategiset kehittämistoimenpiteet	55
9.3 Viestinnän ja markkinoinnin kehittämistoimenpiteet	57
9.4 Toiminnalliset kehittämistoimenpiteet.....	58
9.5 Eri kaupungin sektorien kehittämistoimenpiteet.....	60
POHDINTA.....	63
Litteet	74

1 Johdanto

”Eivätkö lepo ja sairaudet pilaakin kehomme kunnon, mutta liikunta ja harjoittelu säilytä sen pitkän ajan.” (Vuori 2003, 15.) Tämän totesi Sokrates jo 400 –luvulla e.Kr. Liikunnalla on merkitystä kuntalaisen perusoikeutena ja hyvinvoinnin osatekijänä. Pitkäaikaissairaille, vammaisille sekä ikääntyville henkilöille liikunnalla on erityinen merkitys. Erityisryhmäläisille kohdennetut liikuntapalvelut ovat välttämättömyys.

”Erityisryhmien liikunnalla tarkoitetaan sellaisten henkilöiden liikuntaa, joilla on vamman, sairauden tai muun toimintakyvyn heikentymisen tai sosiaalisen tilanteen vuoksi vaikea osallistua yleisesti tarjolla olevaan liikuntaan ja joiden liikunta vaatii soveltamista ja erityisosaamista. ” (Erityisryhmien liikunta 2000 –toimikunnan mietintö 1996, 9.)

Erityisliikunnan piiriin kuuluvien ihmisten ryhmän lukumäärää on vaikea arvioida, koska osa ihmisistä lukeutuu moneen erityisliikunnan alaryhmään. Lisäksi ei ole täsmällistä kriteeriä, milloin vamma tai pitkäaikaissairaus haittaa liikunnan harrastamista siten, että se edellyttää erityisosaamista liikunnanohjaukselta. Karkeasti arvioidaan, että väestöstä noin 20–25 % kuuluu erityisryhmien liikunnan kohderyhmään. (Ala-Vähälä 2010, 8.)

Suomen väestön terveyskäyttäytymistä koskevan tutkimuksen mukaan noin 18 prosentilla työikäisestä (15–64v.) väestöstä oli sairaus tai vamma, joka häytti toiminta- tai työkykyä. (Suomalaisen aikuisväestön terveyskäyttäytyminen 2003, 44) Eläkeikäisistä noin 30–40 prosentilla toimintakyky oli heikentynyt niin, että he eivät suoriutuneet arkisista tehtävistä esimerkiksi portaiden noususta yhden kerroksen verran, puolen kilometrin kävelystä tai puolen kilon ostokassin kantamisesta sadan metrin matkaa. (Terveys ja toimintakyky Suomessa 2002, 74.) Erityisliikunta painottuu iäkkäisiin, mutta eri ikäluokista löytyy merkittävä joukko ihmisiä, jotka hyötyvät erityisliikunnan palveluista (Ala-Vähälä 2010, 8.).

Liikunnalla on merkitystä sekä sivistyksellisenä että hyvinvoinnin osatekijänä (Valtioneuvoston periaatepäätös liikunnan edistämisen linjoista, 2008). Erityisryhmillä on myös nämä molemmat ulottuvuudet ja erityisliikunta on vakiinnuttanut asemansa osittain suomalaisessa yhteiskunnassa. Liikunnan ja vapaa-ajan merkitys on ymmärretty myös erityisryhmäläisten hyvinvoinnin ylläpitäjänä sekä kehittäjänä. Tosin erityisryhmäläiset ovat edelleen marginaalinen ryhmä suomalaisessa liikuntakulttuurissa ja erityisliikuntapalveluiden taso vaihtelee suuresti alueellisesti.

Vammaisille, pitkäaikaissairaille ja ikääntyville henkilöille tarkoitetut palvelut ovat tärkeitä. Palveluja tarvitaan, jotta erityisryhmiin kuuluvat voivat elää itsenäistä elämää sekä osallistua yhdenvertaisesti. Vastuu erityisliikunnan palveluista sekä niiden tukitoimintojen järjestämisestä kohdistuu usealle taholle. Tämä saattaa tehdä palvelujärjestelmästä erittäin hajanaisen.

Tämän kehittämistyön tarkoituksena on osallistua erityisliikunnan edistämiseen kunnallisella tasolla. Erityisryhmien liikunnassa harrastamista halutaan turvata ja lisätä, joten siihen kaupungin on luotava hyvät edellytykset. Tämä kehittämistyö pyrkii edistämään Vaasan kaupungin erityisryhmille suunnattujen liikuntapalveluja ja tällä pyritään tuomaan erityisliikunta mahdollisimman lähelle kohderyhmän tarpeita ja helpottaa heidän mahdollisuuksia liikunnan harrastamiseen Vaasassa.

Kehittämissuunnitelman tekeminen oli tärkeää, koska liikuntaosastolle ei ole aikaisemmin tehty erityisliikunnan kehittämissuunnitelmaa. Kartoituksen tulosten avulla saadaan selville yleinen tyytyväisyystaso, jolloin voidaan tarvittaessa tehdä muutoksia mahdollisiin puutteita ja kehitystä kaipaaviin asioihin. Tämän työn tarkoituksena oli saada selville, miten Vaasan kaupungin erityisliikunnan tulisi kehittää palveluitaan ja ovatko asiakkaat tyytyväisiä saamaansa palveluun.

Kehittämistyön viitekehystä avataan työn alussa kertomalla organisaation ja yksilön osaamisesta, strategiasta ja sen toteuttamisesta, palveluista, viestinnästä ja markkinoinnista. Teoriaosuudessa kerrotaan myös erityisliikunnan käsitteet, erityisliikunnasta Suomessa, Vaasan kaupungin liikuntaosastosta ja sen erityisliikunnasta.

2 Organisaation osaamisen kehittäminen

Yksilön ja työyhteisön tärkeä menestystekijä on osaamisen jatkuva kehittäminen. Osaamisen kehittämistä pidetäänkin välttämättömänä, kun ajatellaan organisaation kilpailukykyyn ylläpitämistä ja parantamista. Tarve osaamisen kehittämiseen voi lähteä organisaatiosta tai yksilöstä. Osaaminen liittyy muun muassa ihmisiin, teknologiaan, liiketoiminnan ja markkinoiden tuntemiseen, organisointikykyyn tai yhteistyötaitoihin. Sitä tulkitaan strategioista puhuttaessa kokonaisvaltaisena organisatorisena kykynä, joka luo organisaation menestyksen pohjan. Osaaminen muodostaa kilpailuedun ja sitä tarkastellaan suhteessa kilpailijoihin. Osaaminen nähdään organisaation kykynä kehittää toimintaansa, jäsentensä tieto-taitoa sekä yksilön kykynä kehittää itseään ja ammattitaitoaan. (Henttonen 2002, 18.)

2.1 Yksilön ja organisaation osaaminen

Organisaation osaaminen on henkilöihin liittyvää ammatillista pätevyyttä sekä organisaatiossa oleva pätevä tietämys ja taito (Järvinen, Koivisto & Poikela 2002, 75.). Organisaation osaamista voidaan tarkastella kolmen ulottuvuuden kautta. Ammatillinen osaaminen on lisäarvoa tuottavaa ammatillista osaamista. Sosiaalinen pääoma tarkoittaa osaamisen käytön ja kehittymisen organisatorisia edellytyksiä. Kollektiivinen osaaminen kuvaa organisaatiossa pitkän ajanjakson aikana kehittyvää osaamista. Ammatillisen osaamisen kehittämiseen vaikuttaa sosiaalinen pääoma, joka yhdistää ammatilliset osaamisen osa-alueet yhteen organisaation kollektiiviseksi osaamiseksi. (Lehtonen 2002, 178.)

Haasteena voidaan pitää ammatillisen osaamisen saavuttaminen ja ylläpitäminen, koska ammattitaidon perustana oleva tietämys vanhenee nopeasti. Osaamisvaatimusten muutosten tarkastelua tulee tehdä laaja-alaisesti ja tarkastelussa tulee ottaa huomioon työroolien ja ammattien muutosten tarkastelu sekä toimintaympäristön muutos ja organisaation strategiset tavoitteet. (Lehtonen 2002, 15.)

Organisaation osaamisella on monia merkityksiä. Organisaation näkökulmasta osaaminen on strategisen kyvykkyyden perusta, organisaation jäsenten näkökulmasta se on työssä menestymisen perusta ja esimiehen kannalta osaaminen nähdään välineenä tavoitteiden saavuttamiseksi sekä johtamistyön kohteena. (Viitala 2003, 49.)

Organisaatiolla tulee olla kykyä oppia yksilön oppimisen ohella. Yksilön osaaminen ei aina johda suoraan organisaation osaamiseen, vaan oppivan organisaation tulisi tarjota olosuhteet yksilön kehittymiselle, elinikäiselle oppimiselle sekä koko organisaation osaamisen kehittymiselle. Oppiva organisaatio edistää koko henkilöstön oppimista, osaamista ja kehittää itseään. Uudistuminen saattaa merkitä organisaatiolle kehitysmahdollisuutta. Oppivassa organisaatiossa tulisi olla mahdollisuus tarkastella muutoksia ja oppimisprosesseja. Niistä muodostetaan yhteisiä tulkintoja. Kehittämisen ohella organisaation johtamismallin ja asenteen tulisi olla kannustava ja tukeva oppimista. (Henttonen 2002, 19.)

Osaaminen on aktiivista ja dynaamista tietämistä. Se on taito hankkia ja käyttää erilaisia tiedonlähteitä. Siihen liittyy kokemuksen tuoma ulottuvuus, jonka kautta tietotaitojärjestelmä laajenee sekä tarkentuu. Osaamisen avulla henkilö kykenee analysoimaan tulevia tilanteita ja muodostamaan niistä uusia ideoita. Osaamisen hallinnan peruslähtökohta voidaan pitää sitä, miten osaaminen kohdentuu vaatimuksia vastaavaksi. (Jämsä & Manninen 2000, 23–25)

Osaaminen muodostuu tiedoista, taidoista ja kokemuksista, mutta edellisten lisäksi asenteet ja kontaktit kuuluvat osana osaamiseen. Se näkyy konkreettisena toimintana sekä tietyissä tilanteissa kykynä toimia. (Sydänmaanlakan 2004, 150.) Myös vuorovaikutus, päätöksentekotaidot, vastuullisuus, eettisyys ja moniammatillisuus ovat tärkeitä osa-alueita osaamisessa. (Jämsä & Manninen 2000, 23–24.)

2.2 Strategia organisaatiossa

Strategian historia on kotoisin antiikin Kreikan sodanjohto-opista ja se viittaa kuljettavaan tiehen (Hokkanen & Strömberg 2003, 263; Kamensky 2003, 16.). Strategia on perinteisesti ajateltu sotilasjohdon ja suurten yritysten ylimmän johdon ajattelutavaksi. Strategia on levinnyt myös julkisen hallinnon piiriin ja pieniin organisaatioyksiköihin. (Kostamo 2000, 23.)

Strategia koskee organisaation pitkän aikavälin menestystä. Organisaatioon ja sen toimintaan vaikuttavat monet tekijä, jonka vuoksi organisaatiolla on isoja mahdollisuuksia vaikuttaa kehitykseen. (Karlöf & Lövingsson 2009, 251.) Strategia käsitteellä on monta käyttötapaa ja merkitystä, joten ei ole mahdollista esittää yksiselitteisesti ja yleisesti tunnettua määritelmää (Hokkanen & Strömberg 2003, 263.). Strategia on suunnitelma, tietoisesti päätetty toiminnan suunta (Kauhanen 2003, 17.).

Kamensky (2008, 16–19.) määrittelee strategian kolmella määritelmällä:

1. "Strategia on yrityksen tietoinen keskeisten tavoitteiden ja toiminnan suuntaviivojen valinta muuttuvassa maailmassa. "
2. "Strategian avulla yritys hallitsee ympäristöä."
3. "Strategian avulla yritys hallitsee tietoisesti ulkoisia ja sisäisiä tekijöitä sekä niiden välisiä vuorovaikutussuhteita siten, että yritykselle asetetut kannattavuus-, jatkuvuus- ja kehittämistavoitteet pystytään saavuttamaan. "

Strategian määrittelylle on useita tapoja. Yhdessä määritelmässä organisaation strategia on sisäisesti johdonmukainen joukko valintoja, joita organisaatio tekee toteuttaakseen toimintansa tarkoitusta menestyksekkäästi. Valinnat voidaan suunnitella etukäteen, mutta valintojen sisäinen johdonmukaisuus ja tavoitteellisuus saatetaan havaita vasta myöhemmin. (Mantere ym. 2006, 191.)

Toiminta-ajatuksella ilmaistaan organisaation perustarkoitus sekä ajatus, miksi organisaatio on olemassa. Visiolla ilmaistaan organisaation tulevaisuuden tahtotila. Toimintaa ohjaavat perusarvot: voimakkuus, pysyvyys sekä riippumattomuus ajasta ja paikasta. Missio, visio ja arvot voidaan määritellä tai kirjoittaa yhdellä tai useammalla lauseella yhdeksi kokonaiseksi elämäntehtäväksi. Organisaation tehtävä vastaa siihen, miten yritys aikoo menestyä valitsemalla toiminta-alueella. (Kamensky 2008, 69–78.)

Toimintastrategialla määritellään, miten ympäristön mahdollisuudet sekä omat sisäiset vahvuudet voidaan yhdistää. Päämääränä on saavuttaa strategiset tavoitteet. Organisaation strategia ilmaistaan useasti liikeidean avulla. Liikeidealla ylläpidetään hallitsevuutta ja ylivoimaista osaamista omalla toimialalla. Liikeidealla kuvataan, miten sovitetaan markkinat, tuotteet tai palvelut, imagotekijät ja tapa toimia yhteen. (Åberg 2000, 77–78.)

2.3 Strategian toteuttaminen

Strategia on yksi prosessivaihe, jossa organisaation visio ja missio muunnetaan työntekijöiden tekemäksi työksi (Kaplan & Norton 2004, 54.). Strategia toteutuu silloin, kun organisaation jäsenet toteuttaa sen. Miten työntekijät saadaan toimimaan organisaation päämäärien saavuttamiseksi, se liittyy johtamiseen. (Mantere ym. 2006, 191–192.) Haasteena on käytännön strategiatyössä jatkuvuuden ja uuden luominen, muutosten ja pitkäjänteisten prosessien ohjaamisen välisen toimivan tasapainon löytäminen. (Santalainen 2008, 337.)

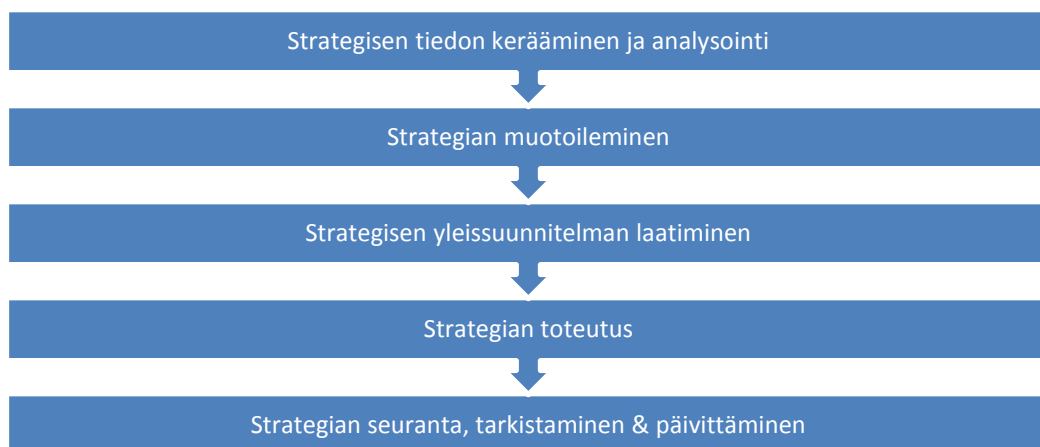
Strategian toteuttamisessa tavoite on saada se näkymään organisaation sisällä käytännön työssä. On myös olennaista, millä tavalla yksilö kokee olevansa työntekijänä osa yrityksen strategiaa. (Hämäläinen & Maula 2004, 40.) Strategiaviestintä on merkittävä osa strategian toteutusta. Strategiaviestintä korostuu entisestään, koska organisaatiolta vaaditaan jatkuvaa strategista muutoskykyä. Organisaation sitouttaminen kollektiivisella kommunikaatiolla on suuri haaste strategian onnistuneessa toteutuksessa. (Hämäläinen & Maula, 2004, 161.)

Strategian tekeminen ja toteuttaminen ovat eri osapuolten keskustelua, joka muokkaa strategiaa. Strategian toteuttaminen vaatii organisaation jäsenten kovaa tekemää työtä. (Mantere ym. 2006, 192–193.) Strategian toteuttamisessa tulee olla kunnossa seuraavat neljä tehtäväaluetta: yrityksen rakenne, prosessit, taidot tai pätevyudet ja palkitseminen (Lipiäinen 2000, 83.).

Kaplan ja Norton (2009) ovat laatineet kuusivaiheisen strategian toteutusprosessin. Se koostuu strategian laatimisesta, suunnittelusta, organisaatioyksiköiden ja henkilöstön strategiaan sopeuttamisesta, operatiivisen toiminnan suunnittelusta, valvonnasta ja oppimisesta operatiivisen toiminnan ja strategian seurantakokousten avulla sekä strategian testauksesta ja päivityksestä. Toteutusprosessit toteutetaan vuoden eri aikoina ja niistä monet toteuttaa organisaatioyksiköt. Strategian johtamistoimistolla on vastuu prosessien johtamisesta ja organisoinnista. (Kaplan & Norton 2009, 346–347.)

Freedman & Tregoe (2003) esittelevät teoksessa Strategisen johtamisen taito strategian luomiseen tarvittavat viisi työvaihetta (kuvio 1). Ensimmäisessä vaiheessa organisaatio arvioi markkinoiden, kilpailun teknologian, talouden nykyisiä ja ennakoitavissa olevia suuntauksia. Lisäksi tutkitaan joitakin sisäisiä muuttujia, kuten organisaation arvoja, osaamista, tuotetuloja sekä aikaisempia strategisia pyrkimyksiä. Tulevaisuutta koskevat oletukset ja organisaatiolle koituvat vaikutukset kartoitetaan. Toisessa vaiheessa tarkastellaan edellisen vaiheen tuloksista

tulevaisuuden näkökulmia ja laaditaan strategisen visio. Strategisen vision pohjalta syntyy kolmannessa vaiheessa erilaisia projekteja, jotta strategian toteutus onnistuisi. Tämän jälkeen laaditaan suunnitelma siitä, miten projektit jäsenetään, priorisoidaan, aikataulutetaan, resursoidaan, toteutetaan sekä valvotaan. Kun suunnitelma on valmis, toteutus voi alkaa. Toteutuksen onnistumiseen vaikuttavat monet eri tekijät: toteutuksen laatu, panostus viestintään, työntekijöiden aktivointia, järjestelmällistä tarkkailua ja mahdollisten muutosten tekoa. Jotta tuloksellisuus taataan, niin strategia tarvitsee säännöllistä seuranta ja tarkistamista. (Freedman & Tregoe 2003, 25–28.)

Kuvio 1. Strategian muotoilemisen ja toteutuksen viisi vaihetta (mukaillen Freedmanina ja Tregoea 2003, 25)

Strategisessa ajattelussa tulisi pyrkiä palvelukeskeisen strategiaan, jolloin organisaation johto kiinnittää huomionsa asiakassuhteisiin, asiakkaiden kanssa tapahtuvaan vuorovaikutukseen sekä ulkoiseen tehokkuuteen. Kustannusnäkökohtia, tuottavuuteen ja sisäiseen tehokkuuteen liittyviä vaikutuksia ei saa kuitenkaan unohtaa. Palvelun laatu ja ulkoinen tehokkuus ovat etusijalla vuorovaikutus- ja tukitoiminnoissa. Palvelun laadun parantaminen ei aiheuta useasti lisäkustannuksia, vaan tarvitaan parempaa ymmärtämystä asiakassuhteista, laadun kokemisesta ja toiminnallisesta laatu-ulottuvuudesta. Laadun paraneminen kasvattaa monesti asiakastytyväisyyttä, mikä vaikuttaa myös sisäiseen työilmapiiriin parantavasti. Hyvien tulosten myötä organisaation johto hyväksyy työntekijöiden tuloksetekokyvyn ja tukee sitä. Sillä on myönteinen vaikutus organisaation työskentelyyn ja työntekijöiden motivaatioon. Sisäinen tehokkuus kasvaa ja yrityksen imago paranee. Asiakkaiden ostohalukkuus palveluja kohtaan lisääntyy ja uudet asiakkaat kiinnostuvat organisaatiosta. Tehokkuuden sekä palvelun

laadunvalvonta kasvattaa yrityksen myyntiä, parantaa yrityksen taloutta ja kilpailuasetelmaa. (Grönroos 2009, 250–264.)

Sinisen meren strategia -kirjassa käsitellään aivan uutta lähestymistapaa kilpailuun ja strategioiden tekoon. Kirjassa asetetaan tarvelähtöisyys asiakaslähtöisyyden edelle. Liiketoiminnassa tulee kirjan mukaan yhdistää asiakkaiden tarpeet, kilpailu ja resurssit sekä osaaminen, jotta päästään menestystä tuottavaan strategiaan. Sinisen meren luomisen lähtökohtana on aivan uuden markkinatilan luominen ja uudenlaisen kysynnän aikaansaaminen. Sininen meri tarkoittaa kaikkia niitä aloja, joita ei vielä ole olemassa; tuntemattomia markkinoita, mahdollisuuksia. Vastaavasti punaiset meret ovat tunnettuja markkinoita, jotka edustavat olemassa olevia aloja. Punaisen meren strategia keskittyy kilpailuun ja kilpailijan kukistamiseen, joilla yritetään kasvattaa omaa markkinaosuutta. Sinisen meren strategia luo uuden markkinatilan, jossa ei ole kilpailua. Sinisen meren rakentaminen edellyttää oikean kysynnän oivaltamista sekä trendien seuraamista. (Kim & Mauborgne 2006, 24-25.)

2.4 Palvelut

Palvelun tuottamiseen osallistuu useita ihmisiä. Jokainen palvelu on ainutkertainen, joten palvelut ovat vaihtelevia. Palvelu tuotetaan samanaikaisesti kuin se kulutetaan. Palvelu tuotetaan silloin, kun asiakas ostaa palvelun ja kuluttaa sitä. Palvelu häviää kuluttamisen jälkeen ja sitä ei voi varastoida, säilyttää, palauttaa tai myydä edelleen. (Lämsä & Uusitalo 2003, 18–19.) Rissanen (2006, 18) on määritellyt palvelun seuraavasti: ”Palvelu on vuorovaikutus, teko, tapahtuma, toiminta, suoritus tai valmius, jossa asiakkaalle tuotetaan tai annetaan mahdollisuus lisäarvon saamiseen ongelman ratkaisuna, helppoutena, vaivattomuutena, elämyksenä, nautintona, kokemuksena, mielihyvänä, ajan tai materian säästönä.”

Palvelu voidaan luokitella toiminnoksi, teoksi tai suoritukseksi, jossa asiakas saa jotain aineetonta. Palvelua tuotetaan ja kulutetaan samanaikaisesti. Se tuottaa asiakkaalle ajansäästöä, helppoutta, mukavuutta, viihtyvyyttä sekä terveyttä. Koska palvelut ovat toimintoja, tekoja tai suorituksia, asiakkaan ja palvelun tarjoajan välillä on vuorovaikutus. (Ylikoski 1999, 20.)

Tavaroiden ja palveluiden välillä on suuri ero, koska palvelut ovat aineettomia. Palvelua on mahdotonta nähdä, maistaa, koskettaa tai kokeilla ennen ostoa. Asiakas joutuu päättämään palvelun ominaisuudet niistä aineellisista asioista, joita hänellä on saatavilla. (Lämsä & Uusitalo 2003, 17–18.)

Palvelut ovat joko julkisia tai yksityisiä. Julkishallinnon palveluihin vaikuttavat lait ja säädökset sekä palvelut tulee olla kaikkien kansalaisten käytettävissä ja tasapuolisesti tarjolla. Yksityisten palveluvalikoima on laaja, johon kuuluvat kaupan ja palvelualan yritykset. Markkinoilla vallitsee kilpailu, joten asiakkailta on mahdollisuus valita itselleen sopivimmat palveluyritykset. Toisaalta palvelun tuottaja voi myös valita asiakkaansa tai asiakasryhmänsä. (Jokinen, Heinämaa & Heikkonen 2000, 220–221.)

2.4.1 Palvelun tehtävät ja palvelupaketti

Palveluiden tehtävät ovat toiminnan luonteen mukaisia ja palvelu saattaa muodostaa merkittävän osan yrityksen toimintaa. Liiketoiminta on sen ydin. Yritys markkinoi vain palveluja ja asiakkaan ostoskohde on itse palvelu. Palvelut saattavat muodostaa osan yrityksen kokonaistarjonnasta. Palvelu on osa kilpailukeinoa, joka tukee tavaran myyntiä. Palvelun avulla yritykset haluavat erottua omalla tarjonnalla samankaltaisten tavaroiden joukosta, jolloin kilpailuetu korostuu. Palvelun laadun ja henkilökohtaisen asiakaspalvelun kehittäminen kilpailukeinoksi ovat mahdollisuuksia erottua joukosta. Palvelut voivat olla myös sisäisiä palveluja, joita tuotetaan omaa sisäistä toimintaa varten. (Lämsä & Uusitalo 2003, 20.)

Palvelut ovat toimintasarjoja, joista asiakkaalle muodostuu palvelukokonaisuus. Palveluita tuotetaan ja kulutetaan samanaikaisesti. Asiakas on palvelujen käyttäjä sekä kuluttaja, mutta toisaalta hän osallistuu myös palvelun tuotantoon osan ajasta. (Jokinen ym. 2000, 224–225.)

Palvelupaketit nivoutuvat ydinpalvelun ympärille. Ydinpalvelu vastaa kysymykseen, mitä palveluyhteisö käytännössä tekee. Yrityksen on pitää tietää, mitä eri asiakkaat haluavat ostaa. Ydinpalvelusta kiinnostutaan monesti silloin, kun sen ympärille on suunniteltu oheispalveluja. Oheispalveluja käytetään palvelutapahtuman kaikissa kolmessa vaiheessa, joita ovat palveluun saapumisvaihe, palvelun käyttövaihe sekä palvelusta poistumisvaihe. Ydinpalvelun tuottaminen on yrityksen perustehtävän hoitamista. Oheispalvelujen tuottaminen on erityisosaamista, jonka avulla voidaan erottautua kilpailijoista. (Lahtinen & Isoviita 2004, 42.)

Ydinpalvelut ovat yrityksen pääpalveluita, joita tuotetaan asiakkaille. Liitännäispalveluja tarvitaan, jotta yritys pystyisi tuottamaan ydinpalvelun. Tukipalvelut ovat palveluja, jotka helpottavat ydinpalvelun käyttöä. (Grönroos 2000, 119.)

Peruspalvelupaketti kertoo, mitä palveluja tarvitaan asiakkaiden tai kohdemarkkinoiden tarpeiden täyttämiseen. Peruspaketti takaa lopputuloksen hyvän laadun. Ydinpalvelu on markkinoilla olon syy ja yrityksellä voi olla yksi tai useampi ydinpalvelu. Tarvitaan myös lisäpalveluja, jotta asiakkaat käyttäisivät ydinpalvelua. Lisäpalveluja kutsutaan avustaviksi palveluiksi, jotka helpottavat ydinpalvelun käyttöä. Tukipalvelut ovat lisäpalveluja, mutta täyttävät toisenlaisen tehtävän kuin avustavat palvelut. Tukipalveluja käytetään arvon lisäämiseksi tai palvelun erilaistamiseksi kilpailijoiden tarjonnasta. (Grönroos 2001, 226–228.)

2.4.2 Palvelun laatu

Päämääränä on palvelun laatu, johon palveluyritys pyrkii. Hyvä laatu on keskeinen toimintafilosofia sekä jatkuvan oppimisen ja kehittämisen kohde. Hyvä palvelun laatu on jatkuvassa muutoksessa oleva. (Lämsä & Uusitalo 2003, 22.)

Palvelun tuottajalla on omat käsityksensä siitä, mitä on hyvä palvelu ja hyvä palvelu, merkitsee eri asioita eri ihmisille. Organisaation pitää selvittää, mitä asioita sen asiakkaikseen tavoittelemat ihmiset arvostavat. Yleisesti ottaen laatu tarkoittaa sitä, miten hyvin tuote, tavara tai palvelu vastaa asiakkaan odotuksia tai vaatimuksia, eli kuinka hyvin asiakkaan tarpeet ja toiveet tyydyttyvät. Laatu on näin ollen asiakkaan muodostama yleinen näkemys tuotteen tai palvelun onnistuneisuudesta. Asiakas on laadun tulkitsija ja laatua tulisikin aina tarkastella asiakkaan näkökulmasta, sillä vain asiakas voi kertoa, onko laatu hyvää vai huonoa eli vastaako laatu sitä mitä asiakas odottaa. Asiakkaan kokemus laadusta muodostuu siitä, mitä asiakas palvelun lopputuloksena saa ja siitä, kuinka varsinainen palveluprosessi onnistui. Näitä kahta laadun osatekijää kutsutaan tekniseksi eli lopputuloslaaduksi ja toiminnalliseksi eli prosessilaaduksi. Kolmas laadun osatekijöistä on asiakkaan mielikuva yrityksestä eli imago. Imago toimii laatukokemuksen suodattimena, jolloin asiakas näkee sekä teknisen että toiminnallisen laadun tämän suodattimen läpi. (Ylikoski 1999, 118.)

Laatu voidaan jakaa seuraavan kuuteen näkökulmaan. Näitä ovat elämyksellisyys, asiakaskeskeisyys, tuotekeskeisyys, tuotantokeskeisyys, kustannus-hyötykeskeisyys sekä eettisyys (Lämsä & Uusitalo 2003, 22–24.). Palvelun laatumielikuva perustuu jokaisen asiakkaan henkilökohtaisiin käsityksiin. Asiakas on tyytyväinen, kun kokemuksensa vastaavat odotuksia tai jopa ylittävät ne. Asiakas vertailee omia kokemuksiaan suhteessa hänen odotuksiinsa ja kerran menetettyä luottamusta on erittäin vaikea ansaita takaisin. (Lahtinen & Isoviita 2004, 45.)

2.4.3 Palveluodotustasot

Asiakkaalla on henkilökohtaiset odotuksensa yrityksestä ja sen palveluista. Niihin vaikuttavia tekijöitä on monia esimerkiksi markkinoinnista muodostuneet mielikuvat, asiakkaan kuulemat mielipiteet, moitteet tai suositukset, asiakkaan omat kokemukset edellisiltä asiointikerroilta tai asiakkaan kokemusten vertaileminen kilpaileviin yrityksiin. Asiakas on tyytyväinen, jos hänen odotuksensa ja palvelukokemuksensa ovat samassa suhteessa. (Jokinen ym. 2000, 228.)

Palveluodotukset jaetaan viiteen ryhmään: ihannepalvelu, paras koettu palvelu, odotettu palvelu, tyypillinen palvelu sekä hyväksyttävä palvelu. Ihannepalvelu ylittää asiakkaan odotukset. Paras koettu palvelu on sellaista, jota asiakas on joskus saanut tietyssä palvelupaikassa. Odotettu palvelu on sellaista, jota asiakas odottaa saavansa. Asiakas voi myös tyytyä odottamaan oikeudenmukaista palvelua. Asiakkaalla on myös käsitys alimmasta hyväksyttävästä palvelusta. (Jokinen ym. 2000, 229.) Palvelukokemus muodostuu palveluympäristön, vuorovaikutussuhteiden ja palvelun lopputuloksen laadusta (Lahtinen & Isoviita 2004, 46.).

Asiakkaan tarpeet ohjaavat odotuksia kohti tiettyjä ratkaisua ja ongelmaan kaivataan ratkaisua. Tarpeet sanelevat, mitä asiakas haluaa. Monet palvelun tarjoajat voivat monesti tarjota hyväksyttävän ratkaisun. Asiakkailta on tiettyjä toiveita siitä, kuinka he haluavat palvelun tarjoajan kohtelevan heitä. Tarpeet sanelevat mitä asiakas etsii, että palvelun tarjoajan toimintaa koskevat toiveet ovat ratkaisevan tärkeitä asiakkaan odotusten muodostumisessa. Odotuksia syntyy myös ulkoisten tekijöiden ansioista. Henkilökohtainen myyntityö, mainoskampanjat sekä yrityksen imago vaikuttavat asiakkaiden odotuksiin. (Grönroos 2000, 263–264.)

2.4.4 Imago

Yrityksen imago muodostuu asiakkaan aikaisempien kokemusten ja arvostusten pohjalta. Imagoa parantaa yrityksen tunnettuus ja vaikuttaa palveluodotuksiin. Mielikuvat ovat asiakkaiden tunteenomaisia käsityksiä siitä, miten yritys palvella asiakkaitaan. (Lahtinen & Isoviita 2004, 47.)

Imago muodostuu havainnoista, joita asiakas tekee yrityksestä. Myönteinen imago saattaa lieventää asiakkaan mahdollisten kielteisten kokemusten vaikutusta. Kielteisen imagon vaikutus toimii päinvastaiseen suuntaan. Asiakkaan mielikuvan ollessa negatiivinen,

vähäinenkin palveluun liittyvä epäonnistuminen aiheuttaa tyytymättömyyttä. Negatiivisen imagon muuttaminen positiiviseksi tapahtuu hitaasti ja vaatii suuren määrän hyviä kokemuksia. (Lämsä & Uusitalo 2003, 58–59.) Myönteinen imago on organisaatiolle voimanlähde, koska se vaikuttaa monella tavalla asiakkaiden käsityksiin organisaation toiminnasta. Imago on asiakkaan tunteiden, mielikuvan ja kokemusten summa. Mielikuvat liittyvät palvelukokemukseen, yritykseen sinänsä tai sen asiakkaisiin. (Ylikoski 1999, 137.)

Imago vaikuttaa monella tapaa asiakkaiden käsityksiin yrityksen viestinnästä ja toiminnasta, joten tunnettu imago on voimavara jokaiselle yritykselle. Imagolla on eritasoisia tehtäviä ja imago viestii odotuksista. Imago viestii odotuksista ulkoisten markkinointikampanjoiden kanssa, kuten mainonnan, henkilökohtaisen myyntityön ja suusanallisen viestinnän kanssa. Yrityksen myönteisellä imagolla on helpompi viestiä tehokkaasti ja asiakkaat ovat silloin vastaanottavaisempia myönteiselle suusanalliselle viestinnälle. Imago on toisaalta myös suodatin, joka vaikuttaa yrityksen operaatioista vallalla oleviin käsityksiin. Epäsuotuisa imago saa asiakkaat tyytymättömiksi kuin he muuten olisivat. Kolmanneksi imago riippuu asiakkaiden odotuksista ja kokemuksista. Imagon mukainen laatu vahvistaa yrityksen imagoa. Jos yrityksen palvelu jää alle imagon, se heikkenee. Neljänneksi imagolla on vaikutus työntekijöihin ja ulkoinen vaikutus asiakkaisiin. (Grönroos 2001, 386–388.)

2.5 Viestintä

Viestintä on ihmisen ominaisuus, mikä on jokaista koskettava asia. Latinankielinen sana *communicare* tarkoittaa ”tehdä yhdessä” ja viestintä on yhteinen asia. Viestintä kuvastaa sekä informaation vaihtoa että yhteisöllisyyttä. Viestintä on vuorovaikutuksen lähtökohta ja se on välttämätöntä ihmisen elämälle sekä sosiaaliselle toiminnalle. Ulkoisen ja sisäisen viestinnän raja ei ole erityisen selvä. Yhteisöllä on monenlaisia kohderyhmiä, joiden kanssa ollaan eri tavoin vuorovaikutuksessa. Sisäisen ja ulkoisen viestinnän kohderyhmät saattavat olla joissain tilanteissa samassa asemassa. (Juholin 2006, 30, 35–36.)

Amerikkalainen viestinnän filosofi on todennut, että viestintä ja energiatoiminnot ovat elämän kaksi perusprosessia. Viestintä vaikuttaa elämiseen yhtä paljon kuin terveys tai ravinnon saaminen. Viestintä on sanomien välitystä lähettäjän ja vastaanottajan välillä eli se on tapahtuma. tai prosessi. Sanomia vaihdetaan lähettäjän ja vastaanottajan välillä. (Åberg 2000, 14.)

Viestinnän tarkoituksena on kuljettaa tieto sitä tarvitseville. Työorganisaatioissa tämä tarkoittanut tiedon kuljettamista ylhäältä esimiehiltä ja johdolta työntekijöille. Työelämän vaatimukset muuttuvat ja nykyään työ perustuu nopeasti muuttuvaan tietoon, sen saatavuuteen sekä vaihdantaan. Organisaation olemassaoloon ja toimintaan liittyvät aina tieto, sen käsittely, muokkaaminen ja kehittäminen. Tietotyöhön tarvitaan viestintäosaamista. (Juholin 2008, 27–63.)

Viestinnällä ei saa aina aikaan odotettuja tuloksia. Syynä voi olla esimerkiksi se, että viesti ei ole teknisesti saavuttanut vastaanottajaa tai vastaanottajat eivät välttämättä reagoi viestiin. Viestinnän tehoa voidaan parantaa, jos tunnetaan henkilöt, tilanteet, tarpeet ja odotukset. Viestejä voidaan myös muotoilla ja käyttää erilaisia kanavia sekä keinoja. (Juholin 2006, 31.)

Viestintäosaamisen osa-alueiksi luokitellaan suullinen ja kirjallinen ilmaisu, suhteet ja verkostot kumppaneihin ja sidosryhmiin, viestintävälineiden hallinta ja kehittäminen sekä strategia eli se, miten käytämme edellisiä osaamisia erilaisissa tilanteissa eri kumppanien kesken. Uuden viestintäajattelun mukaan viestintä tapahtuu siellä, missä ihmiset ovat, työskentelevät, tuottavat ja vaihtavat tietoa sekä kokemuksia. Viestintä tapahtuu foorumeilla, jotka ovat avoimia tiedon vaihdannan ja vuoropuhelun paikkoja. Foorumit yhdistävät organisaation verkostoihin ja toimintaympäristöön. Foorumeista tärkein on fyysinen tai virtuaalinen työtila tai ympäristö, jossa työntekijät toimivat itseohjautuvasti ja yhteisöllisesti. Viestinnän tarkoitus on työskentelyn edellytysten luominen, työyhteisön ylläpito, vahvistaminen, kehittäminen sekä sen jäsenten yksilöllinen ja yhteinen oppiminen, joka tapahtuu vuorovaikutuksen kautta. Työntekijät muokkaavat työllään ja viestinnällään organisaationsa mainetta sekä tietoisesti että tiedostamattaan, ja heijastavat sitä takaisin työyhteisöön. (Juholin 2008, 27–63.)

Viestinnän tehtävät määritellään myös eri tavoin. Jokainen yhteisö itse määrittelee, miksi viestintä on olemassa, mihin viestintää tarvitaan ja mitä tehtäviä ja tavoitteita viestinnälle asettaa. Viestinnän tehtävät jaetaan yhteisökuvaan tai yhteisön maineeseen, tiedonkulkuun, kuunteluun ja vuoropuheluun henkilöstöryhmien ja sidosryhmien kesken, vaikuttamiseen kumpaankin suuntaan (yhteisö vaikuttaa ympäristöönsä ja ympäristö vaikuttaa yhteisöön), tuotteiden ja palveluiden kiinnostavuuteen, sisäiseen ja ulkoiseen luotukseen sekä toimintaympäristön seurantaan. (Juholin 2001, 39.)

2.6 Markkinointi

Liiketoiminnan keskeisin osa on markkinointi ja yrityksen tärkeä menestystekijä. Markkinointi tapa ajatella, toimia sekä viestittää mahdollisille ostajille omista tuotteista. Markkinointi ei kuitenkaan ole pelkkää mainontaa ja myyntityötä, vaan siinä yhdistyvät asiakaslähtöisesti suunnitellut toiminnot. Markkinoinnissa on tunnettava nykyisten ja mahdollisten asiakkaiden ostokäyttäytyminen ja asiakastarpeiden tyydyttäminen. Sen on siis pystyttävä ennakoimaan ja selvittämään kysynnän taso. Ennakointi onkin pohja tuotekehitykselle, markkinointiviestinnälle ja muille markkinointiratkaisuille. Lisäksi yrityksen täytyy osata tehdä oikeat strategiset ratkaisut markkinoinnin kilpailukeinoja ja niiden käyttöä suunnitellessaan. (Bergström & Leppänen 2005, 9 – 10, 20; Anttila & Iltanen 2001, 343.)

Yrityksen näkyvin toiminto ulospäin on markkinointi, joka luo asiakkaan ja yrityksen välisen yhdyssiteen. Asiakas arvioi yrityksen markkinointia sujuvuuden kannalta sekä sen luomien mielikuvien kautta. Jos markkinointi epäonnistuu asiakkaan näkökannasta, häntä ei enää kiinnosta miten hyvin muut toiminnot toimivat. Markkinoinnin avulla luodaan ja ylläpidetään kysyntää. Nämä markkinoinnin tehtävät onnistuvat, kun yritys tekee tuotteistaan kilpailijoista erottuvia ja asiakkaita houkuttelevia. Kysyntä on pystyttävä tyydyttämään. Uusia tuotteita ja toimintatapoja tulee alati kehittää asiakkaiden tarpeista lähtien. Asiakaspalautetta hankitaan systemaattisesti ja markkinatutkimusten hyödyntäminen tässä kehittämistyössä on tärkeää. Tuotekehityksen ohella kysynnän tyydyttämistä on myös se, että tuotteita on oltava helposti saatavilla oikeassa paikassa oikeaan aikaan. (Anttila & Iltanen 2001, 22; Bergström & Leppänen 2005, 21 – 22.)

Markkinoinnin suunnittelussa on tärkeää toimintajärjestys, sillä se määrittää markkinointiin sisältyvien päätösten tekemisen. Tästä muodostuu markkinoinnin tekemisten vaiheet toisiinsa nähden. Markkinointitöitä tehtäessä tiedostetaan keskeiset prosessimallit, jotka mahdollistavat markkinointitoimien toteuttamisen tuottavassa järjestyksessä. Tätä kutsutaan markkinointiosaamisen ensimmäiseksi tasoksi, ja toisessa tasossa hallitaan ne toimintaratkaisut, jotka sisältyvät kuhunkin prosessin päävaiheeseen. (Rope 2000, 43.)

Markkinointi kuuluu koko organisaation toimintaan, jota ylin johto arvioi. Yrityksen menestykseen markkinoilla vaikuttaa jokaisen työntekijän työpanos ja se, mitä yrityksessä tehdään. Markkinoijan tulee luoda sellainen tuote, jonka asiakkaat haluavat ostaa. Yrityksen kaikessa päätöksenteossa tulee olla lähtökohtana asiakkaiden, potentiaalisten asiakkaiden ja muiden sidosryhmien mielipiteitä yrityksen tarjonnasta, viestinnästä ja suorituksista.

Päätöksenteossa tulee muistaa taloudelliset realiteetit, muut sidosryhmät, tekninen kehitys ja tuote- tai tuotantokeskeisyys. Menestyksellinen markkinointi vaatii myös organisointikeinoja. Markkinointi tarkoittaa myös menetelmiä, toimintoja ja työkaluja. Tämä on merkittävä osa, koska asiakkaat näkevät ja kokevat sen. Markkinointia tulee tarkastella laajemmin tai se johtaa vain rajallisiin tuloksiin. (Grönroos 2009, 315–316.)

Markkinointi on sekä tapa ajatella, että tapa toimia. Markkinointiajattelun keskeinen lähtökohta pidetään asiakkaiden tarpeet ja toiveet, joiden pohjalta uusia tavaroita ja palveluja tulisi kehittää. Asiakaslähtöisyyden lisäksi markkinoinnissa huomioidaan toiminnan kannattavuus pitkällä tähtäimellä. Asiakassuhteiden ohella on hoidettava suhteita alihankkijoihin, yhteistyökumppaneihin, tiedotusvälineisiin ja muihin sidosryhmiin. Markkinointi on myös joukko erilaisia toimintoja, joista yritys tekee jatkuvasti päätöksiä. Yrityksellä on oltava jotain myytävää, palvelua, konkreettinen tavara tai näiden yhdistelmä, jolla on kysyntää. Tarjottujen tavaroiden ja palveluiden pitää erottua kilpailijoista sekä tyydyttävä asiakkaiden tarpeita ja mieltymyksiä. Tuotteille pitää pystyä määrittelemään sopiva hinta suhteessa kilpaileviin tuotteisiin ja ostajien hintaodotuksiin. Ostajien on oltava mahdollisuus saada tuotetta mahdollisimman helposti ja tuotteiden olemassa olost ja ominaisuuksista on informoitava mahdollisille ostajille markkinointiviestinnän avulla. Yrityksen toimipaikan sisustus ja henkilöstön toiminta ovat osa tärkeitä kilpailutekijöitä. Edellä mainitut toiminnot yhdessä muodostavat yrityksen kilpailukeinot eli markkinointimixin. (Bergström & Leppänen 2003, 10; Armstrong & Kotler 2004, 5.)

Markkinoinnin muotoja ovat sisäinen markkinointi, ulkoinen markkinointi, vuorovaikutusmarkkinointi, asiakassuhdemarkkinointi ja suhdemarkkinointi. Sisäinen markkinointi kohdistuu organisaation henkilöstöön ja sen tavoitteena on varmistaa, että koko henkilökunta markkinoi yritystä ja sen tuotteita. Yrityksen asiakkaisiin ja muihin ulkoisiin sidosryhmiin kohdistuu ulkoinen markkinointi ja sen tavoitteena luoda myönteisiä mielikuvia, kiinnostusta ja ostohalua. Ulkoisen markkinoinnin keinoja ovat esimerkiksi mainonta, myynninedistäminen sekä tiedotus- ja suhdetoiminta. Tämä vaikuttaa voimakkaasti yrityksen ja tuotteiden imagoon. Vuorovaikutusmarkkinointi jatkaa siitä, mihin ulkoisella markkinoinnilla edetään. Vuorovaikutuksen tavoitteena on saada asiakas ostamaan, ja keinoja siihen ovat esimerkiksi myyntityö, tuote-esittelyt, asiakaspalvelu ja neuvonta sekä toimipaikan sisustus ja toimipaikkamainonta. Asiakassuhde-markkinointi pyrkii sitouttamaan asiakkaat yrityksen kanta-asiakkaaksi. Asiakkaiden antamaa palautetta ja tyytyväisyyttä tutkitaan, jotta toimintaa voidaan kehittää asiakkaiden toivomaan suuntaan ja asiakkaat saadaan uskollisemmiksi.

Keinoja tähän ovat esimerkiksi kanta-asiakasedut, -asiakastilaisuudet ja -tarjoukset sekä uutuustuotteiden tarjoaminen. Suhdemarkkinointi tarkoittaa muiden sidosryhmäsuhteiden hoitamista. Menestyäkseen yrityksen tulee käyttää kaikkia markkinoinnin muotoja hyväkseen, ei vain ulkoista markkinointia. (Bergström & Leppänen 2003, 10–27.)

Markkinointiviestintä muodostaa suuren osan markkinoinnin prosessista ja viestinnän on oltava kokonaisvaltaista sekä pitkäjänteistä. Markkinointiviestintä on strategia, jossa yhdistetään perinteisten medioiden avulla tapahtuva markkinointi, suoramarkkinointi, suhdetoiminta ja muut erilliset markkinointiviestintämediat. Lisäksi tuotteiden ja palveluiden toimitukseen ja kulutukseen, asiakaspalveluun ja muihin asiakastapaamisiin sisältyvät viestinnälliset näkökohdat. (Grönroos 2009, 358–359.)

Markkinointisuunnitelma on organisaation johtamisen kokonaisuuden perusta. Markkinointisuunnitelmassa ostava asiakas ratkaisee, tarvitaanko koko yritystä tai organisaatiota, sen tuotteita ja palveluita. Markkinointisuunnitelmassa ulkopuolelle jäävät tuotanto-, talous- ja henkilöstösuunnitelmat muodostavat yhdessä markkinointisuunnitelman kanssa koko yrityksen liiketoimintasuunnitelman. (Lipiäinen 2000, 85–86.) Markkinoinnin suunnittelun pitää olla jatkuvaa ja järjestelmällistä toimintaa, jonka tavoitteena on tehdä mahdolliseksi markkinoinnin tavoitteiden saavuttaminen. Markkinoinnissa ennakoidaan tulevia kehitystrendejä ja varaudutaan niihin suunnitelmallisesti. Lähtökohta-analyysin tietojen keräämiseen tarvitaan sisäisiä ja ulkoisia tietolähteitä. Markkinoinnin suunnitteluprosessi käynnistetään liikeideasta tai toiminta-ajatuksesta ympäristötekijöiden kartoitukseen ja sen jälkeen markkinointimahdollisuuksien tarkasteluun ja markkinoinnin tavoitteen asettamiseen. Sen jälkeen valitaan ja luodaan strategia, suunnitellaan kilpailukeinojen käyttö yksityiskohtia myöten. Suunnitteluprosessi päättyy toimenpanaan ja valvontaan. (Anttila & Iltanen 2001, 387.) Hyvä markkinointisuunnitelma on yksinkertainen, selväpiirteinen, toteuttamiskelpoinen ja joustava. Se sisältää kaikki merkittävät markkinointitekijät ja siihen on nimetty vastualueet ja aikataulut. (Anttila & Iltanen 2001, 374.)

2.7 Nonprofit -organisaatioiden markkinointi

Käsite nonprofit-organisaatio tarkoittaa nimensä mukaisesti voittoa tavoittelematonta organisaatiota. Siinä ei siis ensisijaisesti ole kyse rahallisen voiton tuottamisesta vaan organisaation mission toteuttamisesta eli minkä vuoksi ja ketä varten organisaatio toimii. Nonprofit-organisaatioita ovat julkisen sektorin palvelut, kuten esimerkiksi keskussairaalat tai koulut sekä yksityisen sektorin järjestöt ja yhdistykset, kuten esimerkiksi luonnonsuojeluyhdistykset tai edunvalvontajärjestöt. Syitä, miksi nonprofit-organisaatioita ylipäänsä on, ovat esimerkiksi erilaisten väestöluokkien tarpeet, joita järjestöt valvovat sekä julkisen sektorin palveluaukot, joita nonprofit toiminnalla täytetään. (Vuokko 2004, 14–18.)

Nonprofit-organisaatioiden luokitukseen ei ole yleistä tapaa, sillä organisaatioiden toiminnot eroavat maittain. Vuokko(2004, 16–18.) esittää kirjassaan Nonprofit-organisaation markkinointi kaksi eri luokittelutapaa näille organisaatioille, joista toinen perustuu siihen, mihin elämänalueeseen toiminta liittyy ja toinen siihen tarkoitukseen, jonka takia organisaatio on perustettu.

Yksi nonprofit-organisaatio tarjoaa yleensä ajattelutapaa tai palveluja, eikä konkreettisia tuotteita. Palvelu tarvitsevat yleensä kohderyhmän omaa osallistumista ja se tulee voida kuluttaa tiettyyn aikaan. Vapaaehtoistyöllä on myös suuri merkitys nonprofit-organisaatioille. (Vuokko 2004, 25.)

Nonprofit-organisaation ja yritysten välillä vaihdantasuhde eroaa sillä, että nonprofit-organisaatioiden rahoitus tulee useimmiten sieltä, mihin toiminta ei kohdistu. Nonprofit-organisaatioiden tulee huomioida, että sen tulee markkinointitoimenpiteissään kattaa sekä palvelun käyttäjät että rahoittajat. Nonprofit-organisaatioista jäsenorganisaatiot muistuttavat vaihdantasuhteeltaan suurimmaksi osaksi yrityksiä, sillä ne tarjoavat palveluita erityisesti jäsenilleen jäsenmaksua vastaan. (Vuokko 2004, 25.)

Nonprofit-organisaatioiden palveluiden kysyntä useasti ylittää tarjonnan, joten markkinoinnissa tärkeimpänä kohderyhmänä ovat resurssien tarjoajat eli rahoittajat ja lahjoittajat (Vuokko 2004, 25.). Yksi erityispiirteistä on se, että nonprofit-organisaatio usein tekee toiminnallista yhteistyötä toisen yhdistyksen tai profit-puolen kanssa paremman palveluvalikoiman tai mission paremman toteuttamisen vuoksi (Vuokko 2004, 240.).

3 Erityisliikunnan käsitteet ja kohderyhmät

Erityisryhmien liikunnan käsite on määritelty komiteanmietinnössä (1996, 15) seuraavasti: ”Erityisryhmien liikunnalla tarkoitetaan niiden väestöryhmien liikuntaa, joilla on vamman, sairauden tai muun toimintakyvyn heikentymisen tai sosiaalisen tilanteen vuoksi vaikea osallistua yleisesti tarjolla olevaan liikuntaan ja joiden liikunta vaatii soveltamista ja erityisosaamista. Alan kansainvälisessä kielenkäytössä käytetty termi on soveltava liikunta (Adapted physical activity). Soveltava liikuntatoiminta onkin lähes synonyymi Suomessa käytössä olleelle erityisryhmien liikunnalle tai erityisliikunnalle. Käsitteistön käyttöä täsmennetään jatkossa erillisen asiantuntijaryhmän avulla. Erityisryhmien liikunta tai soveltava liikunta on suurelta osin terveyttä ja toimintakykyä edistävää liikuntaa, jonka avulla voidaan luoda edellytyksiä mahdollisimman itsenäiselle arjessa selviytymiselle. Ohjelmassa esitetään tavoitteita myös vammaisurheilun edellytysten kehittämiseksi. Vammaisurheilu on vammaisten henkilöiden kilpa- tai huippu-urheilua, eli siis suorituskeskeistä ja kilpailulliseen menestykseen tähtäävää urheilua”. (Erityisryhmien liikuntatoimikunnan mietintö. Komiteanmietintö 1996, 15.)

3.1 Liikuntavammaiset

Vammaisia henkilöitä on Suomessa valtakunnallisen vammaisneuvoston antaman tiedon mukaan noin puoli miljoonaa. Liikunta- ja toimintaesteisten suurimman ryhmän muodostavat liikuntavammaiset, joiden vammat voivat olla synnynnäisiä tai tapaturman tai sairauden aiheuttamia. (Kämäräinen 1996, 7.) Liikuntavammat jaetaan tuki- ja liikuntaelimestön vammojen aiheuttamaan liikuntarajoitteisuuteen, keskushermoston sairauksiin tai sairauksien aiheuttamiin vammoihin sekä lyhytkasvuisuuteen. Tyypillisimpiä liikuntavammoja ovat selkäydinvammat ja CP-vamma. Monet liikuntavammaiset käyttävät pyörätuolia, keppejä tai kävelytukia. (Verhe 1997, 9.)

3.2 Tuki- ja liikuntaelinsairaudet

Tuki- ja liikuntaelinsairauksiin liittyvät työ- ja toimintakyvyn rajoitukset ovat keskeisiä ongelmakokonaisuuksia kaikissa teollisuusmaissa (Heiskanen & Mälkilä 2002, 14.). TULE –sairaudet lisääntyvät iän myötä ja joka toisella 55 –vuotta täyttäneillä suomalaisilla on jonkin TULE –ongelma. Merkittävimmät tule-sairausryhmät ovat selkäkiput sekä niska-hartiaseudun kiputilat. Muita sairauksia ovat lonkan ja polven nivelrikot sekä osteoporoosi väestön ikääntyessä. (Heiskanen & Mälkilä 2002, 14.)

TULE –sairauksiin vaikuttaa riskitekijöinä liikapaino, tupakointi, stressi, tapaturmat, ylipaino ja puutteellinen kuormitus. Perintätekijät osaltaan vaikuttavat TULE –sairauksiin altistavina tekijöinä. Näiden riskitekijöiden yhdistyminen työssä, liikuntatavoissa ja vapaa-ajalla on johtanut tuki- ja liikuntaelimestön kuormitustarpeiden muuttumiseen. Väärät ja yksipuoliset käyttötottumukset altistavat tuki- ja liikuntaelimestön erilaisille kuluma- ja ylipainosairauksille. Toisaalta osa tuki- ja liikuntaelimestömme kärsii liian vähäisen kuormituksen ja käytön vuoksi rakenteellista ja toiminnallisista heikkouksista. (Heiskanen & Mälkilä 2002, 14)

3.3 Aistivammaisuus

Näkövammaisen on henkilö, jonka näkökyvyn heikentymisestä aiheutuu merkittävää haittaa jokapäiväisessä toiminnassa. Näkövammaisena ei luokitella henkilöä, jonka näkö voidaan korjata silmä- tai piilolaseilla normaaliksi tai jolla on toisessa silmässä normaali näkö. Näkövammaisen henkilö voi olla sokea tai eriasteisesti heikkonäköinen. Näkö voi vaurioitua monella eri tavalla: näkökentässä, näöntarkkuudessa, kontrastiherkkyudessa, värinäössä ja valoadaptaatiossa. Suomessa näkövammaisimman yleisimmät syyt ovat näkörajojen ei-synnyttävät vauriot, synnyttävät kehityshäiriöt, verkkokalvon perinnölliset rappeutumiset ja tapaturmat. Lapsilla näkövammaisuutta aiheuttavat eniten synnyttävät kehityshäiriöt ja näkörajojen vauriot. Suomessa on noin 1500 näkövammaista lasta ja vuosittain maassamme syntyy sokeita ja heikkonäköisiä vauvoja alle 100, joista 75 % on monivammaisia. Heikkonäköisen näkemistä autetaan optisin välinein ja valaistusta tehostamalla. Sokeat korvaavat näkökyvyn heikkouden muiden aistien, erityisesti kuulon ja tuntoaistin, avulla. (Mälkiä & Rintala 2002, 55- 63.)

Näkövammaisen vaikutukset liikuntakykyyn ovat riippuvaisia liikuntakokemuksista, vamman laadusta ja alkamisajankohdasta. Yleensä näkövammaisella fyysinen suorituskyky on heikentynyt, lihastonus lisääntynyt ja hänellä on myös ryhtivirheitä sekä tilanhahmotushäiriöitä. Myös stereotyyppisiä liikkeitä, kuten vartalon heijautumista ja pään nyökyttelyä esiintyy usein. (Mälkiä & Rintala 2002, 55–63.)

Kuulovammaisen on henkilö, joka on kuuro tai hänen kuulonsa on heikentynyt oleellisesti. Kuulovammaisen aiheuttava vaurio sijaitsee ulko-, väli- tai sisäkorvan alueella, jonka voi aiheuttaa esimerkiksi perinnölliset tekijät, tapaturmat, synnytyksen aikaiset komplikaatiot, sairaudet ja kova melu. Kuulovamma vaikeuttaa jokapäiväistä sosiaalista kanssakäymistä. Vuosittain syntyy noin 50–60 vaikeasti kuulovammaista lasta, joista 10–15 diagnosoidaan kuuroiksi. (Mälkiä & Rintala 2002, 63–67.)

Kuulovamma on ensisijaisesti kommunikaatiovamma, mutta siihen liittyy myös motorisia häiriöitä, joita ovat mm. vaikeudet tasapaino- ja rytmikyvyssä, koordinaatiossa, karkeamotorisissa liikkeissä, reaktio- ja liikenopeudessa. (Mälkiä & Rintala 2002, 63–67.)

Säännöllisen liikunnan avulla pyritään parantamaan kuulovammaisen elämänlaatua ja toimintakykyä. Onnistumisen elämykset, hyväksytyksi tuleminen ja virkistyminen ovat tärkeitä tavoitteita liikuntakasvatuksessa. Liikunnan avulla yritetään parantaa koordinaatiota, tasapainoa, ryhtiä, rytmikykyä ja tilanhahmottamista. Parantamalla silmän ja lihasaistin herkkyyttä esimerkiksi hienomotorisilla harjoitteilla, voidaan sisäkorvan puutteellista toimintakykyä kompensoida. Tilannereagointia voidaan parantaa esim. pallopeleillä, jolloin joudutaan reagoimaan nopeisiin, näkökentän ulkopuolelta tuleviin ärsykkeisiin. (Mälkiä & Rintala 2002, 63–67.)

3.4 Kehitysvammaiset

Kehitysvammaisuus määritellään toimintakyvyn laaja-alaiseksi rajoittuneisuudeksi. Kehitysvammaisuus on mitä erilaisimpia ilmenemismuotoja saaville ja mitä erilaisimmista syistä johtuville vaikeuksille oppia ja ylläpitää päivittäiseen elämään liittyviä toimia. American Association of Intellectual and Developmental Disabilities (ennen AAMR) määrittelee kehitysvammaisuuden seuraavasti: ”Kehitysvammaisuus on vammaisuutta. Sitä luonnehtivat huomattavat rajoitukset sekä älyllisissä toiminnoissa että adaptiivisessa käyttäytymisessä ilmeten käsitteellisissä, sosiaalisissa ja käytännöllisissä taidoissa. Tämä vammaisuus on saanut alkunsa ennen kuin henkilö on täyttänyt 18 vuotta” (AAMR 2002).

<http://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuus/mita-kehitysvammaisuus-on.html>

Kehitysvamma on vamma ymmärtämisen- sekä käsityskyvyn alueella. Suomessa arvioidaan olevan noin 30 000 ihmistä, joilla on kehitysvamma. Vamma voi johtua syntymää edeltävistä syistä, synnytyksen yhteydessä sattuneista vaurioista tai lapsuusiän sairauksista ja tapaturmista. Osa syistä jää kokonaan selvittämättä. (Kehitysvammaisten Tukiliitto ry)

Kehitysvamma on vaurio tai vamma, joka haittaa jokapäiväistä selviytymistä sitä vähemmän. Kehitysvammaisuuden aste vaihtelee vaikeasta vammasta lievään oppimisvaikeuteen. Monilla kehitysvammaisilla ihmisillä on lisävammoja, jotka saattavat vaikeuttaa liikkumista, puhetta tai vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa. (Kehitysvammaisten Tukiliitto ry)

3.5 Pitkäaikaissairaat

Allergia

Allergia johtuu sietokyvyn heikkenemisestä tai kehittymättömyydestä. Allergiaa on kaikenikäisillä lapsista aikuisiin. Heillä siitepölyallergia on pahimmillaan. Lapsilla esiintyy yleensä yliherkkyydestä johtuvaa ihottumaa, jota aiheuttaa kananmuna, viljat, kasvikset, hedelmät ja vihannekset. Yliherkkyys ilmenee myös vatsaoireina ja ripulina. Lapsen kasvaessa ruoka-allergia yleensä helpottuu, mutta aiheuttajat voivat muuttua. Siitepölystä voi olla haittaa vanhemmallakin iällä. (Allergia ja astmaliiton esite 2007, 6.)

Astma

Astma on keuhkoputkissa esiintyvä pitkäaikainen tulehduksellinen sairaus, jossa keuhkoputkien limakalvo ovat turvoksissa ja tulehtunut. Seurauksena tästä esiintyy yskää, hengenahdistusta, liman eritystä, hengityksen vaikeutumista ja vinkumista sekä keuhkoputkien supistumista. Lääkehoidolla helpotetaan edellä mainittuja oireita. (Huovinen 2002, 10–14.)

Astma jaetaan allergiseen ja ei-allergiseen astmaan (Holmia, Murtonen, Myllymäki & Valtonen 2006, 395). Ulkosenästä astmaa esiintyy enimmäkseen lapsilla ja nuorilla (Huovinen 2002, 10–14). Erilaiset ärsykkeet, kuten eläinpöly, siitepöly, homeiden itiöt ja kotipölypunkit aiheuttavat ja pahentavat ulkosenästä astman oireita. (Holmia ym. 2006, 395.) Rasitusperäinen astma alkaa usein aikuisiällä ja siihen ei yleensä liity allergioita. Sen syntyperää ei tarkoin tiedetä ja selviä oireita laukaisevia tekijöitä ei välttämättä pystytä löytämään. Sisäsenästä ja ulkosenästä astman lisäksi esiintyy ympäristön aiheuttamaa työperäistä astmaa, jonka ovat aiheuttaneet työympäristössä esiintyvät biologiset tai kemialliset ärsykkeet. (Huovinen 2002, 10–14.)

Liikuntaa pidetään yhdessä lääkehoidon ja ärsykeettömän ympäristön kanssa astman hoidon perustana. Liikunnan vaikutukset edistävät rasituksensietokykyä ja vähentävät astmaoireita. Hengästyttävä ja hikoiluttava liikunta edistää liman poistumista. Säännöllisellä liikunnalla lisätään henkistä ja fyysistä vireyttä, mikä parantaa hengityselinten kuntoa ja rintakehän liikkuvuutta. Tällöin hengittäminen ja yskiminen helpottuvat. Erityisesti pallean kunnosta on huolehdittava, sillä se vastaa hengittäessä rintakehän tilavuuden muutoksista. (Puolanne & Tikkanen 2000, 68; Holmia ym. 2006, 408.)

Diabetes

Diabetes on aineenvaihdunnan häiriö, jonka tunnusmerkkinä on insuliinin puutos. Tämän johdosta veren sokeripitoisuus kohoaa liiallisesti. Diabeteksessa erotetaan kaksi erilaista sairausmuotoa: nuoruustyyppin diabetes (eli tyyppin I diabetes) sekä aikuistyyppin diabetes (eli tyyppin II diabetes). Diabetes on pysyvä sairaus. Se jatkuu koko elämän, joten sitä on hoidettava päivittäin. (Mälkiä & Rintala 2002, 108; Heikinaro-Johansson & Kolkka 1998, 112–115.)

Nuoruustyyppin diabeteksessa insuliinia tuottava haiman Langerhansin solusaareke on tuhoutunut, jonka vuoksi insuliinieritys on estynyt. Sairaus puhkeaa lapsuus- tai nuoruusiässä. Nuoruustyyppin diabetes on Suomessa yleisempää suhteessa väkilukuun kuin muualla maailmassa. Tällaista diabetesta sairastaa noin 40 000 suomalaista, joista 3500 on alle 16-vuotiaita. Hoitomuotoina tyyppin I diabeteksessa ovat insuliinipistos, ruokavalio sekä säännöllinen ja liikunnallinen elämäntapa. (Mälkiä & Rintala 2002, 108; Heikinaro-Johansson & Kolkka 1998, 112–115.)

Ylipainoisuus

Ylipainoisuus johtuu elimistön energiaepätasapainosta, jolloin energiansaanti on suurempaa kuin energiankulutus. Liikalihavuus saattaa olla perinnöllistä, mutta lihomisriskiä lisäävät vähäinen liikunta, epäterveelliset ruokatottumukset sekä mahdollisesti psyykkiset tekijät. Mitä vaikeampaa ylipainoisuus on, sitä pysyvämpää se myös on. Lihavuutta ei diagnosoida sairaudeksi, mutta se on erilaisten aineenvaihdunta-, sydän-, verenkierto-, sekä tuki- ja liikuntaelimistön sairauksien riskitekijä. Ylipainoisuus heikentää fyysistä toimintakykyä ja aiheuttaa sosiaalista haittaa, sekä siihen sisältyy suuri terveysriski. Lasten lihavuuden hoidon tavoitteena on muuttaa pysyvästi liikunta- ja syömistottumuksia niin, että energiansaanti on energiankulutusta pienempi. (Heikinaro-Johansson & Kolkka 1998, 115-116.)

Pitkäkestoinen ja matalatehoinen liikunta sopii parhaiten ylipainoiselle lapselle. Liikuntaohjelmien laadinnassa tulee muistaa, että liian pitkäkestoinen oman kehonpainon kannattelemisen ja hyppely eivät ole mielekäästä ylipainoiselle lapselle. Liikuntakasvatuksen tulisi olla monipuolista, virikkeellistä ja onnistumisen tarjoava, jotta lapsi innostuisi omaehtoiseen liikunnan harrastamiseen. Kannustaminen liikuntaharrastuksiin ja terveellisiin elämäntapoihin on tärkeää. (Heikinaro-Johansson & Kolkka 1998, 115-116.)

3.6 Ikäihmiset

Vanhusten absoluuttinen määrä sekä suhteellinen osuus väestöstä on lisääntynyt ja kehityksen ennustetaan jatkuvan samaan suuntaan myös Vaasassa. (Kuvio 4 & 5) Jos vanhusväestön terveydessä ja toimintakyvyssä ei tapahdu suuria muutoksia, vanhojen ikäluokkien kasvamisesta seuraa hoito- ja laitospalvelujen lisääntynyt tarve. Väestön ikääntyminen on siten suuri haaste yhteiskunnan sosiaali- ja terveyshuollolle. Kansantaloudellisesti on hyvin tärkeää, kuinka ikääntyvä väestö säilyttää terveytensä ja toimintakykynsä. (Suominen, Rantanen, Hirvensalo & Era 2000, 167.)

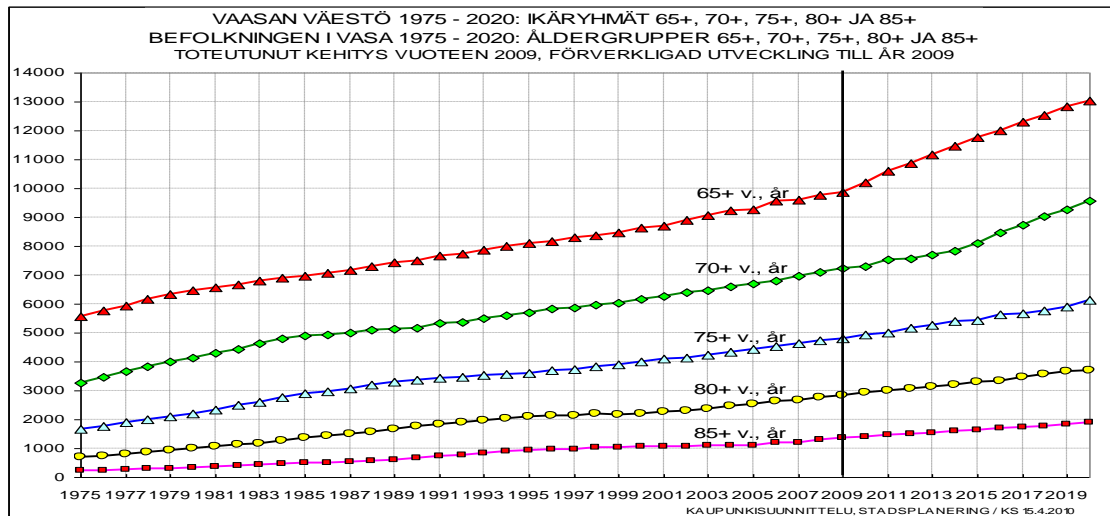
Ihmisen suoritus- ja toimintakyvyn heikkeneminen on osa luonnollista vanhenemista, mutta liikunnan avulla sitä voidaan hidastaa ja osittain myös korjata. Huomattavan osan vanhenemiseen liittyvästä suorituskyvyn alenemisesta arvioidaan johtuvan liikunnan vähenemisestä ja keventymisestä. Liikunnan avulla voidaan vielä hyvin myöhäiselläkin iällä parantaa suoritus- ja toimintakykyä. (Vuori & Miettinen 2000, 94.)

Ikäihmisten kaatumistapaturmat, joista valtaosa on erilaisia luunmurtumia, ovat merkittävä kansanterveydellinen ongelma. Kaatumisvammoja voidaan ehkäistä tehokkaasti melko pienin kustannuksin verrattuna hoitokuluihin. Lihaskuonaa, tasapainoa ja kävelykykyä parantava liikunta on yksi tehokas ja taloudellinen keino kaatumistapaturmien ja vammojen ehkäisyssä. (Piirtola, Isoaho & Kivelä 2003, 599, 603.) Liikunnalla on todennäköisesti erityisen tärkeä rooli hitaasti kehittyvien toiminnanvajauksien ehkäisyssä, koska sairauksien lisäksi ne johtuvat muun muassa liian vähäisestä liikunnasta. (Suominen, Rantanen, Hirvensalo & Era 2000, 168.)

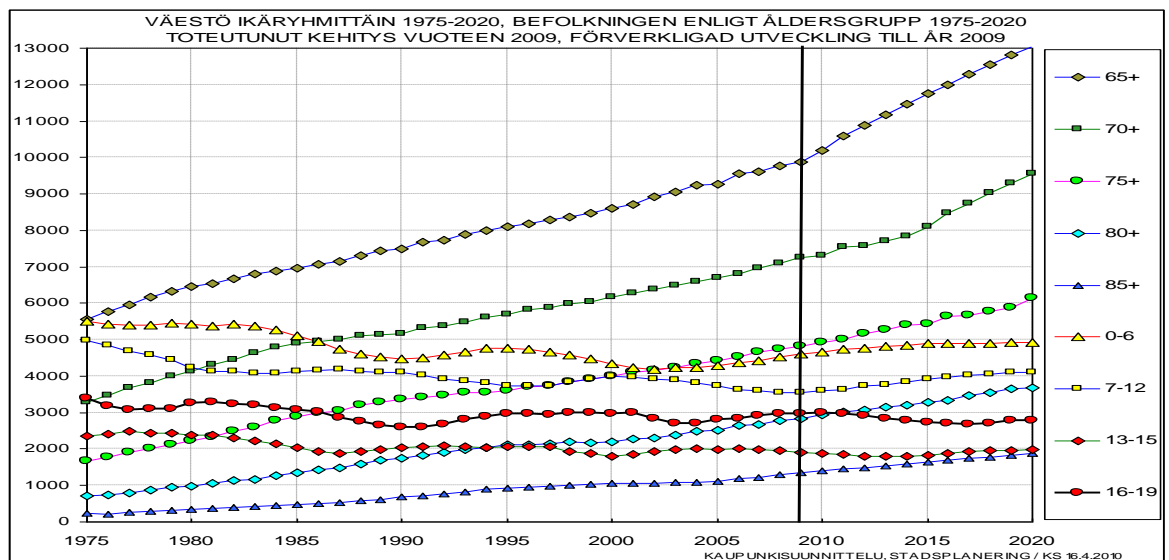
Fyysinen aktiivisuus vaikuttaa myönteisesti liikkumiskykyyn, joka puolestaan ennustaa parempaa psyykkistä hyvinvointia. Käytännössä tämä tarkoittaa, että liikkumiskykyä ylläpitävät liikuntaohjelmat todennäköisesti edistävät iäkkäiden psyykkistä hyvinvointia. Liikunta voi edistää aktiivista vanhenemista myös tarjoamalla virikkeitä, haasteita, tavoitteita, onnistumisen kokemuksia, sosiaalisia kontakteja, mielekästä ajankäyttöä, yhteistoimintaa ja yhteisöllisyyden kokemista. (Nupponen 2005, 179.)

Ikäihmisen elämänlaadun kannalta on tärkeää monissa kunnissa aloitettu liikuntaneuvonta lääkärin ja muiden terveysalatyöntekijöiden puolelta. Tutkimuksen mukaan liikuntaneuvonnalla on merkitystä ikäihmisten liikuntaharrastamiseen. Varsinkin ohjattuun liikuntaan osallistuminen lisääntyi liikuntaneuvonnan jälkeen. Liikuntaneuvonnan avulla saavutettiin myös ne ikäihmiset, jotka aikaisemmin olivat passiivisia, mutta neuvonnan jälkeen

aloittivat liikunnan harrastamisen. Lääkärit, sairaanhoitajat ja fysioterapeutit ovat siis tärkeässä osassa ikäihmisten liikunnanharrastamisen lisäämisen kannalta. (Hirvensalo 2003, 231–236.)

Kuvio 4. Vaasan väestö 1975–2020: ikäryhmät 65+ - 85+. (kaupunkisuunnittelu 2010)

Kuvio 5. Vaasan väestö ikäryhmittäin 1975–2020. (Kaupunkisuunnittelu 2010)

4 Erityisliikunta Suomessa

Erityisliikunnasta alettiin puhua vuodesta 1970 alkaen. Liikuntatieteellinen Seura oli asian suhteen aktiivinen yrittäen monin keinoin vaikuttamaan opetusministeriöön, jotta asetettaisiin komitea tai toimikunta pohtimaan erityisliikuntaa. Kuitenkin vasta vuonna 1976 asia lähti etenemään, kun kolmivuotinen erityisryhmien kokeilu- ja tutkimusprojekti aloitettiin. Projektin tavoitteena oli tutkia sekä kokeilla mahdollisuuksia, joilla olemassa olevia palveluja voitaisiin parantaa erityisryhmiin kuuluvien liikuntaharrastusten toimintaedellytyksiä, määrää ja laatua. Projekti toteutettiin kokeilu- ja tutkimusprojektina, jossa olivat mukana kolme kuntaa Mäntsälä, Hyvinkää sekä Jyväskylä. (Tiihonen & Ala-Vähälä 2002, 5.)

Projektin jälkeen muutoksia erityisliikunnassa on tapahtunut liikuntalain uudistusten yhteydessä, kuntien itsehallinnollisen aseman muutoksessa, liikuntajärjestöjen uudelleen organisoituessa, järjestöjen ja valtionhallinnon välille ja erityisliikunnan omien käsitteiden, painopistealueiden ja toimintakulttuurien muuttuessa. (Tiihonen & Ala-Vähälä 2002, 5.)

Erityisliikunnan historiaan kuuluu paljon erilaisia projekteja, joilla on pyritty hankkimaan tietoa ja käytäntöjä erityisliikuntaan. Toisaalta lisäresurssit erityisliikuntaan on mahdollistanut uusien työntekijöiden palkkaamisen kuntien liikuntaosastoihin, erityisliikuntajärjestöihin, sosiaali- ja terveydenhuollon laitoksiin sekä alan opetus- ja tutkimustehtäviin. (Mälkiä & Rintala 2002, 412–413.)

Erityisliikunnan sektori on pikku hiljaa kasvanut eri rakenteiden ansiosta osaksi suomalaista liikuntakulttuuria. Liikuntapaikkojen esteettömyys on parantunut erilaisten rakennuslainuudistuksien, informaatio-ohjauksen ansiosta. Koulutuspuolella on lisääntynyt ja monet koulutusinstituutiot ovat alkaneet tarjota erikestoisia kursseja erityisliikunnan saralta. Kuntasektori itsenäistyi valtion ohjauksesta ja kuntien itsenäisyys on lisännyt mahdollisuuksia ja kiinnostusta eri hallintokuntien väliseen yhteistyöhön. Järjestöissä on myös tapahtunut paljon kehitystä, sillä järjestöjen määrä on lisääntynyt, yhteistoiminta parantunut, valtion avustukset kasvaneet sekä toiminta on suuremman joukon käytettävissä. (Tiihonen & Ala-Vähälä 2002, 6.)

4.1 Liikunta kunnallisena peruspalveluna

Liikunta on peruspalvelu, joka kuuluu kuntien tehtäviin. Suomen perustuslain mukaan liikunta luetaan sivistyksellisiin perusoikeuksiin. Kysymys on julkisen vallan velvoitteesta luoda mahdollisuuksia liikunnalle ja kunnat vastaavat liikuntapalveluiden tuottamisesta. Liikuntalailla on säädetty kuntien tehtävistä edellytysten luomiseksi liikunnalle. Määrittely on kuitenkin väljä eikä se säätele kansalaisille tarjottavien liikuntapalveluiden tasoa ja sisältöä. Kunnat voivat itse määrittellä liikuntapalveluiden sisältöä ja tavat, joilla huolehtivat liikuntaedellytysten luomisesta kunnissa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 7.)

Vuoden 1980 liikuntalain (L 984/1979) perustavoitteina oli liikunnan järjestää liikunnan perusedellytykset tasapuolisesti kansalaisille. Liikuntalakiin tehtiin vuonna 1983 muutos, jonka perusteella kunnat saivat valtionapua myös erityisryhmien liikunnanohjaajan palkkaukseen yli 10000 asukkaan kuntiin.

Liikunnan myönteiset vaikutukset sekä julkinen keskustelu ovat edistäneet lainsäädännön kehitykseen Suomessa. Säädökset ovat laajentuneet koskemaan laajempia väestönosia ja liikunnan edistäminen ei ole enää rajoitu pelkästään aktiivisen väestön ja järjestyneen liikuntatoiminnan sektorille. Yhdenvertaisuus liikunnan mahdollisuuksissa korostuu lainsäädännössä kuin julkishallinnon ohjelmissa. Liikuntatoimintaa halutaan kehittää ja edistää liikuntatarjonnan marginaaliin jääviin henkilöihin. Liikuntapalveluiden suhteen huonommassa asemassa olevien liikuntamahdollisuuksia tulee kehittää, jotta liikunnasta ja yhteiskunnasta syrjäytyminen vähentyisi.

Käsitys liikunnasta on laajentunut kilpaurheilusta kaikkien väestöryhmien terveyttä edistävään liikuntaan ja arkipäivän fyysiseen aktiivisuuteen. Liikunta kuuluu liikuntatoimen lisäksi kunnan kaikkien toimialojen tehtäviin. Kuntalaiset kohtaavat liikunnanharrastuksessaan ja arkiliikkumisessaan kunnan kaikkien toimialojen ratkaisuja. Parhaimmat tulokset saadaankin kuntajohdon strategisten linjausten pohjalta tapahtuvalla eri toimialojen yhteistyöllä ja työnjaolla. Liikunnan edistäminen on osa kuntalaisten laajempaa terveyden edistämistä. On tärkeää huolehtia terveysnäkökohtien huomioon ottamisesta kunnan kaikissa toiminnoissa sekä tehdä laajaa yhteistyötä muiden kunnassa toimivien tahojen kanssa. Erityisen oleellista on nähdä luontevat yhteistyömahdollisuudet liikunnan ja terveellisen ravinnon edistämässä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 8)

4.2 Liikunnan merkitys yksilölle ja yhteiskunnalle

Suomalaisten liikuntatottumuksissa ja kunnossa on tapahtunut suuria muutoksia viimeisten vuosikymmenten aikana. Yleinen vapaa-ajan liikuntatottumukset ovat muuttuneet ja fyysinen passiivisuus lisääntynyt, joka näkyy väestön terveyden ja toimintakyvyn heikkenemisellä. Huonokuntoinen kuntalainen tarkoittaa suurempaa riskiä sairastua ja sitä kautta kasvavia sosiaali- ja terveystalouksia kunnalle. Kuntien talouden kiristytessä eri väestöikäryhmien hyvinvoinnin ylläpitämiseksi tarvitaan uudenlaisia ratkaisuja, sillä kunnan väestön oma vastuu hyvinvoinnista ja sen hallinnasta muodostuu tärkeäksi palaseksi uusien toimintamalleja. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 7)

Liikunnan positiivisista vaikutuksista yhteiskunnalle ja yksilölle on tietoa suhteellisen hyvin. Liikunnalla ja arkiaktiivisuuden lisäämisellä voidaan saavuttaa terveyden kannalta erilaisia hyötyjä. Tutkimusten mukaan liikunnalla pystytään edistämään terveyttä arkielämässä toteuttamiskelpoisilla tavoilla. Aktiivisuuden lisäämiseksi voidaan käyttää liikuntaneuvontaa ja ohjausta, jolla on suuri osuus hyvinvoinnin edistämiseksi. (Lahden terveysstrategia 2007, 3)

Liikunta on merkittävässä asemassa suurimmassa osassa kansansairauksiamme ja panostus ennaltaehkäisevään toimintaan, terveyden edistämiseen ja ylläpitoon korostuvat. Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan liian vähäisen liikunnan arvioidaan aiheuttavan Suomessa 300–400 miljoonan euron vuosittaiset kustannukset. Summaa voitaisiin pienentää panostamalla esimerkiksi kevyen liikenteen väylien rakentamiseen, liikuttamalla kotona olevia ikäihmisiä sekä panostamalla liikuntaan terveydenhuollossa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 7)

4.3 Erityisliikunnan merkitys tasa-arvoisuuden näkökulmasta

Liikunnan merkitys erityisryhmiin kuuluvien toiminta- ja työkyvyn kohentajana sekä psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistäjänä voi olla erittäin merkittävä, jopa suurempi kuin terveelle väestölle. Monille erityisryhmiin kuuluville liikuntaharrastukset ovat mielekäs tapa viettää runsasta vapaa-aikaa. Liikunnan avulla voi tavata ystäviä ja se luo onnistumisen kokemuksia, jotka tuovat elämään merkityksen tuntua ja sisältöä. (Rintala & Mälkiä 2000, 151.)

Kun tavoitteena on liikunnan edistäminen elämänkaaren näkökulmasta, tulee erityisesti seurata sukupuolten ja muiden eri väestöryhmien tasavertaisuutta, samanarvoisia oikeuksia, mahdollisuutta harjoittaa liikuntaa ja käyttää hyväksi eri liikuntapalvelujärjestelmiä.

Suvaitsevaisuus muista kulttuureista tulleita kohtaan on noussut yhdeksi entistä ajankohtaisemmaksi liikuntakulttuurin kysymykseksi. (Vuolle 2000, 38.)

4.4 Kunnat erityisliikuntapalveluiden tuottajana

Kuntien liikuntatoimien erityisliikunnalla on lähes 30 vuoden kokemus. Kuntien liikuntatoimen, sosiaali- ja terveystoimen sekä järjestöjen toiminnassa on arviolta 250000 eri tavoin vammaista, pitkäaikaissairaita tai iäkästä henkilöä. Vammaisia heistä on puolet. (Piispanen 2010, 16–17.)

Erityisliikunnan palveluista vastaa kunnan liikuntatoimi. Muutamilla kunnilla on valtakunnallisesti poikkeavia järjestelyjä, sillä liikuntapalvelut tuottaa kansalaisopisto, sosiaali- ja terveystoimi tai useamman kunnan yhteinen erityisliikunnanohjaaja. Muutamassa kunnassa liikuntapalvelut järjestää kunnan omistama yritys. (Ala-Vähälä 2009, 13.)

Erityisliikunnasta vastaava taho on monesti liikuntalautakunta, tai lautakunta, jonka alaan kuuluu liikunnan lisäksi jokin toinen toimiala. Isoimmista kunnissa pelkästään liikuntaan keskittyneiden lautakuntien osuus kasvoi, koska organisaation kasvaessa myös toiminnot eriyty tarkemmin toisistaan. Vastaavasti pienissä kunnissa käytännöt ovat kirjavia. (Ala-Vähälä 2009, 13.)

Ala-Vähälän tutkimuksessa (2009, 13.) selviää, kolmanneksessa tutkimuksiin osallistuvista kunnista oli voimassa oleva erityisliikunnan suunnitelma tai muu suunnitelma, jossa käsitellään erityisliikunnan asioita. Lukumäärä on hieman noussut edellisestä arvioinnista, mutta se on edelleen erittäin alhainen.

5 Vaasan kaupungin erityisliikunta

Liikunnalla on merkittävät perinteet suomalaisten harrastuksena, kasvatuksen välineenä ja terveyden edistäjänä sekä kansalaisten osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistäjänä. Liikuntalaki velvoittaa kuntia järjestämään erityisryhmien liikuntatoimintaa ja Vaasa onkin ollut ensimmäisten kaupunkien joukossa, kun perustettiin erityisryhmien liikunnanohjaajien virkoja. Kaupungin liikuntaosasto on toteuttanut erityisliikuntaa vuodesta 1983. Osa kaupungin erityisliikunnasta järjestetään yhteistyössä erityisliikuntaseurojen tai -yhdistysten sekä terveysviraston kanssa. Erityisliikuntaa on kehitetty rinnan kaupungin muun liikuntatoiminnan kanssa. Toiminta-ajatuksena on ollut integroida erityisliikunta osaksi yleistä toimintaa niin paljon kuin se vain on ollut mahdollista. (Vaasan kaupungin liikuntapoliittinen ohjelma 2011–2020, 26 & 53.)

Erityisliikunnan palveluja tuotetaan vaasalaisille henkilöille ja ryhmille, joiden vamma, sairaus tai muut syyt estävä käyttää normaalisti tarjolla olevia palveluja täysimääräisesti hyväkseen. Eri laskentavastavasta riippuen erityisryhmiin kuuluu noin 20 % vaasalaisista eli noin 10 000 henkilöä. Suurimmat liikuntaa rajoittavat tai estävät syyt ovat tuki- ja liikuntaelinsairaudet, sydän- ja verisuonisairaudet, neurologiset sairaudet, psyykkiset ongelmat ja aistihäiriöt. Aineenvaihdintahäiriöt, diabetes ja huomattavan suuri ylipainoisuus saattavat aiheuttaa tarvetta erityisliikunnan palveluihin. Lisäksi eri kulttuuritaustat saattavat edellyttää poikkeusjärjestelyjä liikuntapalvelujen tuottamisessa, esimerkiksi maahanmuuttajaryhmien uinnin järjestämisessä. (Vaasan kaupungin liikuntapoliittinen ohjelma 2011–2020, 65.)

5.1 Liikuntapoliittinen ohjelma

Vaasan ensimmäinen liikuntapoliittinen ohjelma, Vaasan kaupungin liikuntasuunnitelma vuosille 1985 – 2000, laadittiin vuonna 1984. Suunnitelma toteutettiin yhteistyössä Vaasan kaupungin urheilulautakunnan ja Liikunnan ja Kansanterveyden edistämissektin kanssa. Suunnitelmassa kartoitettiin sen hetkistä vaasalaisen liikunnan tilaa, haasteita ja yhteistyömahdollisuuksia eri toimijoiden välillä. (Vaasan kaupungin liikuntapoliittinen ohjelma 2011–2020, 7.)

Liikuntapoliittinen ohjelma vuosille 2011–2020 rakentuu liikuntasuunnitelmassa esitetyille liikunnan yleisperiaatteille ja hyväksi havaituille käytännöille liikuntapalvelujen tuottamisessa. Elinpiirijatteluun tukeutuvaa suunnittelumallia täydentää keskustelut palvelujen tuottamisesta

ja tarjoamisesta koko ihmisen elämänkaarelle. Liikuntapoliittisen ohjelman laadinnassa on pyritty ottamaan huomioon ihmisen koko elämänkaareen liittyviä tarpeita ja toiveita. Vaasassa on tehty viime vuosina useita muita huomion arvoisia suunnitelmia ja selvityksiä esimerkiksi Hyvinvointipoliittinen asiakirja, Lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelma ja Ikääntymisohjelma. (Vaasan kaupungin liikuntapoliittinen ohjelma 2011–2020, 8.)

5.2 Vaasan liikuntapoliittiset perusarvot

Vaasan kaupungin liikuntapoliittinen ohjelman 2011–2020 (2010, 11–14.) perusarvoiksi esitetään viittä arvoa, joiden varaan kaupungin liikuntapoliittinen ohjelma rakennetaan.

- **Hyvinvointi**

”Vaasan kaupungin visio tähtää hyvään elämään Vaasassa. Hyvään elämään kuuluu ainakin kohtalaisen hyvä fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen terveys. Liikunnalla on todettu olevan iso merkitys hyvin monen sairauden ennaltaehkäisyssä, hoidossa ja kuntoutuksessa, joten tässä suhteessa vaasalaisten liikuntaan panostamiseen on perusteltua.” (Vaasan kaupungin liikuntapoliittinen ohjelman 2011–2020, 12.)

- **Tasa-arvo**

”Vaasalaiset asetetaan samanarvoiseen asemaan liikuntapalveluja käytettäessä ja niitä tarjottaessa. Liikunnan harjoittamiseen tulee olla mahdollisuus ja oikeus kaikilla vaasalaisilla riippumatta iästä, sukupuolesta, kielestä, varallisuudesta, asuinpaikasta, etnisestä taustasta, uskonnosta, vammasta tai sairaudesta.” (Vaasan kaupungin liikuntapoliittinen ohjelman 2011–2020, 12.)

- **Osallisuus**

”Ihmisen eräs perustarpeista on oikeus kuulua joukkoon, tulla hyväksytyksi ryhmän jäsenenä ja olla yksi meistä. Sosiaalisen pääoman vahvistajana liikunta- ja muut järjestöt sekä erimuotoiset vapaat liikuntaryhmät ovat aivan keskeisessä asemassa oikeutusta ja mahdollisuuksia osallisuuteen etsittäessä. Liikuntapoliittisinkin keinoin on varmistettava, että kukaan ei syrjäydy ja jää yhteisen toiminnan ulkopuolelle. Tämä uhka korostuu väestön ikääntyessä, liikunta- ja toimintakykyisyyden heiketessä ja taloudellisten edellytysten kaventuessa. Maahanmuuttajien kohdalla liikunta voi olla aivan avainasemassa sosiaalistumista ajatellen.” (Vaasan kaupungin liikuntapoliittinen ohjelman 2011–2020, 12–13.)

- **Eettisyys**

”Eettisesti toimien arvostetaan ja kunnioitetaan muita toimijoita, arvostetaan eri toimintamuotoja ja kyvyiltään ja lahjoiltaan eritasoisia suorittajia. Eettisyyteen kuuluu heikompien tukeminen ja kannustaminen, liiallisen kilpailullisuuden ja kaupallisuuden välttäminen. Eettinen toimintamalli ei syrji ketään ja kaikki saavat pelata. Eettisyys on suvaitsevuutta ja ymmärtämystä erilaisuutta kohtaan. Eettisyys korostaa oikeudenmukaisuutta ja kohtuullisuutta myös liikunnassa. Eettisiä arvoja kunnioittava huolehtii muista, mutta pitää myös huolta omasta hyvinvoinnistaan, terveydestään ja ympäristöstään. Vastuulle löytyy aina kantaja, yhteinen etu asettuu yksilön edun edelle liikuntapolitiikasta päätettäessä ja päätöksiä täytäntöön pantaessa.” (Vaasan kaupungin liikuntapoliittinen ohjelman 2011–2020, 13.)

- **Luonnonmukaisuus**

”Vaasan liikuntapoliittiset linjaukset rakentuisi luonnon luonnostaan tarjoamille mahdollisuuksille liikkua. Meri ja muut vesistöt palvelisivat omalta osaltaan ihmisvoimin tapahtuvaa liikkumista ja luonnonmukaisuus sisältyy sloganiin ”Vaasa – Suomen luonnollisin liikuntakaupunki.” (Vaasan kaupungin liikuntapoliittinen ohjelma 2011–2020, 13–14.)

Vaasan liikuntapoliittiset tavoitteet

Liikuntapoliittisen ohjelman (Vaasan kaupungin liikuntapoliittinen ohjelma 2011–2020, 14.) keskeisimmät tavoitteet ovat:

- selvittää päätöksentekijöille ja muille toimijoille yleiskuva Vaasan kaupungissa toteutettavasta liikuntakulttuurista, sen nykytilasta, haasteista ja mahdollisuuksista.
- laatia asiakirja, joka mahdollistaa pitkäjänteisen ja hyväksytyltä arvo- ja strategiaperustalta tehtävän liikuntapoliittisen valmistelutyön ja päätöksenteon koskien liikuntapalvelujen tuottamisen laatua ja määrää, liikuntarakentamista ja liikuntalaitosten ja -alueiden ylläpitoa, tavoitteita tukevaa avustuspolitiikkaa sekä muuta liikuntapolitiikkaa.
- vaikuttaa maankäytön suunnitteluun ja kaavoitukseen siten, että niissä otetaan huomioon asukkaiden liikuntaan liittyvät tarpeet pitkällä aikavälillä.
- tehdä ehdotuksia ja aloitteita vaasalaisten liikunnan omaehtoisen liikunnan harrastamisen lisäämiseksi elämänkaari ajattelun mukaisesti.

- vahvistaa kolmannen sektorin toimintamahdollisuuksia työskennellä tarkoituksensa edellyttämällä tavalla erityisesti lasten, nuorten, erityisryhmien ja terveystoiminnan asemaa korostaen.
- luoda toimintamalleja liikunnan kehittämiseksi eri toimijoiden yhteistoiminnalle sekä konkretisoida Vaasan kaupungin strategialauseissa esitettyjä kriittisiä menestystekijöitä liikunnan mahdollistamien toimenpitein.
- arvioida liikuntatoimen resursointia ja organisointia sekä varmistaa tarpeiden, odotusten ja tuotannon tekijöiden yhteismitallisuus.
- luoda keskustelua liikuntapolitiittisista kysymyksistä sekä liikuntatoiminnan kehittämisestä.

5.3 Vaasan vapaa-aikavirasto

Vapaa-aikalautakunnan alaisuudessa toimii Vaasan kaupungin vapaa-aikavirasto (kuvio 6.). Viraston tehtävänä on valmistella, esitellä ja panna täytäntöön vapaa-aikalautakunnan päätökset sekä suorittaa muut vapaa-aikavirastolle osoitetut tehtävät. Vapaa-aikavirastoa johtaa virastopäällikkö ja hänen alaisuudessa liikuntaosastoa johtaa liikuntatoimenjohtaja, nuorisosastoa nuorisotoimenjohtaja, liikuntapaikkaosastoa työpäällikkö ja hallinto-osastoa talouspäällikkö. (Vaasan kaupungin liikuntapolitiittinen ohjelma 2011–2020, 35.)

Osastojen tehtävät

Osastot vastaavat vapaa-aikalautakunnan toimialaan kuuluvien tehtävien toteutuksesta. Liikuntaosasto vastaa liikunta- ja vapaa-aikatoiminnan järjestämisestä, nuorisosasto vastaa nuorisotyön toteutuksesta, liikuntapaikkaosasto vastaa liikunta-alueiden ja -tilojen hoidosta sekä huollosta. Hallinto-osaston vastuu hallinnollisissa tehtävissä ja se hoitaa osastoille yhteiset taloushallinto- ja tukipalvelut. (Vaasan kaupungin liikuntapolitiittinen ohjelma 2011–2020, 35.)

Kuvio 6. Vaasan kaupungin vapaa-aikaviraston organisaatiokaavio. (Vaasan kaupungin liikuntapoliittinen ohjelma 2011–2020, 36.)

Taulukko 1. Vapaa-aikalautakunnan ja osastojen toiminta-ajatukset ((Vaasan kaupungin liikuntapoliittinen ohjelma 2011–2020, 36.)

Lautakunta/Osasto	Toiminta-ajatus
Vapaa-aikalautakunta	Luo mahdollisuudet lasten ja nuorten kasvua tukevalle toiminnalle, monipuoliselle harrastustoiminnalle, erilaiselle liikunnan harrastustoiminnalle ja nuorisotyölle.
Hallinto-osasto	Toimii vapaa-aikalautakunnan yleisenä valmistelu- ja täytäntöönpanoelimenä, huolehtii talouden seurantaan ja kehittämiseen liittyvistä tehtävistä.
Liikuntaosasto	Tuottaa monipuolisia liikunta- ja vapaa-aikapalveluja liikuntamahdollisuuksien tarjoamisen myös yhdistystoiminnan ulkopuolelle jääville ja luo edellytyksiä urheiluseurojen ja muiden liikunta- ja vapaa-aikatoimintoja järjestävien tahojen toiminnalle.
Liikuntapaikkaosasto	Huolehtii liikuntapaikkojen ja -alueiden kunnossapidosta Tavoitteena on, että liikuntapaikat ovat kuntalaisten ja seurojen käytössä ympäri vuoden, sääolosuhteet huomioiden.
Nuoriso-osasto	Edistää ja ohjaa nuorten valmiuksia kohti hyvää aikuisuutta tuetaan nuoria yhteisöllisten, yksilöllisten ja ajan vaatimien keinojen avulla ja järjestetään harrastus- ja vapaa-ajan toimintaa sekä tarjotaan tiloja nuorten käyttöön.

Liikuntatoimen henkilöstö

Vapaa-aikavirastossa työskentelee 73 vakituista työntekijää, vakituksia osa-aikaisia työntekijöitä on kahdeksan ja määräaikaisia 72 osa-aikaisia työntekijöitä on 72. Henkilöstömäärä on laskettuna 1.8.2010 vallinneen tilanteen mukaan. Liikuntaosastolla on henkilöstöä 23 vakituista kokoaikaista, 1 vakituinen osa-aikainen, 37 määräaikaista osa-aikaista erimittaisissa työsuhteissa. (Vaasan kaupungin liikuntapoliittinen ohjelma 2011–2020, 36.)

5.4 Erityisliikuntaryhmät

Vaasan erityisliikunnassa järjestetään säännöllistä liikuntatoimintaa liikuntavammaisille, kehitysvammaisille, aistivammaisille ja motorisista vaikeuksista kärsiville lapsille. Aikuisten erityisliikuntaryhmiä järjestetään kehitysvammaisille, aistivammaisille, liikunta- ja CP-vammaisille, tuki- ja liikuntaelinoireisille sekä erilaisista pitkäaikaissairauksista kärsiville. Iäkkäille järjestetään tasapaino-, voimistelu ja tuolijumpparyhmiä eri kaupunginosissa. Kesätoimintaa järjestetään eläkeläisille viikoittain puistojumppia sekä pyöräretkiä. Liikuntaosaston ja yhdistyksien erityisliikuntaryhmiä toimii kaudessa noin 50. Liikuntaosasto järjestää myös 1-2 erityisliikuntatapahtumaa vuodessa sekä on osallistunut valtakunnalliseen hankkeisiin muun muassa mielenterveyskuntoutujien hankkeeseen vuosina 2003–2005 ja 2006–2009. Hanketta koordinoi Suomen mielenterveysseura. (Vaasan kaupungin liikuntapoliittinen ohjelma 2011–2020, 27.)

Erityisliikuntayhdistyksillä on myös merkittävä rooli Vaasan erityisliikunnan järjestämisessä, tosin liikunnan toteuttaminen vaihtelee järjestökohtaisesti. Monet järjestöt organisoivat toimintaa vain omalle jäsenistöllensä, joten ulkopuolisten osallistuminen liikuntatoimintaa saattaa olla vaikeaa. Liikuntatarjonnan lisäämiseksi järjestöjen välistä yhteistyötä tulee kehittää. Järjestöjen liikuntatoiminnan tukeminen sekä mahdollinen vertaisohjaaja -koulutuksen aloittaminen yhteistyössä sosiaali- ja terveysviraston kanssa olisi tärkeää tulevaisuuden kannalta. Vaasassa erityisliikuntayhdistykset järjestävät eläkeläisille erilaisia tanssiryhmiä kuten tanhuja ja polkkarinkejä sekä bocciaa ja keilausta. (Vaasan kaupungin liikuntapoliittinen ohjelma 2011–2020, 27.)

5.5 Resurssit

Liikuntaosastolla työskentelee yksi erityisryhmien liikunnanohjaaja ja erityisliikunnan ohjaustehtävistä vastaa erityisliikunnanohjaajan lisäksi 10-12 tuntiohjaajaa. Uusien erityisliikuntaryhmien perustamiselle on tarvetta, mutta nykyisillä ohjaajaresursseilla sekä ilman muiden yhteistyötahojen mukaantuloa. Erityisliikuntatoiminnan laajentamismahdollisuudet ovat näistä syistä melko rajalliset. Liikuntaosastolle tulisi saada lähitulevaisuudessa uusia liikunnanohjaajan toimia korvaamaan tuntiohjaajia. (Vaasan kaupungin liikuntapoliittinen ohjelma 2011–2020, 27.)

Vaasalaisilla käytettävissä noin 200 virallisesti luokiteltua liikuntapaikkaa, joista vain osa on esteettömiä. Vaasalaisten erityisryhmien eniten käyttämät liikuntapaikat ovat sisäliikuntatilat, uimahalli sekä kevyen liikenteen väylät. Liikuntapaikkojen rakentamisessa ja korjauksessa tulee huomioida erityisryhmien tarpeet. Tällä hetkellä on useita liikuntapaikkoja, joihin esteetön kulkeminen ei ole mahdollista. Usealle erityisryhmiin kuuluville on oma lähiympäristö tärkein liikuntapaikka ja kevyen liikenteen väylät, joten lähiliikuntapaikkojen kehittäminen on tulevaisuuden haaste. (Vaasan kaupungin liikuntapoliittinen ohjelma 2011–2020, 28 & 30.)

Liikuntaosaston menoista isoin osa koostuu liikuntatilojen vuokrista, henkilökunnan palkoista ja liikuntatilojen siivouksista. Nämä muodostavat talousarviosta n. 80–85 % ja luvut pitävät sisällään muun muassa erityisryhmien liikunnan. Liikuntatoimi kattaa menoistaan maksuilla ja taksoilla n. 25 %. Liikuntatoiminnan menot olivat vuonna 2001 1,4 % ja vuonna 2010 0,8 % Vaasan kaupungin kokonaistalousarviosta. Moneen muuhun kaupunkiin verrattuna Vaasan liikuntatoimen menot ovat keskimääräistä alemmalla tasolla asukaslukuun verrattuna, vaikka liikunnan palveluvarustus on Vaasassa vertailun kestäväällä tasolla. (Vaasan kaupungin liikuntapoliittinen ohjelma 2011–2020, 38.)

5.6 Erityisliikunnasta tiedottaminen

Vaasan liikuntaosasto on erityisliikuntapalveluiden tiedon kokoaja. Erityisliikunnan palveluista tiedotetaan omalla liikuntatiedotteella, lehti-ilmoituksilla, erilaisilla tiedotteilla, liikuntaosaston omilla kotisivuilla ja sähköpostilla. Järjestöt tiedottavat omista toiminnoistaan järjestöpalstoilla, omilla tiedotteillaan sekä tiedottavat jäsenistöään liikuntaosastolta tulevista erityisliikunnan palveluista. Liikuntaosaston Löydä liikunta -tiedotteesta löytyy yhteystiedot järjestöjen järjestämistä liikuntatoiminnoista. (Vaasan kaupungin liikuntapoliittinen ohjelma 2011–2020, 28.)

6. Kehittämishankkeen tavoite, ongelmat ja vaiheet

Kehittämistyön aihevalinnan pohjana oli halu kehittää Vaasan kaupungin erityis liikuntapalveluiden osalta. Kohderyhmien parissa ihmisiä tavattaessa on saanut kuulla, mitä haluttaisiin lisää erityisliikunnan osalta ja mitä palveluita todella tarvittaisiin. Erityisliikunnan aseman parantaminen, oman työn kehittäminen, liikuntalaki sekä kaupungin velvoitteet erityisliikunnan järjestämiselle ovat myös pohjana kehittämistyölleni. Näiden kautta tuli halu kartoittaa erityisryhmien liikuntapalveluiden tilannetta.

Kehittämistyön yksi tavoite oli selvittää, millainen on erityisryhmien nykytila, millä tasolla liikuntapalvelut ovat ja mitä olisi parannettavaa. Miten uusia liikuntapalveluita olisi mahdollista toteuttaa ja miten erityisliikuntapalveluita tulisi kehittää erityisryhmäläisten osalta. Kartoitusten ja teorioisuuden pohjalta suunniteltiin kehittämistoimenpiteet, jotka olivat toinen kehittämistyön tavoiteista.

Kehittämishankkeen ongelmat

- Mikä on erityisliikuntapalveluiden nykytilanne?
- Millaisia erityisliikuntapalveluita haluttaisiin tarjottavan ja kenen tai minkä organisaation niitä pitäisi järjestää?
- Millaiset ovat yhteistyömahdollisuudet erityisliikunnan järjestämiselle?
- Mitkä ovat konkreettisia kehittämisideoita kaupungin erityisliikunnalle?

Kehittämishanke tulososa koostuu kolmesta eri vaiheesta. Hankkeen ensimmäinen vaihe kostuu kirjallisesta osuudesta, toisessa selvitetään Vaasan kaupungin erityisliikunnan nykytilaa ja kehittämiskohteita niin asiakkaiden kuin erityisliikuntayhdistyksien kautta ja kolmannessa vaiheessa luodaan kehittämistoimenpiteet. Tekijän omaa arviointia kehittämistoimenpiteistä ja erityisliikunnasta on työn pohdintaosuudessa.

Kahden eri kyselyn tarkoituksena oli selvittää Vaasan kaupungin erityisliikunnan nykytilaa ja kehittämisen tarpeet. Erityisliikunnasta on tehty vain yksi kartoitus vuonna 2004 siitä, mitä mieltä palveluiden käyttäjät olivat erityisliikunnan toiminnan nykytilasta, mutta varsinaista kehittämissuunnitelmaa ei ole sen pohjalta laadittu.

Liikuntaryhmiin osallistuville suunnatussa kyselyssä haluttiin saada palautetta nykyisistä erityisliikunnan palveluista, niiden järjestämisestä sekä kehittämisehdotuksista. Osallistujilta kysyttiin myös syitä ryhmiin osallistumiseen sekä liikunnan harrastamisen aktiivisuutta.

Paikallisille erityisliikunta-, eläkeläis- ja kansanterveysyhdistyksille kohdennetussa kyselyssä haluttiin selvittää yhdistysten liikuntatoimintaa, saada palautetta nykyisistä palveluista, kartoittaa kehittämistoiveita sekä yhteistyömahdollisuuksia liikuntatoimen kanssa.

7. Tutkimusmenetelmät

Kartoitus on laadultaan kvantitatiivinen tutkimus eli määrällinen tutkimus, joka suoritettiin kirjallisella sekä internet –kyselyllä keväällä 2010. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat erityisliikuntaryhmiin osallistujat sekä paikalliset erityisliikunta-, eläkeläis- ja kansanterveysjärjestöt. Toinen kyselylomake (liitteet 1 & 2) oli suunnattu liikuntaryhmissä kävijöille ja toinen (liitteinä 3 & 4) ovat paikallisille erityisliikunta-, eläkeläis- ja kansanterveysyhdistyksille. Kyselyistä pyrittiin tekemään mahdollisimman monipuolinen, joka olisi helposti ja nopeasti vastattava. Kyselyn luotettavuutta parannettiin tekemällä pilottikysely muutamille Vaasan kaupungin vapaa-aikaviraston työntekijöille. Tällä tavalla pyrittiin karsia pois mahdolliset epäkohdat ja väärinymmärrykset.

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa keskeisimpiä asioita ovat johtopäätökset aikaisemmista tutkimuksista, aiemmat teoriat, hypoteesin esittäminen, käsitteiden määrittäminen, aineistokeruu, tutkittavien henkilöiden valinta, aineiston muodostaminen taulukkomuotoon ja päätelmien teko havaintoaineiston tilastollisen analysoinnin perusteella. (Hirsjärvi ym 2000, 137-159). Kirjallisuusosuuteen on käytetty paljon eri tietolähteitä, joita käytettiin kehittämissuunnitelman tukena.

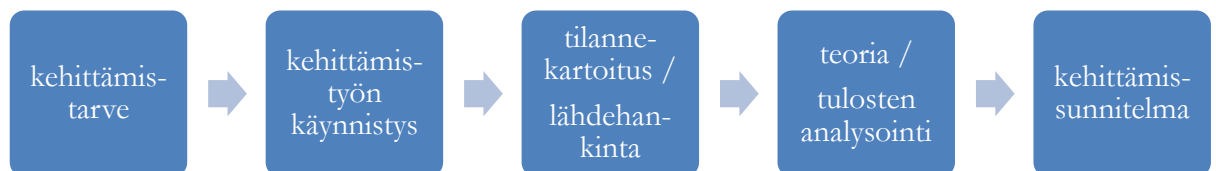
Kyselylomakkeet muodostuivat monivalintakysymyksistä sekä avoimista kysymyksistä. Monivalintakysymyksillä on tarkoitus selvittää liikuntapalveluiden nykytilaa, erityisliikunnan harrastamisen mahdollisuuksia sekä mahdollisia yhteistyön muotoja. Avoimilla kysymyksillä tiedusteltiin muun muassa kehittämisideoita, syitä liikuntaryhmissä käynneihin sekä mitä hyötyjä yhteistyö kaupungin liikuntaosaston kanssa tuottaisi yhdistyksille. Kyselylomaketta pyrittiin tekemään strukturoituun muotoon ja välttää turhia avoimia kysymyksiä. Monivalintakysymysten etuna voidaan pitää, että tulokset ovat helpompi laittaa vertailtavaan muotoon, kun vastausvaihtoehdot ovat kaikille samat. (Hirsjärvi ym. 2005, 185–191.)

Kyselyt suoritettiin nimettöminä ja luottamuksellisena kyselynä, joka sisälsi monivalintakysymyksiä sekä muutamia avoimia kysymyksiä. Kyselytutkimuksen etuus on se, että kyselyn avulla pystytään keräämään iso tutkimusaineisto, aikataulu voidaan laatia melko tarkasti sekä tulosten käsittelyyn on tilastolliset analysointitavat (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 191.). Kyselyn analysointi suoritettiin tietokoneella, johon oli syötetty ohjelman kautta vastaukset, jotka muutettiin tilastolliseen muotoon taulukoiksi ja kaavioiksi.

Asiakkaiden kyselyt suoritettiin huhti-toukokuussa 2010 ja kyselyjä jaettiin yhteensä 403 kappaletta eri liikuntaryhmissä. Liikuntaryhmissä jaettiin osallistujille informoitu kysely ja ryhmästä riippuen, kyselyn jakoi joko kartoituksen tekijä tai ryhmänohjaaja. Samalla kerrottiin kartoituksen tarkoituksesta. Ryhmäläiset saivat täyttää lomakkeen joko paikan päällä tai kotona ja palautus tapahtui ryhmänohjaajalle tai suoraan Vaasan liikuntaosastoon. Lisäksi Vaasan kaupungin liikuntaosaston sivuilla oli nettikysely, joka oli sama kuin ryhmäläisille jaettiin. Kyselyyn vastanneet osallistuivat seuraavan kauden kausikorttien ja tuotepalkintojen arvontaan, joka suoritettiin elokuussa 2010. Kyselyyn vastasi yhteensä 240 ryhmäläistä eli vastusprosentti oli 59,6 %.

Yhdistyksille kysely lähetettiin postitse huhtikuussa 2010 tai yhdistysten oli mahdollista täyttää kysely Vaasan kaupungin liikuntaosaston nettisivuilla. Kartoituksen kohteena olivat kaikki vapaa-aikaviraston rekisterissä olevat erityisliikunta-, eläkeläis- ja kansanterveysyhdistykset, jota oli yhteensä 56. Kyselyyn vastasi 23 yhdistystä eli vastausprosentti oli 41,1 %.

Kyselyyn tulleiden vastausten ja omien havaintojen pohjalta lähdettiin miettimään mahdollisia kehittämistoimenpiteitä.

Kuvio 7. Kehittämistyön eteneminen

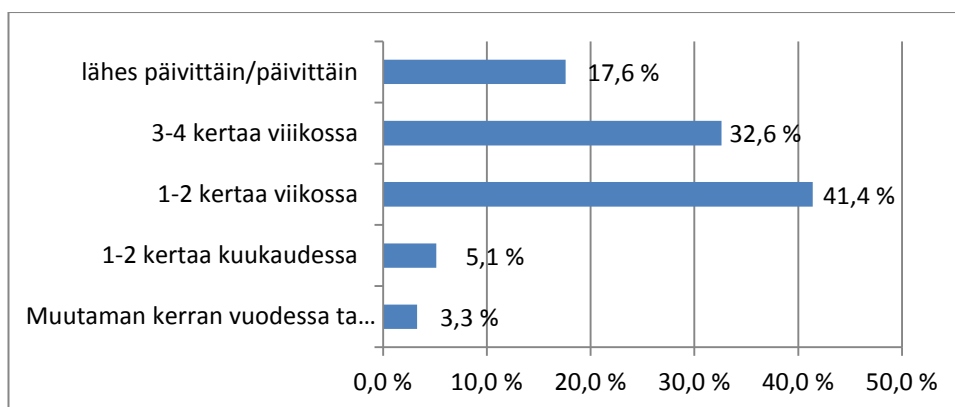
8. Kehittämistarpeiden kartoituksen tulokset

Tuloksia tarkastellaan kahdessa osassa. Ensin käydään läpi liikuntaryhmäläisille suunnatun kyselyn tulokset ja tämän jälkeen yhdistyskyselyn tulokset.

8.1 Vaasan kaupungin erityisliikuntapalvelut

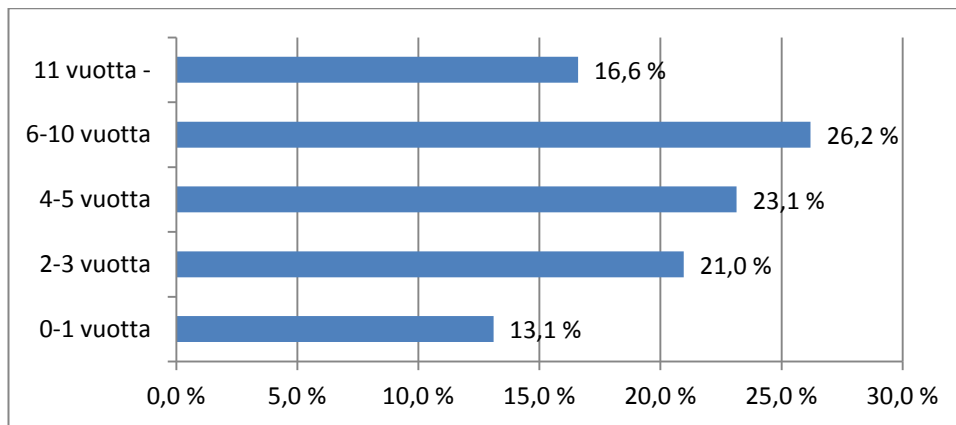
Vaasan kaupungin liikuntaosasto järjesti kaudella 2009–2010 viikoittain 26 eri liikuntaryhmää erityisliikunnassa. Tässä tutkimuksen kyselyn kohteena olivat kaikkiaan 22 liikuntaryhmää sekä niiden osallistujat. Kyselyyn vastasi yhteensä 288 vastaajaa, joista 85,2 % oli naisia ja 14,8 % miehiä. Vastaajien ikäkeskiarvo oli 62,3 vuotta ja vanhin vastaaja oli 92 –vuotias.

Kyselyyn vastanneet harrastavat liikuntaa oman ilmoituksensa mukaan varsin säännöllisesti (kuvio 8.). Kyselyn mukaan 91,6 % ilmoitti harrastavansa liikuntaa vähintään kerran viikossa.

Kuvio 8. Vapaa-ajan liikunnan harrastaminen (n=273)

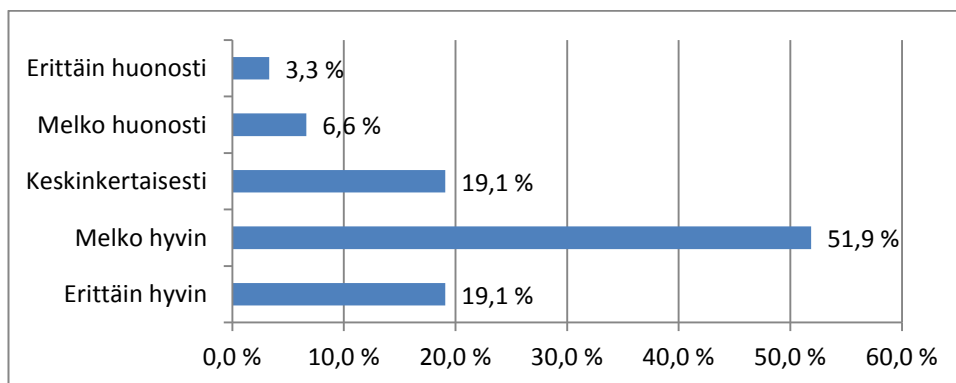
Melkein puolet vastaajista liikkuu ryhmässä (45,1 %) ja valtaosa vastaajista (82,0 %) osallistui Vaasan kaupungin järjestämiin ryhmiin viikoittain. Vastaajista 26,2 % oli ollut 6-10 vuotta erityisliikunnan toiminnassa mukana. 11 vuotta tai kauemmin mukana olleita oli 16,6 %. Varsinaisia uusia tai viimeisen vuoden aikana mukaan tulleita liikkujia oli 13,1 % vastanneista (kuvio 9.).

Kuvio 9. Osallistumisaika liikuntaryhmissä (n=229)

Avoimissa kysymyksissä vastaajista suurin osa totesi, että he osallistuivat eläkeläisjumppiin sekä vesijumppiin. Lisäksi iso joukko vastaajista kävi tuolijumpassa sekä tasapainoryhmissä. Suurimmat syyt osallistua ohjattuihin liikuntaryhmiin olivat fyysisen kunnon ylläpitäminen ja parantaminen, ammattitaitoinen ohjaus, henkinen hyvin vointi, sosiaalisuus, painon hallinta sekä liikunnan ilo.

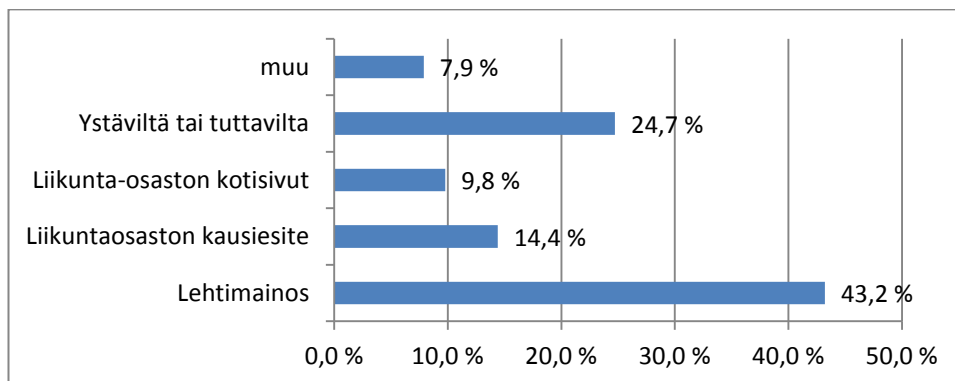
8.1.1 Viestintä ja markkinointi

Kuvio 10. Tiedonsaanti Vaasan järjestämästä erityisliikunnasta (n=241)

Kuvion 10 perusteella voidaan päätellä, että Vaasan kaupungin erityisliikunnan tiedotukseen oltiin yleisesti ottaen tyytyväisiä. Valtaosan (70,0 %) erityisliikuntapalveluja käyttävistä vastaajista ilmoitti, että on saanut tietoa erityisliikunnasta hyvin tai erittäin hyvin. Vain 3,3 %:n ryhmäläisistä koki saaneen tietoa erityisliikunnasta erittäin huonosti. 19,1 % piti tiedottamista keskinkertaisena.

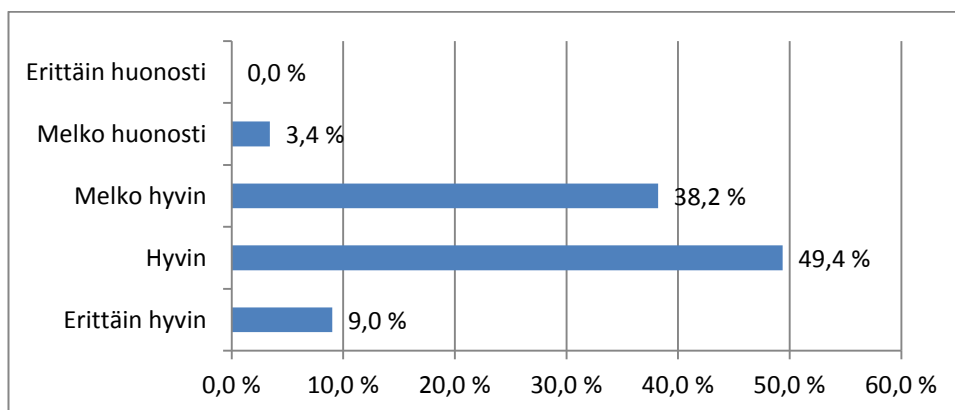
Suurin osa (43,2 %) kyselyyn vastanneista kertoi saaneensa tiedon erityisliikunnan ryhmistä lehtimainoksen avulla (kuvio 11.). Ystäviltään tai tuttaviltaan tiedon oli saanut 24,7 %. Ainoastaan 9,8 % oli löytänyt tiedot kotisivujen kautta. Vastaajalla oli mahdollisuus valita yksi tai useampi vaihtoehto ja tuloksissa n tarkoittaa vastausten määrää. kappaletta. Lisäksi avoimissa vastauksissa tietoa erityisliikunnan ryhmistä oli saatu yhdistyksiltä sekä kaupungin eri tahojen kautta.

Kuvio 11. Tietolähde, josta saanut tietoa erityisliikunnan ryhmistä (n=368)

8.1.2 Erityisliikuntapalvelujen organisointi

Suurin osa (87,6 %) kyselyyn vastanneiden mielestä erityisliikunta on hoidettu Vaasassa hyvin tai melko hyvin. 9,0 % vastaajista antoi arvosanaksi erittäin hyvän ja kukaan ei arvioinut erityisliikunnan järjestämistä erittäin huonoksi. (kuvio 12.)

Kuvio 12. Erityisliikunnan järjestäminen (n=233)

Taulukko 2. Vaasan liikuntatoimen erityisliikuntapalveluiden ja -tehtävien hoitaminen

	Erittäin hyvin	Hyvin	Melko huonosti	Erittäin huonosti	n
Erytisliikuntapalvelut	12,3 %	82,8 %	4,9 %	0,0 %	163
Ohjaajien ammattitaito	23,7 %	74,9 %	1,4 %	0,0 %	219
Asiakaspalvelu	18,8 %	73,7 %	6,8 %	0,8 %	133
Tiedottaminen	9,2 %	70,6 %	19,6 %	0,6 %	163
Erytisliikunnan kotisivut	16,7 %	70,8 %	10,4 %	2,1 %	48
Liikuntatilat erityisryhmille	6,4 %	73,6 %	20,0 %	0,0 %	125
Liikunta/-paikkojen sijainti	17,8 %	73,9 %	7,2 %	1,1 %	180
Kuljetuspalvelut	11,4 %	27,3 %	47,7 %	13,6 %	44
Hinta - laatusuhde	6,7 %	78,4 %	14,2 %	0,7 %	134
Esteettömyys	12,7 %	75,9 %	10,1 %	1,3 %	79

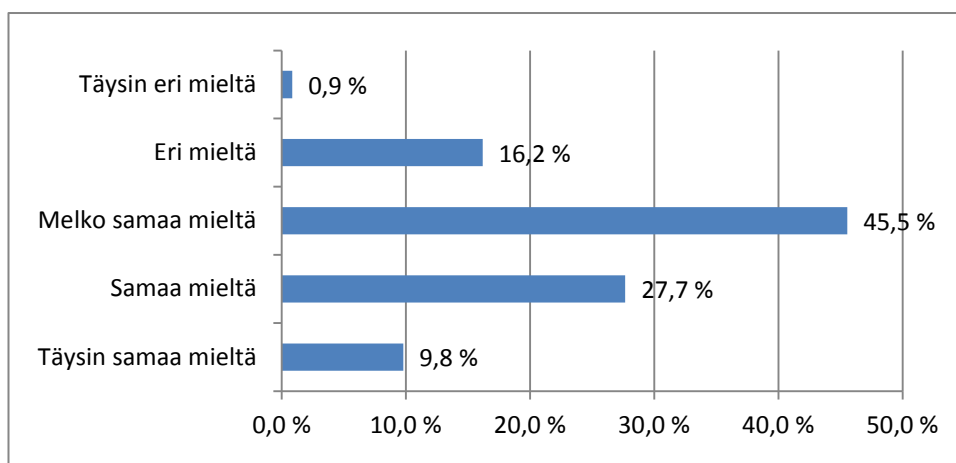
Ryhmittäin vastaukset painottuvat pääasiallisesti hyvin vastauksiin. Joukossa on myös kuitenkin niitä, jotka olivat vastanneet melko huonosti tai erittäin huonosti. Vastauksista poistettiin ei osaa sanoa -vastaukset, sillä vastaajat eivät ole käyttäneet kyseisiä palveluita tai eivät tiedä palveluista. Taulukosta 2 on nähtävissä, että kuljetuspalvelut (61,3 %), erityisliikunnan tiedottaminen (21,2 %) sekä liikuntatilojen tarjonta erityisryhmille (20,0 %) sekä erityisliikunnan kuljetuspalvelut tulokset painottuvat myös melko huonosti ja erittäin huonosti vaihtoehtoihin. Vastaajat pitivät hyvin hoidettuina erityisliikuntapalveluita (95,1 %), ohjaajien ammattitaitoa (98,6 %), asiakaspalvelua (92,5 %) sekä liikuntaryhmien sijaintia (91,7 %).

Suurin osa vastanneista oli sitä mieltä, että liikuntaosaston tulisi järjestää nykyistäkin enemmän erityisliikunnan palveluita Vaasan alueella (taulukko 3.). Eläkeläisjärjestöjen toivottiin järjestävän myös enemmän toimintaa erityisryhmille (61,4 %)

Taulukko 3. Taho, jonka halutaan järjestävän erityisliikuntaa.

	Erittäin paljon	Paljon	EOS	Vähemmän	Erittäin vähän	n
Liikuntaosasto	20,0 %	55,3 %	23,7 %	0,9 %	0,0 %	215
Liikuntaseurat	7,8 %	36,7 %	51,7 %	3,9 %	0,0 %	180
Kansalaisopisto	6,5 %	31,4 %	56,2 %	4,3 %	1,6 %	185
Yksityiset liikuntayritykset	2,0 %	20,8 %	69,8 %	5,4 %	2,0 %	149
Seurakunnat	4,0 %	18,5 %	63,0 %	11,0 %	3,5 %	173
Vammaisjärjestöt	6,6 %	29,5 %	61,7 %	1,6 %	0,5 %	183
Eläkeläisjärjestöt	12,4 %	49,0 %	34,7 %	4,0 %	0,0 %	202

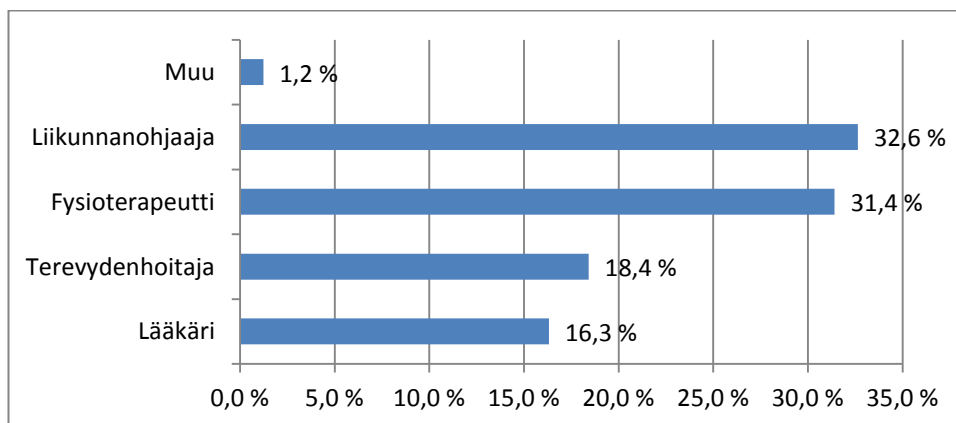
Erityisliikunnan harrastamisen mahdollisuudet ovat vastaajien mielestä kohtalaiset (kuvio 13). Vastaajista 45,5 % olivat melko samaa mieltä siitä, että Vaasassa erityisliikunnan edellytykset ovat riittävät. Eri mieltä erityisliikunnan harrastamisen mahdollisuuksista oli 16,2 % kyselyyn vastanneista.

Kuvio 13. Erityisliikunnan harrastamisen edellytykset Vaasassa (n=235)

8.1.3 Erityisliikunta neuvonta

Reilut puolet (54,9 %) eivät halua yksilöllistä liikuntaneuvontaa, kun taas vastaajista 45,1 % toivoi saavansa yksilöllistä neuvontaa liikunnasta. Liikunnanohjaaja koettiin tärkeimmäksi henkilöksi, jolta haluttaisiin liikuntaan liittyvää tietoa. (kuvio 14) Hyvin monelle myös fysioterapeutti tai kuntohoitaja koettiin tärkeäksi henkilöksi, joka antaisi tietoa liikunnasta. Seuraavaksi koettiin tärkeimmäksi terveydenhoitaja ja lääkäri. Lisäksi haluttiin saada tietoa eläkeläiskerhojen ohjaajilta ja alan erikoislehdistä. Vastaajalla oli mahdollisuus valita yksi tai useampi vaihtoehto ja tuloksissa n tarkoittaa vastausten määrää.

Kuvio 14. Erityisliikunnan yksilöllinen neuvonta (n=570)

8.1.4 Liikuntaryhmäläisten toiveet toiminnan edistämiseksi

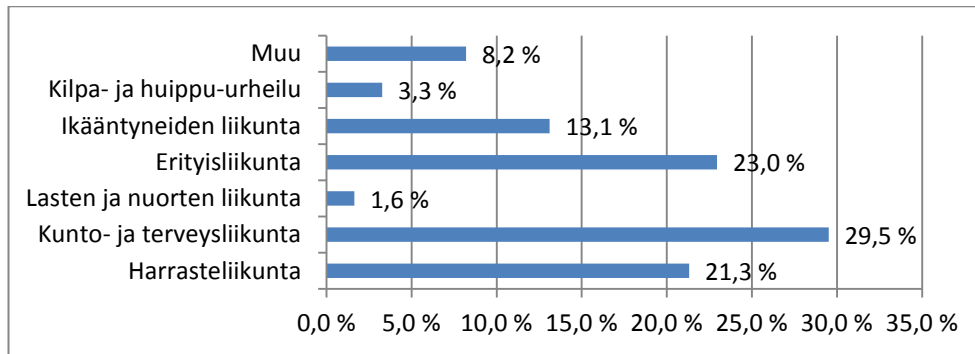
Kyselyssä pyydettiin osallistujien toivomuksia ja ehdotuksia erityisliikuntatoiminnan järjestämiseksi ja edistämiseksi. Vastajat odottavat Vaasan liikuntapalveluilta seuraavan viiden vuoden aikana ennen kaikkea lisää ohjattuja liikuntaryhmiä, erityisryhmäläisille sekä eläkeläisille esteetöntä kuntosalia, eläkeläisille ilmaisia jumpparyhmiä sekä pääsyä ilmaiseksi uimahalliin sekä liikuntaryhmien laajentamista myös muillekin kaupungin alueille.

8.2 Vaasalaisten erityisliikuntayhdistykset

Vaasassa on lähes 60 yhdistystä, joilla on erityisryhmien piiriin kuuluvia henkilöitä (Erityisryhmien yhteystiedot, 2010). Vaasan erityisliikunta tekee toistuvaa yhteistyötä joidenkin yhdistyksien kanssa. Mutta toisaalta Vaasassa löytyy useita yhdistyksiä, joiden toimintaa ei kuulu aktiivista liikunnan järjestämistä. Kyselyn tavoitteena oli kartoittaa yhdistyksien järjestämien liikunnan nykytila sekä kartoittaa mahdollisuuksia tehdä yhteistyötä liikunnan järjestämiselle yhdistyksien ja erityisryhmien piiriin kuuluville. Kysely lähetettiin 58 yhdistykselle, joista 51,7 % vastasi. Suurin osa vastaajista oli joko yhdistyksen puheenjohtaja (36,1 %) tai yhdistyksen liikuntavastaavista (33,3 %).

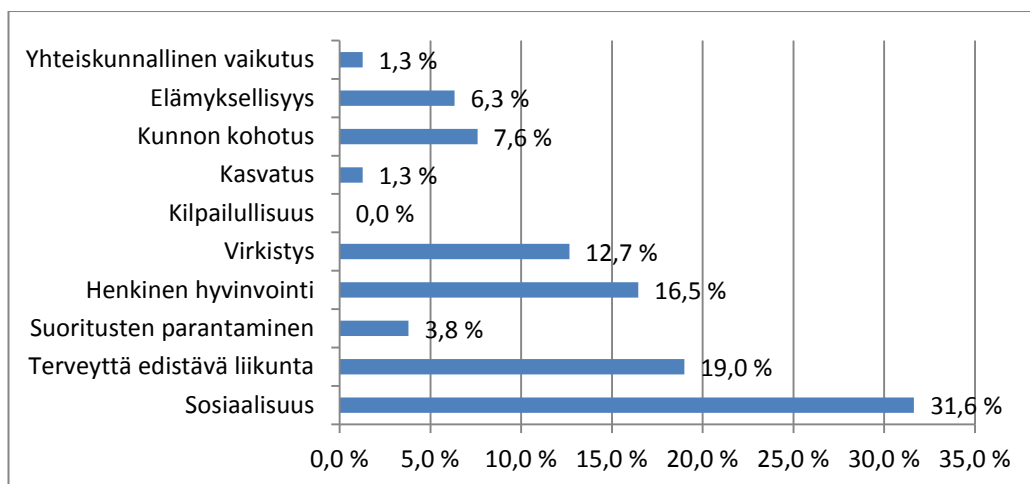
8.2.1 Yhdistyksien toiminta

Suurimmaksi osaksi yhdistykset toimivat useammassa eri kunnassa tai omassa kaupungissa. Yhdistyksien toiminta-alue sijaitsi useassa eri kunnassa (51,7 %) ja 41,4 % vastanneista yhdistyksistä toimi 41,4 % ainoastaan omassa kaupungissa. Pieni osa vastanneista yhdistyksistä (6,9 %) toimi maakunnan alueella. Kuviosta 15 voidaan todeta, että suurimmaksi osaksi yhdistysten järjestämä liikunta on kunto- ja terveysliikuntaa (29,5 %), erityisliikuntaa (23,0 %) tai harrasteliikuntaa (21,3 %). Ainoastaan 3,3 % vastanneista yhdistyksistä järjestää kilpa- ja huippu-urheilua. Huomion arvoista on lasten ja nuorten liikunnan järjestämisen vähäisyys yhdistyksissä. Vastaajalla oli mahdollisuus valita yksi tai useampi vaihtoehto ja tuloksissa n tarkoittaa vastausten määrää. Vastauksia annettiin yhteensä 61 kappaletta.

Kuvio 15. Yhdistyksen järjestämän liikunnan muoto (n=61)

Vastaajista yli puolet (59,3 %) pitivät yhdistyksen toimintaa melko tärkeäksi omalla toiminta-alueella ja erittäin tärkeäksi 37,0 %. Oman toiminnan tärkeydestä ei osannut sanoa 3,7 % vastaajista. Vastaajalla oli mahdollisuus valita yksi tai useampi vaihtoehto ja tuloksissa n tarkoittaa vastausten määrää. Vastauksia annettiin yhteensä 79 kappaletta.

Kuvio 16. Yhdistyksen toiminnan tavoitteet (n=79)

Suurimmaksi yhdistyksen toiminnan tavoitteeksi nousi sosiaalisuus(kuvio 16). Vastaajista 31,6 % koki sosiaalisuuden yhdistyksen toiminnan tärkeimmäksi tavoitteeksi. Lisäksi mainittavasti esille nousivat myös terveyttä edistävä liikunta (19,0 %), henkinen hyvinvointi (16,5 %) sekä virkistys (12,7 %).

8.2.2 Yhdistyksien erityisliikunnan palvelut

Kolme vaikeinta estettä (taulukko 4.) erityisliikunnantoiminnan toteutuksessa olivat rahoitus(24,7 %), ohjaajapula (20,7 %) sekä kuljetusongelmat (13,8 %). Lisäksi monissa vastauksissa nousi esille sopivien tilojen puute sekä yhdistyksen suppea lajivalikoima. Muissa syissä tuli ilmi asia, miten saadaan väki liikkeelle ja osallistujia ryhmiin. Vastaajalla oli mahdollisuus valita yksi tai useampi vaihtoehto ja tuloksissa n tarkoittaa vastausten määrää 58 kappaletta.

Taulukko 4. Erityisliikunnan järjestämisen ongelmat yhdistyksessä. (n=58)

Sopivia tiloja ei ole	10,3 %
Ohjaajapula	20,7 %
Rahoitus	24,1 %
Kuljetusongelmat	13,8 %
Avustajapula	5,2 %
Suppea lajivalikoima	8,6 %
Liikuntaesteet	3,4 %
Harrastaminen liian kallista	5,2 %
Huono tiedotus	3,4 %
Muut ongelmat	5,2 %

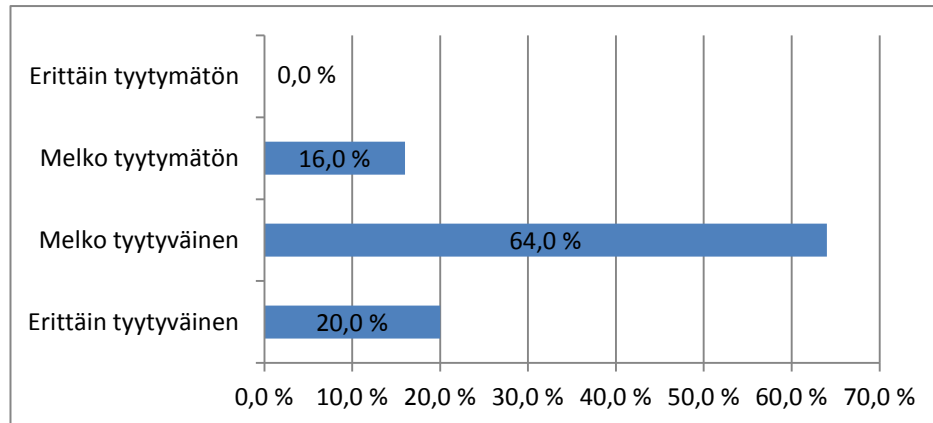
Yhdistyksiltä kysyttiin, millaisia erityisliikunnan palveluita yhdistys haluisi järjestää tulevaisuudessa omalla toiminta-alueella (taulukko 5.). He näkevät jatkossa keskittyvän erityisliikunta –tapahtumien järjestämiseen (24,5 %), yhdistyksen toiminnasta tiedottamiseen ja (18,4 %), ikääntyvien liikunnan järjestämiseen (18,4 %) sekä työikäisten erityisliikunnan järjestämiseen (16,3 %). Yhdistyksien tulevaisuuden suunnitelmissa erityisliikunnan järjestäminen lapsille jäi vähäiseksi. Vastaajalla oli mahdollisuus valita yksi tai useampi vaihtoehto ja tuloksissa n tarkoittaa vastausten määrää. Vastauksia annettiin yhteensä 49 kappaletta.

Taulukko 5. Yhdistyksien suunnitelmat oman yhdistyksen palveluista tulevaisuudessa.(n=49)

Erityisliikunnan järjestäminen lapsille	2,0 %
Erityisliikunnan järjestäminen työikäisille	16,3 %
Erityisliikunta tapahtumien järjestäminen	24,5 %
Yhdistyksen toiminnasta tiedottaminen	18,4 %
Viestintä ja tiedotus	6,1 %
Perheliikunnan järjestäminen	6,1 %
Ikääntyvien liikunnan järjestäminen	18,4 %
Maahanmuuttajien liikunnan järjestäminen	0,0 %
Lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen	0,0 %

Jotain muuta	4,1 %
Ei mitään	4,1 %

Yhdistyksistä 84,0 % ilmoitti olevansa erittäin tyytyväisiä tai melko tyytyväisiä oman kunnan tarjoamiin erityisliikuntapalveluihin (kuvio 17). Vastaaajista 16,0 % olivat melko tyytymättömiä Vaasassa järjestettäviin erityisliikuntapalveluihin, mutta tyytymättömyyden syihin ei kysymyksestä saa selville.

Kuvio 17. Tyytyväisyys kaupungin erityisliikuntapalveluihin Vaasassa (n=25)

8.2.3 Vaasan kaupungin erityisliikunnan palvelut

Yhdistykset arvioi myös kuntien onnistumista liikuntapalveluiden järjestämisessä (taulukko 6). Taulukossa on yhdistetty erittäin hyvin ja melko hyvin hoidetuksi. Melko huonosti ja erittäin huonosti on yhdistetty huonosti hoidetuksi. Yhdistykset arvioivat erityisliikuntapalvelut sekä palveluista tiedottamisen vahvuuksiksi kaupungin erityisliikunnassa. Onnistumisissa esille nousivat myös asiakaspalvelu, erityisliikunta –tarjotin, ohjaajien ammattitaito sekä liikuntapaikkojen varaaminen. Suurimmiksi kehittämisen kohteiksi yhdistykset arvioivat toiminta-avustukset, erityisliikunnan edunvalvonnan sekä liikuntatilojen tarjonnan erityisryhmille.

Taulukko 6. Vastaajien arviointi Vaasan erityisliikunnan hoitamisesta.

	Hyvin		Huonosti	
	hoidettu	EOS	hoidettu	n
Erityisliikuntapalvelut	77,3 %	13,6 %	9,1 %	22
Palveluista tiedottaminen	73,9 %	21,7 %	4,3 %	23
Erityisliikunnan kotisivut	34,8 %	56,5 %	8,7 %	23
Yhdistyksien toiminnasta tiedottaminen	52,0 %	44,0 %	4,0 %	25
Erityisliikunta -tarjotin	62,5 %	25,0 %	12,5 %	24
Asiakaspalvelu	66,7 %	29,2 %	4,2 %	24
Ohjaajien ammattitaito	62,5 %	33,3 %	4,2 %	24
Hinta-laatusuhde	54,2 %	45,8 %	0,0 %	24
Liikuntapaikkojen varaaminen	62,5 %	25,0 %	12,5 %	24
Liikuntatilojen tarjonta erityisryhmille	43,5 %	34,8 %	21,7 %	23
Erityisliikuntapaikkojen rakentaminen	18,2 %	63,6 %	18,2 %	22
Esteettömyys	39,1 %	60,9 %	0,0 %	23
Erityisliikuntaryhmien sijainti	43,5 %	43,5 %	13,0 %	23
Yhteistyö yhdistyksien kanssa	50,0 %	33,3 %	16,7 %	24
Toiminta-avustukset	25,0 %	45,8 %	29,2 %	24
Edunvalvonta	18,2 %	54,5 %	27,3 %	22
Kuntalaisten aktivointi liikuntaan	39,1 %	47,8 %	13,0 %	23

8.2.4 Yhteistyömahdollisuudet

Yhdistykset arvioivat, miten tärkeäksi he kokivat yhteistyö yksityisen sektorin, kolmannen sektorin sekä julkisen sektorin kanssa (taulukko 7). Tärkeimmäksi yhteistyökumppaniksi nousi julkinen sektori. Vähemmän tärkeäksi yhteiskumppaniksi nähtiin yksityinen sektori.

Taulukko 7. Yhteistyön tärkeyden kokeminen eri toimijoiden kanssa. (n=26)

	Erittäin tärkeä	Melko tärkeä	EOS		
			Ei kovin tärkeä	Ei lainkaan tärkeä	
Yksityinen sektori	7,7 %	30,8 %	26,9 %	23,1 %	11,5 %
Kolmas sektori	26,9 %	50,0 %	7,7 %	11,5 %	3,8 %
Julkinen sektori	46,2 %	38,5 %	11,5 %	3,8 %	0,0 %

Seuraavassa taulukossa (taulukko 8) tarkastellaan millaisia mahdollisuuksia yhdistyksillä olisi Vaasan kaupungin liikuntaosaston kanssa. Taulukon mukaan hyviksi mahdollisuuksiksi koettiin yhteistyölle yhdistyksen toiminnasta tiedottaminen, erityisliikuntapalveluista tiedottaminen sekä erityisliikunnan järjestämisen. Heikoimmiksi mahdollisuuksia yhdistyksien mukaan yhteistyölle ovat erityisliikuntapaikkojen rakentaminen, liikuntakoulutusten järjestäminen sekä liikuntapaikkojen hoito.

Taulukko 8. Yhteistyömahdollisuudet kaupungin liikuntaosaston kanssa. (n=26)

	Erittäin hyvät mahdollisu udet	Hyvät mahdollisu udet	EOS	Huonot mahdollisu udet	Erittäin huonot mahdollisuud et
Erityisliikunnan järjestäminen	11,5 %	57,7 %	15,4 %	11,5 %	3,8 %
Erityisliikuntapalveluista tiedottaminen	21,7 %	56,5 %	8,7 %	8,7 %	4,3 %
Erityisliikuntapaikkojen rakentaminen	0,0 %	9,1 %	54,5 %	27,3 %	9,1 %
Liikuntapaikkojen esteettömyys	0,0 %	36,4 %	50,0 %	9,1 %	4,5 %
Liikuntatapahtumien järjestäminen	0,0 %	54,5 %	22,7 %	18,2 %	4,5 %
Liikuntakoulutusten järjestäminen	4,8 %	33,3 %	33,3 %	19,0 %	9,5 %
Yhdistyksen toiminnasta tiedottaminen	18,2 %	68,2 %	13,6 %	0,0 %	0,0 %
Liikuntapaikkojen hoito	9,5 %	28,6 %	33,3 %	14,3 %	14,3 %

Tärkeimmäksi yhteistyö mahdollisuutena kaupungin liikuntaosaston kanssa pidettiin iäkkäiden liikunnan järjestämistä (23,2 %). Toiseksi tärkeimmäksi nähtiin yhdistyksien toiminnasta tiedottaminen (19,6 %) sekä kolmanneksi tärkeimmäksi erityisliikuntatapahtumien järjestämisen (14,3 %). Maahanmuuttajien liikunnan järjestäminen sekä lasten aamu- ja iltapäivä toiminnan järjestäminen ei saanut yhdistyksiltä kannatusta ollenkaan.

Suurimmat hyödyt vastaajien mielestä yhteistyöstä olisi viestinnän ja informaation paraneminen (32,3 %), yhteistyön paraneminen eri toimijoiden kesken (19,4 %) sekä resurssien kasvu 16,1 %. Vapaissa palautteissa esiin nousi esimerkiksi yhdistyksien suunnitelmista yhteistyö syventäminen niin kaupungin kuin eri järjestöjen kanssa, osanottajamäärien kasvattaminen yhdistyksien liikuntatoiminnoissa sekä toiminnan kehittäminen. Tosin yhdistyksien vastauksista tuli myös ilmi, ettei yhdistyksillä ole mitään suunnitelmaa liikunnan kehittämisen suhteen.

8.2.5 Yhdistyksien ehdotukset kehittämistoimenpiteistä

Yhdistykset odottavat Vaasan liikuntapalveluilta seuraavan viiden vuoden aikana ennen kaikkea liikuntatapahtumia yhteistyössä eri järjestöjen kanssa, erityisliikunta-avustuksien nostamista, erityisliikunta tunnetuksi tekemistä, yhteistyötä yhdistyksien välille sekä seniori-ikäisiä kuntosaleja.

9. Vaasan kaupungin erityisliikunnan kehittämistoimenpiteet vuosille 2011–2016

Erityisryhmillä on rajoittunut mahdollisuus käyttää kaupungin yleisiä, yksityisiä tai kolmannen sektorin tarjoamia liikuntapalveluja. Joka viidennen kuntalaisen arvellaan tarvitsevan erityisliikunnan palveluja. Tämä tarkoittaa Vaasan alueella asukaslukuun suhteutettuna melkein 12 000 henkilöä. Valtaosa on pitkäaikaissairaita ja/tai iäkkäitä henkilöitä, joiden toimintakyky on heikentynyt. Vaasan kaupungin erityisliikunnan tavoitteena on edistää liikuntakulttuuria, joka tukee erityisryhmiin kuuluvien kaupunkilaisten omia liikunta- ja terveysvalintoja ja edistää hyvinvointia.

Vaasassa tarvitaan tulevaisuudessa uudenlaista yhteistyötä, vapaaehtoisten rekrytointia ja voimavarojen kokoamista erityisryhmien arkiliikunnan, liikunta- ja liikunnallisen kuntoutuksen palvelukokonaisuuden ja tasa-arvon turvaamiseksi. Erityisesti vammaisten ja iäkkäiden arkiliikunnan lisääminen edellyttää yhteistyön tiivistämistä kaavoituksesta ja kevyen liikenteen väylien suunnittelusta huolehtivien tahojen kanssa. Yhteistyötä tarvitaan myös pienten vamma- ja sairausryhmien liikunnan organisoinnissa, henkilöstön tietotaidon turvaamisessa sekä liikuntapaikkojen suunnittelussa kaikkia käyttäjäryhmiä palveleviksi. Tarkastelussa tulee löytää kaupungin vahvuudet ja erikoistumisen mahdollisuudet.

Erityisliikunnan kehitystyö edellyttää monien hallinnonalojen toimenpiteitä ja keskinäistä yhteistyötä. Tässä jaksossa esitettävät toimenpide-ehdotukset koskevat Vaasan liikuntaosaston erityisliikuntaa, mutta myös kaupungin eri sektoreita sekä paikallisia erityisliikuntayhdistyksiä.

Kehittämistoimenpiteet on laadittu kyselyiden sekä omien havaintojen pohjalta. Erityisliikunnan kehittämistoimenpiteet jaotellaan erilaisiin kokonaisuuksiin: osaaminen, strategiset, viestintä ja markkinointi, toiminnalliset ja eri sektoreiden kehittämistoimenpiteet. Näiden tavoitteena on toimintaedellytysten paraneminen, erityisryhmäläisten liikunta-aktiivisuuden lisääminen, toimijoiden yhteistyön kehittäminen, palvelujen laadun paraneminen sekä liikuntaympäristöjen kehittäminen. Kehittämissuunnitelma ja -toimenpiteet päivitetään tarvittaessa ja saatetaan kaupungin luottamushenkilöille ja viranhaltijoille tiedoksi.

9.1 Organisaation osaamisen kehittämistoimenpiteet

Tutkija esittää seuraavassa joukon suosituksia, jotka on tarkoitettu otettavaksi huomioon, kun vastaavia onnettomuuksia pyritään välttämään:

Vaasan liikuntaosastolla laaditaan vuosittain toimintasuunnitelma, joihin määritellään liikuntaosaston tavoitteet. Henkilöstön kehittämissuunnitelma laaditaan toimintasuunnitelman pohjalta, jolloin henkilöstön kehittäminen tulee osaksi liikuntaosaston strategista suunnittelua. Henkilöstön kehittämissuunnitelma pyrkii vastamaan tulevaisuuden osaamisen haasteisiin.

Liikuntaosasto tekee henkilöstölle kerran vuodessa kyselyn tarpeellisista koulutuksista, mutta koulutustoiveita voi esittää pitkin vuotta. Liikuntaosastolla mietitään vuosittain, mitä esille tulleista osaamisaluista tulee kehittää.

Liikuntaosastolla käydään jokaisen työntekijän kanssa kehityskeskustelu vuosittain. Kehityskeskustelu kuuluu olennaisena osana osaamistason mittaaminen. Tätä varten kehitellään osaamistason kartoituslomake, jossa työntekijä tekee ensin itsearviointin osaamisestaan ja sen jälkeen keskustellaan osaamistasosta yhdessä esimiehen kanssa. Kehityskeskustelujen pohjalta luodaan henkilökohtainen kehityssuunnitelma.

Liikuntaosaston henkilöstön kehittämistä tuetaan sisäisillä ja ulkopuolisilla koulutuksilla. Liikuntaosasto kannustaa työntekijöitä omaehtoiseen opiskeluun tukemalla esimerkiksi työaikajoustoilla sekä hankkimalla alan kirjallisuutta.

Työssä oppimista on tärkeä kehittämiskeino ja liikuntaosastossa tulee käyttämään osaamisen kehittämiseen mm. mentorointia. Kuukautta ennen henkilölle otetaan työpari tai uusi työntekijä kuukausi ennen eläkkeelle lähtöä, jotta hiljainen tieto siirtyisi.

Henkilökuntaa motivoidaan tyky –tapahtumien sekä ottamalla työntekijät mukaan kehittämistoimenpiteisiin esim. työryhmiin ja suunnittelupalaverihin. Tutkintojen suorittamisesta palkitaan vapaapäivällä ja osaamista palkitaan vaativimpien tehtävien muodossa.

9.2 Strategiset kehittämistoimenpiteet

Vaasaan perustetaan erityisliikunnan kehittämistyöryhmä, joka vastaa erityisliikuntapalveluiden ja siihen liittyvien asioiden toteuttamisesta. Se kokoontuu säännöllisesti ja siinä on edustus kaupungin seuraavista tahoista: liikuntaosasto, sosiaali- ja terveystieteiden keskus, opetustoimi, kansalaisopisto, urheiluseurat, vammais- ja eläkejärjestöt sekä mahdollisesti oppilaitokset. Työryhmä toimii asiantuntijaelimenä eri erityisryhmien toiminnan suunnitteluprosesseissa. Vaasan erityisliikunnan kehittämistyöryhmän tehtävinä on huolehtia muun muassa seuraavista osa-alueista:

- Edistää erityisliikunnan toteutumista sekä motivoida alueen toimijat yhteisen erityisliikunnan taakse.
- Koordinoida palveluprosessien uudistamiseen erityisliikunnan mahdollisuudet huomioiviksi.
- Huolehtia sektori- ja kuntarajat ylittävien liikuntapalveluketjujen synnyttämisestä erityisryhmille.
- Tehdä eristysliikuntaa tutuksi ja viestiä Vaasan erityisliikunnasta kaupungin ulkopuolelle.
- Kehittää ja koordinoi jatkuvasti erityisliikuntaa Vaasassa.
- Edesauttaa, että erityisliikuntaa edistävät asiat tulevat huomioituksi alueen rakentamisessa ja kaavoituksessa.
- Huolehtia erityisryhmäläisten edunvalvonnasta: erityisliikunnan kehittämistyöryhmän mandaattipaikka vammais- ja eläkeläisneuvostossa, annetaan erityisliikunnan kenttää koskevia lausuntoja, osallistutaan erityisliikuntaa koskeviin työryhmiin.

Kehittäminen vaatii organisoitumista siten, että Vaasan liikuntaosastolla laaditaan määräajoin erityisliikunnan kehittämissuunnitelma. Kehittämissuunnitelmat käsitellään ja hyväksytään vapaa-aikalautakunnassa. Soveltuvat osiot suunnitelmista sisällytetään kuntien yleisiin strategioihin ja asiakirjoihin, kuten maankäytön suunnitteluun ja koulujen liikunnanopetukseen.

- Uusitaan erityisliikunnan alueen kehittämissuunnitelmia säännöllisin aikavälein joka viides vuosi sekä tarkistetaan vuosittain kehittämissuunnitelma toteutumista.

Erityisryhmien liikunnanohjaajan toimi on perustettu 1980 –luvun alussa ja erityisryhmien liikunnanohjaajan nimikettä vastaavat työtehtävät ovat muuttuneet vuosikymmenten aikana huomattavasti. Tehtävän tarkoituksena on erityisryhmien liikunnan suunnittelu, koordinointi ja toteutus tasa-arvoisesti sekä toiminnasta tiedottaminen.

Työtehtäviin on tullut huomattavasti lisää liikuntatoiminnan kehittämis- ja suunnittelutehtäviä. Erityisliikunnan suunnittelu ja toteuttaminen on ollut vastuullisesti erityisryhmien liikunnanohjaajalla. On tarkoituksenmukaista, että erityisryhmien liikunnanohjaajan nimike muutetaan erityisliikunnan koordinaattoriksi tai suunnittelijaksi. Uusi nimike kuvaa oikeammin nykyisiä työtehtäviä.

- Erityisryhmien liikunnanohjaajan nimikkeen muuttaminen erityisliikunnan koordinaattoriksi tai suunnittelijaksi. Erityisliikunnan koordinaattorin/suunnittelijan avaintehtävät ovat: 1. Erityisliikunnan suunnittelu, organisointi ja toteuttaminen, 2. Olla mukana kehittämässä liikuntatoimintaa yhteistyössä kaupungin eri hallintokuntien, järjestöjen ja muiden yhteisöjen kanssa, 3. Liikuntatoimen projektien suunnittelu, organisointi ja toteuttaminen, 4. Monipuolinen tiedottaminen, 5. Henkilökohtainen ammatillinen kehittäminen.
- Erityisryhmille kohdennettua ryhmämuotoista liikuntatoimintaa lisätään perustamalla uusi erityisryhmien liikunnanohjaajan toimi liikuntaosastolle, liikuntaosaston talousarvioon varataan määräraha uuden erityisryhmien liikunnanohjaajan toimen perustamiseksi.

9.3 Viestinnän ja markkinoinnin kehittämistoimenpiteet

Erityisliikuntapalvelujen ja niiden mahdollisuuksien esittelemine asukkaille, kuntalaisille, matkailijoille jopa kansainvälisille vieraille on tärkeää. Erityisliikunnan toimintojen kehittäminen sekä ylläpito vaativat jatkuvia markkinointiponnistuksia. Pääosa kaupungin viestinnästä tapahtuu sähköisesti, kausijulkaisun ja lehti-ilmoittelun avulla. Hyvänä esimerkkinä graafisen materiaalin tuottamisesta on Vaasan liikuntaosaston liikuntatiedote, jonka liikuntaosasto on tuottanut lähes 20 vuoden ajan. Syksyllä 2008 uudistetun liikuntaesitettä on edelleen laajennettu siten, että siihen on saatu mukaan kaikki liikuntaosaston toiminta.

- Viestintä- ja markkinointiasioiden kehittäminen aloitetaan keväällä 2011, jolloin erityisliikunta ja Vaasan kaupungin viestintäosasto kokoontuivat suunnittelupalaveriin.
- Vaasan erityisliikunnalle tehdään viestintäsuunnitelma viestinnän kehittämisen tueksi, jossa tehdään toiveiden ja kokemusten perusteella erityisliikunnan uudesta ilmeestä, painettavasta materiaalista ja Internet -sivujen selkiyttämisestä kaupungin viestintäsuunnitelmia huomioiden.
- Tärkeistä ja ajankohtaisista asioista tiedotetaan suomeksi ja ruotsiksi liikuntatilojen ilmoitustauluilla ja Vaasan liikuntaosaston Internet -sivuilla.
- Sisäistä viestintää kehitetään tiedottamalla kaikista ajankohtaisista asioista, uusista liikuntaryhmistä, muutoksista ohjaajia, yhdistyksiä sekä kaupungin eri sektoreita sähköpostitse, puhelimitse tai henkilökohtaisesti.
- Ohjaajakokouksia järjestetään kevät- ja syyslukukauden alussa.
- Vaasan erityisliikunnalle laaditaan markkinointisuunnitelma, jossa analysoidaan Vaasan kaupungin erityisliikuntaa ja sen asiakaskuntaa, kilpailijoita ja yhteistyökumppaneita. Siihen kirjataan toimenpidesuunnitelma asioista, joita ei ollut siihen mennessä toteutettu
- Tehostetaan ja kehitetään erityisryhmien tiedonvälitystä

9.4 Toiminnalliset kehittämistoimenpiteet

Erityisliikuntaa lisääntyy ja tämä edellyttää kohdennettuja toimia. Toimien lähtökohtana on yhteisen ja kaikille avoimen liikuntakulttuurin edistäminen.

- Lisätään liikuntaan liittyvää kunnallista neuvontaa, opastusta ja tukea ryhmille: käynnistetään kokeiluhanke liikuntaneuvolatoiminnasta yhteistyössä sosiaali- ja terveysviraston kanssa, neuvotaan liikuntaan liittyvissä kysymyksissä sekä ohjataan asiakkaita heidän tarpeidensa mukaiseen liikuntaan, järjestetään erityisliikunnan teema-tempauspäiviä.
- Edistetään erityisliikunnan piiriin kuuluvien kaupunkilaisten tasa-arvoa liikunnassa mm. huolehtimalla riittävästä resursseista (tilat, kuljetuspalvelut, välineet, ohjaajat ja avustajat) sekä lisäämällä informaatio-ohjausta.

Koulutetuista liikunnanohjaajista on jatkuvasti puutetta. Erityisesti tämä koskee erityisliikunnan ohjaajia, joita tarvitaan järjestöjen toiminnassa sekä palkattuina mm. vapaa-aikaviraston ohjauspalveluissa. Erimuotoinen ja -pituisen koulutusyhteistyötä tulisi tiivistää ja toteuttaa yhteistyössä esim. Kuortaneen urheiluopistojen ja muiden kuntien kanssa.

Yhdistyksien erityisliikuntakoulutusta tulee myös tehostaa, koska hyvin koulutettu ja motivoitunut seuraväki on liikuntatoiminnan kivijalka. Tähän saakka koulutuksesta ovat pääosin vastanneet maakunnalliset liikuntajärjestöt. Tulevaisuudessa koulutuksen yhteistoiminta ja koordinointi on tarpeellista keskittää jollekin alueen liikunnallisista toimijoista.

- Erityisliikunnan ohjaajakurssien ja vertaisohjaaja -koulutuksen järjestäminen
- Yhteistyöhanke Kuortaneen urheiluopiston ja Norrvallan kanssa
- Hyödynnetään seudun kuntien erityisliikunnan ohjaajien osaamista koulutuksessa, konsultoinnissa ja tapahtumien järjestämisessä

Aiemmin tuettiin kaupungin varoista seurojen ohjaajien palkkauskustannuksia. Tähän toimintaan on saatu valtionosuutta. Olisi tärkeää käynnistää samankaltainen toiminta erityisliikuntaa tuottavien ja ohjaajia erityisliikuntaan palkkaavien seurojen ja yhdistysten kanssa. Tämä tukisi myös alan koulutukseen hakeutumista.

- Erityisliikuntaa järjestävien yhdistysten tukeminen/ohjaajien palkkaaminen.

- Kannustetaan liikunta- ja urheiluseuroja sekä muita kansalaisjärjestöjä järjestämään liikuntatoimintaa erityisryhmille mm. osana seuran toiminta-avustusta.
- Tuetaan erityisliikuntaa järjestäviä paikallistahoja samojen periaatteiden mukaan kuin urheilu- ja liikuntaseuroja.

Vesiliikuntatilasta on Vaasassa pulaa kovasta käyttöasteesta johtuen. Tarvitaan pikaisesti vesiliikuntatila erityisryhmäläisille esim. Silverian tiloista vapautuvaa allastilaa siirrettäväksi vapaa-aikalautakunnan hallintaan ja käyttöön. Tila tulisi saneerata erityisryhmien tarpeita vastaavaksi. Tila tukisi samassa rakennuksesta jo siirretyn liikuntasalin, telinevoimistelusalin käyttöä.

- Vesiliikuntatilan hankkiminen erityisliikunnan tarpeisiin

Vaasassa voitaisiin kokeilla 65 -vuotta täyttäneiden asukkaiden vapauttamista perusliikuntapalveluiden maksuista. Tällöin kyseeseen tulisi lähinnä uimahalli, kaupungin omistamat kuntosalit, sellaiset ohjatut liikuntaryhmät, joihin kaikki voivat osallistua. Tämä toimenpide lisäisi ikäihmisten liikunnallista aktiivisuutta ja toisi uusia harrastajia liikunnan pariin.

- Seniorikortin 65+ käyttöönotto

Esteetön ja turvallinen liikkuminen luo paremmat puitteen fyysisesti aktiiviselle jokapäiväiselle elämiselle kaikille kansalaisille, mutta erityisesti iäkkäämmille kansalaisille. Tämä tulee ottaa huomioon reittisuunnitelmia tehtäessä, niitä rakennettaessa ja peruskorjattaessa.

- Ikäihmisille soveltuvien maastoliikuntapaikkojen ja ulkoilureittien kehittäminen eri tahojen kanssa sekä mahdollinen jatkokehittäminen myös muihin kaupungin osiin.
- Erityisryhmille soveltuvien kuntosalin rakentaminen ja kehittäminen eri tahojen kanssa sekä mahdollinen jatkokehittäminen esim. palvelutaloihin.

Kuljetusten puuttuminen ja taajama-alueen ulkopuolella asuvien toiminta- ja liikuntakyvyltään heikentyneiden hankala pääsy liikuntaryhmiin nousi esiin kartoituksessa eräänä erityisliikunnan ongelmakohtana, joten tarkoituksenmukaisen kuljetusjärjestelmän kehittäminen on erittäin perusteltua. Kunnissa on oltava tarjolla myös vammaispalvelulain mukaiset muut palvelut.

- Tarjotaan ja tuetaan kuljetus-, avustaja- ja apuvälinepalvelut yhteistyössä sosiaali- ja terveystoimen kanssa, jotta eri lailla vammaiset ja pitkäaikaissairaat henkilöt voivat osallistua heille sopivaan liikuntatoimintaan.

9.5 Eri kaupungin sektorien kehittämistoimenpiteet

Vaasassa tarvitaan erityisliikunnassa uudenlaista yhteistyötä, vapaaehtoisten rekrytointia ja voimavarojen kokoamista erityisryhmien arkiliikunnan, liikuntapalveluiden, liikunnallisen kuntoutuksen palvelukokonaisuuden ja tasa-arvon turvaamiseksi. Erityisesti vammaisten ja iäkkäiden arkiliikunnan lisääminen edellyttää yhteistyön tiivistämistä kaavoituksesta ja kevyen liikenteen väylien suunnittelusta huolehtivien tahojen kanssa. Yhteistyötä tarvitaan myös pienten vamma- ja sairausryhmien liikunnan organisoinnissa, henkilöstön tietotaidon turvaamisessa, liikuntapaikkojen suunnittelussa kaikkia käyttäjäryhmiä palveleviksi.

Sosiaali- ja terveystoimi

- Liikunta osana sairauksien ehkäisyä, hoitoa ja kuntoutusta
- Arki- ja virkistysliikunta liitetään vammaisten ja iäkkäiden päivätoimintayksiköiden ja ryhmäkotien säännölliseksi toiminnaksi myös ulkona.
- Laitosten ja palvelutalojen liikuntamahdollisuuksien kehittäminen
- Liikunnan apuvälinepalveluiden kehittäminen yhteistyössä Vaasan Malikkeen ja liikuntaosaston kanssa
- Vertaisohjaaja -koulutuksen kehittäminen yhteistyössä liikuntaosaston kanssa
- Ikääntyneille järjestetään liikuntakykytarkastuksia ja liikuntaneuvontaa

Opetustoimi

- Konsultoivien ja ohjaavien erityisliikunnanopettajien saaminen Vaasan koulutoimen piiriin.
- Liikunnanopettajille täydennyskoulutusta erityisryhmien liikunnanopetuksen alueelta.
- Erityislapsilla on kunnan järjestämässä aamu- ja iltapäivätoiminnassa mahdollisuus päivittäistä vireyttä edistävään liikuntaan toiminnan perusteiden edellyttämällä tavalla.

Nuorisotoimi

- Liikunnalla on kulttuurin ja nuorisotyön rinnalla merkittävä rooli maahanmuuttajien kotouttamisessa.

Kulttuuri- ja kirjastotoimi

- Kulttuuritoimi tekee aktiivisesti yhteistyötä liikuntatoimen kanssa järjestämällä yhteisiä tapahtumia kulttuuri-liikuntatilaisuuksia myös erityisryhmäläisille.
- Kirjasto toimii yhteistyössä liikuntatoimen kanssa erityisliikunnan edistämiseksi.
- Kirjastot jakavat kuntalaisille tietoa (esitteitä, tapahtumatietoja) erityisliikuntamahdollisuuksista ja –harrastuksista. Kokoelmat sisältävät myös erityisliikuntaa koskevaa aineistoa (kirjat, lehdet, videot ja dvd-levyt jne.).

Tekninen toimi

- Erityisryhmäläisille tarvitaan asuinalueiden ja kuntalaisten välittömässä läheisyydessä sijaitsevia, laadukkaita sekä hinnaltaan edullisia liikuntamahdollisuuksia. Tavanomaisen arki- ja hyötyliikunnan merkitys erityisliikunnassa on myös korostunut.
- Valvotaan esteettömyyttä yhdessä liikuntatoimen uusien liikuntatilojen toteuttamisessa.
- Kartoitetaan ja lisätään esteettömiä liikuntamahdollisuuksia.
- Liikunnan viranhaltijoiden ja liikunnasta vastaavan toimielimen sekä liikuntajärjestöjen näkemyksiä kuullaan kun tekninen toimi suunnittelee, kehittää ja ylläpitää kuntalaisten elinympäristöä yhteistyössä eri tahojen kanssa.
- Ulkoilureittejä suunniteltaessa otetaan huomioon erityisryhmäläiset.

POHDINTA

Erityisliikuntaan osallistuminen tuottaa melko kestäviä hyötyjä: se parantaa vanhusten ja pitkäaikaissairaiden toimintakykyä ja elämänlaatua ja osaltaan lisää aktiivisen ja itsenäisen elämän osuutta yksilön elämänkaaresta. Hyväkuntoiset ja liikunnallisesti aktiiviset asukkaat puolestaan kuluttavat todennäköisesti vähemmän terveyden- ja vanhustenhuollon resursseja kuin passiiviset ja huonokuntoiset. Sen vuoksi voikin pohtia, mitä kuluja kunnalle koituu siitä, jos se ei tarjoa erityisliikunnan palveluja. Myös erityisliikuntaa edustavien henkilöiden määrä erityisliikunnasta vastaavissa lautakunnissa olisi tärkeää. Uhkana on, että erityisliikunnan tarpeita ja hyötyjä ei osata ottaa huomioon, kun Vaasassa tehdään sen kannalta keskeisiä päätöksiä

Liikuntaosastolla työskentelee yksi erityisryhmienohjaaja ja erityisliikunnan ohjaustoiminnassa on mukana tuntiohjaajia. Tarvetta uusien erityisliikuntaryhmien perustamiselle olisi, mutta nykyisillä ohjaajaresursseilla sekä ilman muiden yhteistyötahojen mukaantuloa erityisliikuntatoimintaa ei kuitenkaan voida laajentaa kovin paljoa. Tavoitteena on, että liikuntaosastolle palkattaisiin uusi liikunnanohjaajan toimi. Tulevaisuudessa tämä yhden ohjaajan lisäys ei ole välttämättä riittävä, sillä hyvien tuntiohjaajien löytäminen on aina hankalampaa vuodesta toiseen.

Vaasan liikuntapaikat erityisryhmien toiminnalle ovat kohtuulliset, mutta liikuntaosasto tarvitsisi pikaisesti oman liikuntahallin myös omille toiminnoilleen sekä liikuntavälineille. Liikuntapaikkarakentamisessa tulisi huomioida erityisryhmien tarpeet ja tällä hetkellä useita liikuntatiloja, joihin esteetön kulkeminen ei ole mahdollista. Lähiliikuntapaikkojen kehittäminen tulee olemaan myös tulevaisuuden haaste. Yhtenä jatkokehittämishankkeena voisi olla, että kartoitetaan kaikki Vaasan kaupungin hallitsemat liikuntatilojen esteettömyyden nykytila.

Erityisliikunnan kehittäminen pitkällä tähtäimellä vaatii päivitettyjä erityisliikunnan kehittämissuunnitelmia sekä luottamushenkilöitä, jotka ovat kiinnostuneet ja sitoutuneet erityisliikunnan kehittämiseen. Yhteistyön organisoimiseksi Vaasaan on tarkoitus koota kehittämistyöryhmä eri tahojen ihmisistä sekä jatkaa Vaasan kaupungin erityisliikunnan kehittämissuunnitelmien laatimista tämän kehittämissuunnitelman jälkeenkin. Tosin työntekijätasolla tehdyt pätevätkään suunnitelmat eivät etene, elleivät kunnan luottamushenkilöt ja johtavat viranhaltijat halua ja sitoudu kehittämisen tavoitteisiin.

Erityisliikunnan kannalta ongelmaksi saattaa tulla, että sen kulut sijoittuvat liikunnan toimialalle ja sen tuottamat säästöt saattavat näkyä esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon sektorilla. Olisi tärkeää, että erityisliikunnan tarpeita ja liikunnan tuottamia hyötyjä tarkastellaan sekä tutkitaan avoimesti sektorirajat ylittäen. Esimerkiksi ikääntyvien fyysistä toimintakykyä parantamalla liikunnan avulla vältetään osa laitossijoituksista ja tuetaan ikääntyvän omaehtoista kotona asumista. Tästä positiivisena esimerkkinä Heinolan malli, jossa lisättiin ikääntyvien lihaskuntoharjoituksia. Sen seurauksena kotipalvelujen toimintoja sekä laitospaikkoja tarvittiin aiempaa vähemmän.

Nyky muodossaan ja resurssein Vaasan liikuntaosasto ei kykene vastaamaan haasteisiin, mutta Vaasalla olisi mahdollisuus menestyksekkäästi kehittää erityisryhmien liikuntatoimintaa hyvinvoinnin edistämiseksi. Tämä edellyttää erityisryhmien liikuntatoiminnan asiantuntijuuden kasvattamista, poikkihallinnollista suunnittelua, terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen rakenteiden synnyttämistä.

Vaasan poikkihallinnollista asiantuntijuutta tulee lisätä merkittävästi. Suhteessa palvelukentän laajuuteen ja toiminnan kehittämisen haasteisiin, erityisliikuntaresurssien voidaan katsoa olevan riittämättömät. Keinoja ovat koulutuksen lisääminen, liikuntakoulutettujen virkamiesten palkkaaminen myös poikkihallinnollisesti sekä eri alojen asiantuntemuksen aktiivinen hyödyntäminen liikuntasektorilla.

Etenkin erityisryhmiin tai ikääntyvään väestöön kohdennettavissa ja uusia liikuntatiloja edellyttävissä palveluissa on syytä hakea kumppanuutta ja uusia yhteispalvelukonsepteja. Vaasan nykyisellä seura- ja yhdistystoiminnalla on huomattava kasvupotentiaali palvelutuotantoon, mikäli erityisliikunnan yhdistysten avustus- ja tukitoimintaa pystytään kasvattamaan.

Tässä tutkimuksessa ei varmaan saatu vastauksia kaikilta kohderyhmiltä, koska kaikkia vastaajia ei välttämättä tavoitettu tai osa kieltäytyi vastaamasta kyselyyn. Osallistuminen kyselyyn oli vapaaehtoista, eikä ihmisiä voitu velvoittaa vastaamaan, mikäli he eivät sitä halunneet. Tässä aineistossa saattaa olla joitakin vinoutumia, jotka on otettava huomioon. Kyselytutkimuksessa kävi ilmi, ettei kysely tavoittanut läheskään kaikkia erityisliikunnan kohderyhmäläisiä ja eläkeläiset olivat luultavasti yliedustettuina. Tutkimusaineiston edustavuuden jäätyä selvittämättä, ei tuloksia voida yleistää koskemaan koko Vaasan erityisliikunnan asiakaskuntaa.

Vastaukset edustavat tästä huolimatta suhteellisen suuren käyttäjäryhmän mielipiteitä ja antavat siksi palautetta näiden erityisliikunnan asiakkaiden suhtautumisesta saamiinsa palveluihin.

Erityisliikunnan kehittämisessä keskeisintä on myös Vaasassa olevien lukkiutumien murtaminen. Tälläkin alueella on vahvoja lukkoja, jotka johtuvat haluttomuudesta tai kyvyttömyydestä ylittää hallinnollisia sektorirajoja. Esimerkiksi liikuntatoimen ja sosiaali-terveysviraston välinen etäisyys on vieläkin valitettavan pitkä. Se ilmenee liikunta ja sosiaali- ja terveysviraston yhteistyön vähyydessä ja yhteisen toiminnan aloittamisen hankaluutena. Erityisliikunnan näkökulmasta olisi ensiarvoisen tärkeää, että ennaltaehkäisevää terveydenhuoltoa voitaisiin katsella sosiaali-, terveys-, liikunta-, sivistys-, teknisen maakunnallisena ja seudullisena yhteistyönä. Nykyisillä sektorirajoihin pohjautuvilla toimintamalleilla jäädään helposti vain korjaamaan syntyneitä tulipaloja ennaltaehkäisevän toiminnan jäädessä lähinnä juhlapuheisiin.

Olisi pystyttävä luomaan asenneilmapiiri, jossa nähtäisiin yhden euron sijoittamisen terveystoimintaan tuovan kahden euron säästön terveysmenoissa. Tämä vaatii täysin uudenlaista toimintakulttuuria, uudenlaisia toimintamalleja, yli kunta- ja sektorirajojen tapahtuvaa yhteistyötä sekä julkisen, kolmannen ja yksityisen sektorin yhteistyötä. Keskeistä on pystyä viestimään alueen sisällä erityisliikunnan toteuttamisen merkitys koko Vaasan alueen hyvinvoinnille ja elinvoimaisuudelle. Lisäksi se on kyettävä voimakkaan sisäisen tekemisen myötä viestimään myös alueen ulkopuolelle. Tämä on erittäin tärkeää sekä alueen vetovoimaisuuden näkökulmasta että sisäisen motivoinnin kannalta. Mikään ei lisää alueen sisäisen verkoston motivaatiota niin kuin korkealta taholta tullut alueen ulkopuolinen tunnustus.

Tutkimuksen aineiston keruu onnistui melko hyvin. Onnistumisesta kertoo suhteellisen korkea vastausprosentti, jonka saaminen vielä suuremmaksi olisi ollut mahdollista. Tosin hyvään vastausprosenttiin saattoi vaikuttaa kaikkien vastanneiden kesken arvotut palkinnot. Jaettaessa ja kerättäessä kyselyt henkilökohtaisesti, olisi voitu varmistaa kaikkien kyselylomakkeiden saamisen takaisin.

Lomakkeen pituus oli asia, johon olisi voinut kiinnittää enemmän huomiota suunnitteluvaiheessa. Liian pitkä lomake saattaa pelästyttää vastaajat, eivätkä he halua vastata kyselyyn. Lomake olisi voinut olla esimerkiksi kaksipuolinen, jolloin se olisi ensisilmäyksellä näyttänyt lyhyemmältä. Tuntui, että vain alkukysymyksiin jaksettiin paneutua, koska monet vastaajat eivät vastanneet viimeisiin kysymyksiin tai sitten kiire saattoi aiheuttaa

huolimattomuutta, joka voi vaikuttaa tutkimustuloksiin ja tutkimuksen luotettavuuteen. Toisaalta kyselylomakkeiden vieminen kotiin takasi sopivan ja kiireettömän vastausajan.

Kyselyn vetäjiä eli liikuntaryhmien ohjaajia ohjeistettiin suullisesti sekä sähköpostin välityksellä kahteen kertaan. Sähköposti on kuitenkin melko epäluotettava menetelmä tärkeän tiedon välittämisessä: viestin perille menemisestä ei ole takuuta, kaikki eivät lue sähköpostiaan usein tai paneudu saamiinsa viesteihin huolella. Hyvä keino ohjaajien informoimiseen olisi ollut kutsua heidät kaikki koolle ja kertoa tapaamisessa tarkemmin tutkimuksesta ja kyselyn toteuttamisesta. Vastausprosentti olisi ollut mahdollista kasvattaa myös suorittamalla kysely toiseen kertaan, jolloin olisi ollut mahdollista saada uusia vastaajia mukaan tutkimukseen.

Tutkimustulosten syöttäminen ZEF-ohjelmaan sujui osittain ongelmitta. Tämä kertoo melko onnistuneesta tutkimuslomakkeesta. Ohjelma oli tutkijalle ennestään lähes tuntematon ja tämän vuoksi ennalta suunniteltuja kysymyksiä jouduin hieman muokkaamaan, jotta tuloksien saaminen tilastollisilla testeillä oli mahdollista. Olisi ollut järkevää tutustua tarkemmin ZEF:n käyttöön ja testeihin ennen kysymysten laatimista. Myös väittämien luokittelun olisi voinut tehdä toisin, jotta tilastointi ja vertaaminen olisivat olleet helpompaa. Tässä tutkimuksessa luokittelin väittämät etukäteen kyselylomaketta laadittaessa.

Kehittämistoimenpiteisiin kirjasin myös muita tutkimuksen aikana tehtyjä omia havaintoja ja ajatuksia, jotka eivät liity varsinaisesti tehtyyn tutkimukseen, mutta ovat Vaasan erityisliikunnan kehittämisen kannalta merkityksellisiä. Omat havainnot sekä ammattitaito olivat osa aineistoa ja kehittämistyö nosti myös oman roolin kehittäjänä. Ne toimivat osana tutkimusmateriaalina muun tutkimusaineiston lisäksi. Omien havaintojen pohjalta on luotu organisaation osaamisen sekä strategiset kehittämiset toimenpiteet. Muut toimenpide-ehdotukset ovat luotu yhdessä omien havaintojen sekä kyselytutkimuksien pohjalta. Toimenpide-ehdotuksien kautta haluan käynnistää erityisliikunnassa sekä työyhteisössä muutoksia ja rohkaisemaan ihmisiä tarttumaan asioihin, jotta niitä voidaan kehittää paremmaksi. Eli kehittämistoimenpiteisiin liittyy myös paljon kuuntelemista, kyselemistä, ideoimista, yhteistä suunnittelua ja tekemistä.

Liikuntaosaston oppimiseen tarvitaan lisää avoimuutta ja halukkuutta lähteä mukaan sekä sitoutua uusiin kokemuksiin, havainnoimisen ja analyttisiä kykyjä, joiden avulla havainnoista syntyy ideoita ja käsitteitä. Lisäksi tarvitaan päätöksen teon ja ongelmanratkaisun taitoja, joiden avulla uudet ideat ja käsitteet sovelletaan käytäntöön. Uusien ideoiden syntyminen ja niiden ennakkoluuloton kokeilu tulisi näkyä erityisliikunnassa sekä liikuntaosaston organisaation päivittäisessä työssä. Liikuntaosaston oman toiminnan analysointi ja kriittinen arviointi tulisi

käynnistää liikuntaosaston organisaatiossa, joka näkyisi liikuntaosastossa oppimismotivaation viriämisenä, oppimisprosessien käynnistymisellä sekä organisaation innostuksena toiminnan kehittämiseen.

Lähteet

Alaja, A. 2000. Arpapelää? Urheilumarkkinoinnin käsikirja. Jyväskylä: Gummerus

Ala-Vähälä, T. 2010. Raportti kuntien erityisliikunnan tilanteesta vuonna 2009

Anttila M., Iltanen K. 2001. Markkinointi. WS Bookwell Oy. Porvoo.

Armstrong, G. & Kotler, P. 2004. Principles of marketing. New Jersey, USA.

Aromaa A, Koskinen S, toim. Terveys ja toimintakyky Suomessa. Terveys 2000 -tutkimuksen perustulokset. Kansanterveyslaitoksen julkaisuja B 3/2002. Helsinki: Kansanterveyslaitos, 2002.

Bergström, S. & Leppänen, A. 2003. Yrityksen asiakasmarkkinointi. Helsinki: Oy Edita Ab.

Doz Yves, Kosonen Mikko. 2008. Nopea strategia. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Freedman, M. & Tregoe, B. 2003. Strategisen johtamisen taito. Helsinki: Rastor-Yhtiöt

Grönroos, C. 2000. Nyt kilpaillaan palvelulla. 5. painos. Porvoo: WSOY.

Grönroos, Christian. 2001. Palveluiden johtaminen ja markkinointi. WSOY. Porvoo.

Grönroos Christian, Järvinen Raija. 2001. Palvelut ja asiakassuhteet markkinoinnin polttopisteessä. Tummavuoren kirjapaino Oy. Vantaa.

Grönroos Christian. 2009. Palvelujen johtaminen ja markkinointi. 3., uudistettu painos. WS Bookwell Oy. Juva.

Henttonen Elina 2002. Osaamisen kehittäminen pk-yrityksissä. ESR- projektien hyvät käytännöt. Edita Prima Oy, Helsinki.

Hirsjärvi S., Remes P., Sajavaara P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10. painos. Tammi. Helsinki.

Hirsjärvi S., Remes P., Sajavaara P. 2009. Tutki ja kirjoita. Kariston Kirjapaino Oy. Hämeenlinna.

Holmia, S., Murtonen, I., Myllymäki, H. & Valtonen, K. 2006. Sisätautien, kirurgisten sairauksien ja syöpätautien hoitotyö. Helsinki: WSOY.

Huovinen, M. 2002. Astma. Jyväskylä: Duodecim.

Huovinen, T. & Heikinaro-Johansson, P. 2003. Henkilökohtainen opetussuunnitelma liikuntaan. Teoksessa P. Heikinaro-Johansson, T. Huovinen & L. Kytökorpi (toim.). Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan. Porvoo: WSOY. 130-138.

Huovinen, T. & Rintala, P. 2003. Soveltava Liikunnanopetus. Teoksessa P. Heikinaro-Johansson, T. Huovinen & L. Kytökorpi (toim.). Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan. Porvoo: WSOY. 342-360.

Ikääntyneiden ihmisten ohjatun terveystiikunnan laatusuositukset. Helsinki 2004. 41 s. (Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita ISSN 1236-116X; 2004:6) ISBN 952-00-1512-4

Isoaho, M. 2009. Uskalla johtaa. Haasta itsestäänselvyydet. Kariston Kirjapaino Oy. Hämeenlinna.

Jokinen, T., Heinämaa, L. & Heikkonen, I. 2000. Tervetuloa asiakas. Myyntityön ja asiakaspalvelun taito. Helsinki: Oy Edita Ab.

Juholin, E. 2001. Communicare. Viestintä strategiasta käytäntöön. Karisto Oy. Hämeenlinna.

Juholin, E. 2008. Viestinnän vallankumous. Löydä uusi työyhteisöviestintä. WS Bookwell Oy, Juva.

Jämsä K. & Manninen E. 2000. Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla. Tummuvuoren kirjapaino, Vantaa

Järvinen A., Koivisto T. & Poikela E. 2002. Oppiminen työssä ja työyhteisössä. WS Bookwell Oy, Juva.

Kamensky, M. 2003. Strateginen johtaminen. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Kamensky, M. 2008. Strateginen johtaminen. Menestyksen timantti. Kariston Kirjapaino Oy. Hämeenlinna.

Kaplan R. S. & Norton D. P. 2002. Strategialähtöinen organisaatio. Tehokkaan strategiaproessin toteutus. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Kaplan R. S., Norton D. P. 2004. Strategiakartat. Aineettoman pääoman muuttaminen mittaviksi tuloksiksi. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Kaplan R. S., Norton D. P. 2009. Strategiaverkko. Gummerus Kirjapaino Oy.

Karlöf, B. 2004. Strategian rakentaminen -sisältö ja välineet. Edita Prima Oy, Helsinki

Karlöf B., Lövingsson F. H. 2009. Johtamisen näkökulmat. Edita Prima, Helsinki.

Kauhanen J. 2003. Henkilöstövoimavarojen johtaminen. Dark Oy, Vantaa

Keskuskauppakamari 2005. Yrityksen perustajan opas 2005. Keskuskauppakamari. Helsinki.

Kim W.C., Mauborgne R. 2006. Sinisen meren strategia. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Kostamo, E. 2000. Strateginen ajattelu. Selviydy tietoyhteiskunnassa. Multiprint, Helsinki.

Kostamo, E. 2001. Huippustrategiat. Miten voimme niistä oppia? Gummerus Kirjapaino Oy, Helsinki

Packalén, L. Lahden liikuntastrategia 2007. Lahti 2004. 3 s. Esa Print Oy, Lahti

- Lahtinen, J. & Isoviita, A. 2004. Markkinoinnin perusteet. Ensimmäinen painos. Tampere: Avaintulos Oy.
- Lehtonen, J. 1998. Yhteisöt ja julkisuus. Mainonnasta yhteiskunnalliseen keskusteluun. Teoksessa Kivikuru, U.-M. & Kunelius, R. (toim.). Viestinnän jäljillä, s. 119–142. WSOY. Helsinki.
- Lehtonen T. J. 2002: Organisaation osaamisen strateginen hallinta. Akateeminen väitöskirja. Kasvatustieteiden laitos. Tampereen yliopisto, Tampere.
- Lipiäinen T. 2000. Liiketoiminnan suunnittelu, markkinointi ja johtaminen uudella vuosituhannella. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Lämsä, A – M. & Uusitalo, O. 2003. Palvelujen markkinointi esimiestyön haasteena. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Mantere S., Aaltonen P., Ikävalko H., Hämäläinen V., Suominen K., Teikari Veikko. 2006. Organisaation strategian toteuttaminen. Edita Prima Oy. Helsinki.
- Mälkiä, E. & Rintala, P. (toim.) 2002. Uusi erityisliikunta. Liikunnan sovellukset erityisryhmille. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 154. Tampere: Tammerpaino Oy.
- Opetusministeriö. 2008. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:14. Liikkuva ja hyvinvoiva Suomi 2010-luvulla. Ehdotus kansalliseksi liikuntaohjelmaksi julkisen ohjauksen näkökulmasta. Luettavissa: http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2008/Liikkuva_ja_hyvinvoiva_Suomi_2010-luvulla. Luettu 29.10.2009.
- Packalén, L. Lahden liikuntastrategia 2007. Lahti 2004. Esa Print Oy, Lahti
- Piirtola, M., Isoaho, R. & Kivelä, S. 2003. Fyysinen harjoittelu edullista ja tehokasta kaatumisten ja kaatumisvammojen ehkäisyssä. Kustannus Oy Duodecim, Jyväskylä, 599 - 604.
- Piispanen, Toni. 2007. Yhdessä kehittämisen paikallisiin ratkaisuihin – Erityisliikuntaa kuntiin 2004–06 –kehittämisen- ja konsultointiprojekti. Loppuraportti. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro. 160. Helsinki 2007.
- Piispanen, T. 2010. Erityisliikunnan kehittäminen kunnissa – Erityisliikuntaa kuntiin 2007–09 –kehittämisen- ja konsultointiprojekti. Loppuraportti. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro. 164. Helsinki 2010.
- Puolanne, M & Tikkanen, H. 2000. Astma ja liikunta. Teoksessa Laitinen, L. A., Juntunen-Backman, K., Hedman, J. & Ojaniemi, S.(toim.) Astma. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 68 - 69.
- Rissanen, T. 2006. Hyvän palvelun kehittäminen. Vaasa: Kustannusosakeyhtiö Pohjantähti.
- Rope, T. 2000. Suuri markkinointikirja. Helsinki: Otavan kirjapaino Oy.
- Rope, T. 2005. Markkinoinnilla menestykseen. Karisto Oy, Hämeenlinna.
- Santalainen, T. 2008. Strateginen ajattelu. Karisto Oy. Helsinki.

- Santalainen, T. 2009. Strateginen ajattelu & toiminta. Kariston Kirjapaino Oy. Hämeenlinna.
- Soveltava liikuntakasvatus 2003, LiikuntaKasvi -verkkomateriaali, Jyväskylän yliopisto
- Storbacka, K. & Lehtinen, J. 1997. Asiakkuuden ehdoilla vai asiakkaiden armoilla. WSOY. Helsinki.
- Suominen, H., Rantanen, T., Hirvensalo, M. & Era, P. 2000. Kuinka ikääntyvät hyötyvät liikunnasta. Teoksessa Miettinen, M. (toim.): Haasteena huomisen hyvinvointi - miten liikunta lisää mahdollisuuksia. Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu II. Tutkimuskatsaus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 124. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissektori (LIKES). Jyväskylä, 167 - 187.
- Suominen, K., Karkulehto K., Sipponen J., & Hämäläinen V. 2009. Esimiesstrategia vaikuttajaksi. WSOYpro, Juva.
- Sydänmaanlakka P. 2000: Älykäs organisaatio. Tiedon, osaamisen ja suorituksen johtaminen. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Sydänmaanlakka P. 2004: Älykäs johtajuus. Ihmisten johtaminen älykkäissä organisaatioissa. Karisto Oy, Hämeenlinna.
- TiedoteDeski Finland Oy. 2007. Opas : Viestintästrategia ja viestintäsuunnitelma. Helsinki
Luettavissa: <http://tiedottaja.fi/pdf/viestintastrategia.pdf>. Luettu: 9.9.2010
- Vaasan kaupunki. 2010, Vaasa – Suomen luonnollisin kaupunki. Liikuntapoliittinen ohjelma 2011-2020. Vaasan kaupungin painatuskeskus.
- Viitala R. 2003: Osaamisen johtaminen esimiestyössä. Acta Wasaensia No 109. Liiketaloustiede. Vaasan yliopisto, Vaasa.
- Vuokko, P. 2003. Markkinointiviestintä. WS Bookwell Oy. Porvoo
- Vuokko, P. 2004. Nonprofit- organisaatioiden markkinointi. WS Bookwell Oy. Porvoo.
- Vuori, I. & Miettinen, M. (2000): Kuinka tärkeää liikunta on terveydelle ja toimintakyvylle? Teoksessa Miettinen, M. (toim.): Haasteena huomisen hyvinvointi - miten liikunta lisää mahdollisuuksia. Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu II. Tutkimuskatsaus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 124. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissektori (LIKES), Jyväskylä, 91 - 122.
- Vuori, I. 2003. Lisää liikuntaa. Helsinki, Edita.
- Ylikoski, T. 1999. Unohtuiko asiakas? Toinen uudistettu painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Åberg, L. 2000. Viestinnän johtaminen. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu.
- <http://www.kvft.fi/sivu/kehitysvammaisuus>

ERITYISLIIKUNNAN KYSELY ASIAKKAILLE

Hyvä ohjattuihin liikuntaryhmiin osallistuva!

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää Vaasan liikuntaosaston erityisliikuntaryhmiin osallistuvien liikuntakokemuksia sekä erityisliikunnan kehittämistä Vaasan kaupungissa. Vastaamalla kyselyyn voit vaikuttaa Vaasan kaupungin erityisryhmien liikuntapalveluiden paranemiseen. Kysely on osa Vaasan erityisryhmien kehittämissuunnitelmaa ja osa liikunnan ylemmän ammattikorkeakoulututkintoa, jota suoritan Haaga-Helian ammattikorkeakoulussa.

Lomakkeen kysymyksiin vastataan ympyröimällä sen vaihtoehdon numero, joka sopii Teille parhaiten tai kirjoittamalla kysytty tieto sille varattuun tilaan. **ON ERITTÄIN TÄRKEÄÄ, ETTÄ KAIKKI LOMAKKEEN SAANEET VASTAAVAT JA PALAUTTAVAT KYSELYN.**

Toivon, että vastaatte huolellisesti jokaiseen kysymykseen, koska sen avulla kehitämme toimintaamme ja tarjontaamme asiakkaiden toiveiden mukaiseksi, joten toivomme mahdollisimman monen kertovan mielipiteensä. **Palauttakaa täytetty lomake ryhmänne ohjaajalle tai liikuntaosastolle viimeistään 7.5. mennessä.** Kaikki tiedot käsitellään täysin luottamuksellisesti.

Mikäli haluat osallistua seuraavan kauden kausikortin sekä tuotepakettien arvontaan, täytä myös erillinen arvontalomake, jonka saat täytettyäsi kyselylomakkeen. Palauttakaa täytetty arvontalomake ryhmänne ohjaajalle.

Kiitos etukäteen vastauksestanne ja mukavia hetkiä liikunnan parissa!

Teemu Mäkipaakkanen
erityisryhmien liikunnanohjaaja
puh. 325 3665
sähköposti: teemu.maki-paakkanen@vaasa.fi

Vastatkaa seuraaviin itseänne koskeviin kysymyksiin mahdollisimman tarkasti, joko ympyröimällä tai rastittamalla sen vaihtoehdon numero, joka sopii Teille parhaiten tai kirjoittamalla kysytty tieto sille varattuun tilaan.

Taustatiedot

1. Sukupuoli: 1 nainen 2 mies

2. Ikä: _____ vuotta

3. Kuinka usein harrastatte vapaa-ajan liikuntaa niin, että ainakin lievästi hengästytte ja hikoilette?

1. muutaman kerran vuodessa tai harvemmin
2. 1-2 kertaa kuukaudessa
3. 1-2 kertaa viikossa
4. 3-4 kertaa viikossa
5. lähes päivittäin / päivittäin

4. Miten harrastatte liikuntaa mieluiten? (Laita numerojärjestykseen 1-3)

- _____ Yksin
_____ Ystävän kanssa
_____ Ryhmässä

5. Kuinka usein osallistutte Vaasan erityisliikuntaan?

1. kerran kuussa
2. viikoittain
3. päivittäin
4. satunnaisesti

6. Liikuntaryhmä (tai -ryhmät), joihin osallistutte:

7. Olen osallistunut tämän ryhmän toimintaan.

0-1 v 2-3 v 4-5 v 6-10 v 11 v –

8. Mitä pidätte tärkeimpinä syinä käydä liikuntaryhmissä?

9. Oletteko saanut tietoa Vaasan kaupungin järjestämästä erityisliikunnasta?

1. erittäin hyvin 2. melko hyvin 3. kesinkertaisesti 4. melko huonosti 5. erittäin huonosti

10. Mistä olette saanut tietoa Vaasan kaupungin erityisliikunnan ryhmistä?

1. lehtimainoksesta
2. liikuntaosaston kausiesitteestä
3. liikuntaosaston kotisivuilta
4. ystäviltä tai tuttavilta tms.
5. muu, mikä? _____

11. Erityisliikunta on mielestänne järjestetty?

1. erittäin hyvin 2. hyvin 3. melko hyvin 4. melko huonosti 5. erittäin huonosti

12. Arvioikaa, miten hyvin Vaasan kaupungin liikuntatoimi on onnistunut hoitamaan seuraavia erityisliikuntapalveluita ja -tehtäviä. (Numero 1 = erittäin hyvin ja 5 = erittäin huonosti)

Palvelu	Erittäin hyvin	Hyvin	En osaa sanoa	Melko huonosti	Erittäin huonosti
Erityisliikuntapalvelut	1	2	3	4	5
Ohjaajien ammattitaito	1	2	3	4	5
Asiakaspalvelu	1	2	3	4	5
Erityisliikuntapalveluista tiedottaminen	1	2	3	4	5
Erityisliikuntapalveluiden kotisivut	1	2	3	4	5
Liikuntatilojen tarjonta erityisryhmille	1	2	3	4	5
Liikuntaryhmien/-paikkojen sijainti	1	2	3	4	5
Erityisliikuntaryhmien kuljetuspalvelut	1	2	3	4	5
Erityisliikunnan hinta- laatusuhde	1	2	3	4	5
Erityisliikuntapaikkojen esteettömyys	1	2	3	4	5

13. Arvioikaa, tulisiko seuraavien tahojen järjestää nykyistä enemmän liikuntapalveluja erityisryhmäläisille kaupunkimme alueella. (Numero 1=erittäin paljon, numero 5=erittäin vähän)

Järjestävä taho	Erittäin paljon	Paljon	En osaa sanoa	Vähemmän	Erittäin vähän
Vaasan kaupungin liikuntaosasto	1	2	3	4	5
Liikuntaseurat	1	2	3	4	5
Kansalaisopisto	1	2	3	4	5
Yksityiset liikuntayritykset	1	2	3	4	5
Seurakunnat	1	2	3	4	5
Vammaisjärjestöt	1	2	3	4	5
Eläkeläisjärjestöt	1	2	3	4	5
Muu järjestö tai taho, mikä?	1	2	3	4	5

14. Arvioikaa seuraava väittämä erityisliikuntaharrastamisen edellytyksiä kaupunkimme alueella ja toimesta. (Numero 1 = täysin samaa mieltä, numero 5 = täysin eri mieltä).

Väittämä	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	Melko samaa mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
Erityisliikunnan harrastamisen edellytykset ovat Vaasassa riittävät.	1	2	3	4	5

15. Haluaisitteko saada liikuntaa liittyvää yksilöllistä neuvontaa enemmän?

kyllä en

16. Keneltä haluisitte saada liikuntaa liittyvää tietoa? (Numeroikaa tärkeysjärjestyksessä **kolme tärkeintä**)

- _____ lääkäri
- _____ terveydenhoitaja
- _____ fysioterapeutti/kuntohoitaja
- _____ liikunnanohjaaja
- _____ muu, kuka? _____

17. Ehdotuksia ja toivomuksia erityisryhmien liikuntatoiminnan järjestämiseksi ja edistämiseksi Vaasassa:

KIITOS VASTAUKSISTANNE JA YHTEISTYÖSTÄ!

Palauttakaa täytetty lomake ryhmänne ohjaajalle tai liikuntaosastolle viimeistään 7.5. mennessä.

KUNDENKÄT OM SPECIALIDROTT

Bästa deltagare i ledda idrottsgrupper!

Syftet med denna undersökning är att utreda idrottserfarenheterna för dem som har deltagit i Vasa stads idrottsavdelnings specialidrottsgrupper och att utveckla specialidrotten i Vasa stad. Genom att besvara enkäten kan du bidra till att förbättra Vasa stads service för specialidrottsgrupper. Enkäten är en del av Vasas utvecklingsplan för specialgrupper och en del av en högre yrkeshögskoleexamen i idrott som jag avlägger vid Haaga-Helia yrkeshögskola.

Besvara frågorna i enkäten genom att ringa in numret för det alternativ som passar dig bäst eller genom att på det reserverade utrymmet skriva in den information som efterfrågas. **DET ÄR MYCKET VIKTIGT ATT ALLA DE SOM HAR FÅTT EN BLANKETT BESVARAR OCH RETURNERAR DEN.**

Jag hoppas att du noggrant besvarar varje fråga, eftersom det hjälper oss att utveckla vår verksamhet och vårt utbud i enlighet med kundernas önskemål. Vi hoppas därför att så många som möjligt ska säga sin åsikt. **Returnera den ifyllda blanketten till grupplederen eller idrottsavdelningen senast 7.5.** Alla uppgifter behandlas alltigenom konfidentiellt.

Om du vill delta i utlottningen av säsongskort och produktpaket, fyll då också i en separat lotteriblankeett som du får när du har fyllt i enkätformuläret. Returnera den ifyllda lotteriblankeetten till grupplederen.

Tack i förväg för dina svar, jag önskar dig trevliga idrottsstunder!

Teemu Mäkipaakkanen

Idrottsinstruktör för specialgrupper

tfn 325 3665

e-post: teemu.maki-paakkanen@vaasa.fi

Svara så noggrant som möjligt på de följande frågorna om dig själv, antingen genom att ringa in eller kryssa för numret för det alternativ som passar dig bäst eller genom att på det reserverade utrymmet skriva in den information som efterfrågas.

Bakgrundsfakta

1. Kön 1 kvinna 2 man

2. Ålder: _____ år

3. Hur ofta idrottar du på fritiden så att du blir åtminstone lindrigt andfådd och svettig?

1. några gånger per år eller mer sällan
2. 1–2 gånger per månad
3. 1–2 gånger per vecka
4. 3–4 gånger per vecka
5. nästan dagligen/dagligen

4. Hur utövar du helst idrott? Ange i nummerföljd med siffrorna 1–3

_____ Ensam

_____ Med en vän

_____ I grupp

5. Hur ofta deltar du i specialidrott i Vasa?

1. en gång per månad
2. varje vecka
3. varje dag
4. sporadiskt

6. Idrottsgrupp (eller idrottsgrupper) som du deltar i:

7. Jag har deltagit i verksamheten i gruppen:

0–1 år 2–3 år 4–5 år 6–10 år 11 år –

8. Vilken är den viktigaste orsaken för dig att delta i en idrottsgrupp?

9. Den information som du har fått om specialidrott som Vasa stad ordnar har varit

1. mycket bra 2. ganska bra 3. medelmåttig 4. ganska dålig 5. mycket dålig

10. Var har du fått information om Vasa stads specialidrottsgrupper?

1. via en tidningsannons
2. via idrottsavdelningens säsongsbroschyr
3. via idrottsavdelningens webbsidor
4. genom vänner och bekanta e.d.
5. annat, vad? _____

11. Hur har specialidrotten ordnats i ditt tycke?

1. mycket bra 2. bra 3. ganska bra 4. ganska dåligt 5. mycket dåligt

12. Bedöm hur väl Vasa stads idrottsväsende har lyckats med att sköta följande service och uppgifter inom specialidrotten. (Nummer 1 = mycket bra och 5 = mycket dåligt)

Service	Mycket bra	Bra	Kan inte säga	Ganska dåligt	Mycket dåligt
Specialidrottsservicen	1	2	3	4	5
Instruktörernas yrkeskunnighet	1	2	3	4	5
Kundservicen	1	2	3	4	5
Informationen om specialidrottsservice	1	2	3	4	5
Specialidrottsservicens webbsidor	1	2	3	4	5
Utbudet av idrottslokaler för specialgrupper	1	2	3	4	5
Idrottsgruppernas/-anläggningarnas placering	1	2	3	4	5
Transporttjänst för specialidrottsgrupper	1	2	3	4	5
Specialidrottens pris/kvalitet-förhållande	1	2	3	4	5
Specialidrottsanläggningarnas tillgänglighet	1	2	3	4	5

13. Bedöm om följande instanser bör ordna mer idrottservice för deltagarna i specialgrupper i vår stad. (Nummer 1 = väldigt mycket, nummer 5 = mycket litet)

Instans som ordnar	Väldigt mycket	Mycket	Kan inte säga	Mindre	Mycket litet
Vasa stads idrottsavdelning	1	2	3	4	5
Idrottsföreningar	1	2	3	4	5
Medborgarinstitutet	1	2	3	4	5
Privata idrottsföretag	1	2	3	4	5
Församlingar	1	2	3	4	5
Handikapporganisationer	1	2	3	4	5
Pensionärsorganisationer	1	2	3	4	5
Annan organisation eller instans, vilken?	1	2	3	4	5

14. Bedöm det följande påståendet om förutsättningarna att utöva specialidrott i vår stad och sådan idrott som staden ordnar. (Nummer 1 = helt av samma åsikt, nummer 5 = helt av annan åsikt)

Påstående	Helt av samma åsikt	Samma åsikt	Nästan av samma åsikt	Av annan åsikt	Helt av annan åsikt
Förutsättningarna för att utöva specialidrott i Vasa är tillräckliga.	1	2	3	4	5

15. Önskar du att i större omfattning få individuell rådgivning om idrott?

ja nej

16. Av vem önskar du få information om idrott? (Ange **de tre viktigaste** med siffrorna 1–3)

- _____ läkare
- _____ hälsovårdare
- _____ fysioterapeut/konditionsskötare
- _____ idrottsinstruktör
- _____ annan, vem? _____

17. Förslag och önskemål om hur man kunde ordna och främja idrottsverksamheten för specialgrupper i Vasa:

TACK FÖR DINA SVAR OCH DITT SAMARBETE!

Returnera den ifyllda blanketten till din gruppleadare eller till idrottsavdelningen senast 7.5.

ERITYISLIIKUNNAN KYSELY YHDISTYKSILLE

Hei!

Tämän kyselyn tarkoituksena on selvittää Vaasan seudun erityisliikuntaseurojen/-yhdistyksien mielipiteitä ja kehittämisajatuksia Vaasan erityisliikuntapalveluista ja tehtävistä sekä erilaisista yhteistyömahdollisuuksista. Kyselyssä kerätään tietoja, jotta Vaasan liikuntatoimi pystyisi entistä paremmin tunnistamaan erityisliikuntaseurojen/-yhdistyksien tarpeet ja kehittämään palveluitaan tarpeita vastaaviksi. Kyselyn pääkohteena ovat Vaasan seudun erityisliikuntaseurat ja -yhdistykset.

Lomakkeen kysymyksiin vastataan ympyröimällä tai rastittamalla sen vaihtoehdon numero, joka sopii Teille parhaiten tai kirjoittamalla kysytty tieto sille varattuun tilaan. Toivomme, että vastaatte huolellisesti jokaiseen kysymykseen, koska sen avulla kehitämme toimintaamme ja tarjontaamme asiakkaiden toiveiden mukaiseksi. Toivomme kaikkien seurojen kertovan mielipiteensä. Palauttakaa täytetty lomake Vaasan liikuntaosastolle postitse tai sähköpostilla **viimeistään 21.5. mennessä!** Kaikki tiedot käsitellään täysin luottamuksellisesti.

Kiitos etukäteen vastauksestanne ja mukavia hetkiä liikunnan parissa!

Teemu Mäkipaakkanen
erityisryhmien liikunnanohjaaja
Vaasanpuistikko 20 B, 3.krs
65100 VAASA
puh. 325 3665
E-mail: teemu.maki-paakkanen@vaasa.fi

1. Yhdistyksen nimi:

2. Vastaaajan asema yhdistyksessä:
- yhdistyksen puheenjohtaja
 - yhdistyksen sihteeri
 - yhdistyksen liikuntavastaava
 - joku muu, mikä?

3. Jäsenmäärä _____, joista aikuisia _____ ja lapsia (alle 18-v.) _____

4. Yhdistyksemme toiminta-alue:
- kaupunginosa
 - oma kaupunki
 - useammassa eri kunnassa
 - maakunnassa

5. Mikä / Mitkä seuraavista vaihtoehdoista kuvaavat yhdistyksenne järjestämää liikuntaa?

1 Harrasteliikunta

2 Kunto- ja terveystoiminta

3 Lasten ja nuorten liikunta

4 Erityisliikunta

5 Ikääntyneiden liikunta

6 Kilpa- ja huippu-urheilu

7 Muu, mikä? _____

6. Erityisliikuntayhdistyksen toiminnan merkitys omalla toiminta-alueella

- erittäin tärkeä
- melko tärkeä
- ei niin tärkeä
- ei merkitystä
- en osaa sanoa

7. Erityisliikuntayhdistyksen toiminnan tavoitteet (ympyröi oikea vaihtoehto, 1=tärkein, 2=toiseksi tärkein, 3=kolmanneksi tärkein)

1. sosiaalisuus	1	2	3
2. liikunta terveyttä edistävänä toimintana	1	2	3
3. suoritusten parantaminen	1	2	3
4. henkinen hyvinvointi	1	2	3
5. virkistys	1	2	3
6. kilpailullisuus	1	2	3
7. kasvatus	1	2	3
8. kunnan kohotus	1	2	3
9. elämyksellisyys	1	2	3
10. yhteiskunnallinen vaikutus	1	2	3

8. Mitkä tekijät ovat esteenä erityisryhmien liikuntatoiminnan toteutuksessa? (ympyröi yksi tai useampi vaihtoehto)

- 1 Sopivia tiloja ei ole
 - 2 Ohjaajapula
 - 3 Rahoitus
 - 4 Kuljetusongelmat
 - 5 Avustajapula
 - 6 Suppea lajivalikoima
 - 7 Liikuntaesteet
 - 8 Harrastaminen liian kallista
 - 9 Huono tiedotus
 - 10 Muut ongelmat, mitkä?
-

9. Mitä erityisliikunnan palveluita seuranne/yhdistyksenne haluisi järjestää tulevaisuudessa toiminta-alueellanne? (rastita yksi tai useampi)

- erityisliikunnan järjestäminen lapsille
- erityisliikunnan järjestäminen työikäisille
- erityisliikunta –tapahtumien järjestäminen kohderyhmällänne
- erityisliikuntaseurojen/-yhdistyksien toiminnasta tiedottaminen
- viestintä ja tiedotus
- perheliikunnan järjestäminen
- ikääntyvien liikunnan järjestäminen
- maahanmuuttajien liikunnan järjestäminen
- lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen
- jotain muuta
- ei mitään

10. Kuinka tyytyväinen olette yleisesti oman kaupungin erityisliikuntapalveluihin? (ympyröi oikea vaihtoehto)

1. Erittäin tyytyväinen
2. Melko tyytyväinen
3. Melko tyytymätön
4. Erittäin tyytymätön

11. Kuinka arvioisitte oman yhdistyksenne kannalta, kuinka kaupunkinne on onnistunut hoitamaan seuraavia palveluitaan ja tehtäviään? (ympyröi oikea vaihtoehto)

Palvelu	Erittäin hyvin	Melko hyvin	En osaa sanoa	Melko huonosti	Erittäin huonosti
Erityisliikuntapalvelut	1	2	3	4	5
Erityisliikuntapalveluista tiedottaminen	1	2	3	4	5
Erityisliikunnan kotisivut	1	2	3	4	5
Erityisliikuntaseurojen/-yhdistyksien toiminnasta tiedottaminen	1	2	3	4	5
Erityisliikunta -tarjonta	1	2	3	4	5
Asiakaspalvelu	1	2	3	4	5
Ohjaajien ammattitaito	1	2	3	4	5
Erityisliikunnan hinta-laatusuhde	1	2	3	4	5
Liikuntapaikkojen varaaminen	1	2	3	4	5
Liikuntatilojen tarjonta erityisryhmille	1	2	3	4	5
Erityisliikuntapaikkojen rakentaminen	1	2	3	4	5
Liikuntapaikkojen esteettömyys	1	2	3	4	5
Erityisliikuntaryhmien sijainti	1	2	3	4	5
Yhteistyö erityisliikuntayhdistyksien kanssa	1	2	3	4	5
Erityisliikuntayhdistyksien toiminta-avustukset	1	2	3	4	5
Erityisliikunnan edunvalvonta	1	2	3	4	5
Kuntalaisten aktivointi liikuntaan	1	2	3	4	5
Joki muu, mikä?					

12. Miten tärkeäksi koette yhteistyön seuraavien tahojen kanssa? (ympyröi todellisuutta parhaiten kuvaava vaihtoehto)

	Erittäin tärkeä	Melko tärkeä	En osaa sanoa	Ei kovin tärkeä	Ei lainkaan tärkeä
Yksityinen sektori (esim. yritykset, kaupungit)	1	2	3	4	5
Kolmas sektori (esim. seurakunnat, yhdistykset)	1	2	3	4	5
Julkinen sektori (kunta, valtio, seurakunta)	1	2	3	4	5

13. Arvioi yhdistyksenne mahdollisuuksia yhteistyöhön Vaasan kaupungin liikuntaosaston kanssa seuraavissa asioissa. (ympyröi yksi vaihtoehto per rivi)

Palvelu	Erittäin hyvät mahdollisuudet	Hyvät mahdollisuudet	En osaa sanoa	Huonot mahdollisuudet	Erittäin huonot mahdollisuudet
Erityisliikunnan järjestäminen	1	2	3	4	5
Erityisliikuntapalveluista tiedottaminen	1	2	3	4	5
Erityisliikuntapaikkojen rakentaminen	1	2	3	4	5
Liikuntapaikkojen esteettömyys	1	2	3	4	5
Liikuntatapahtumien järjestäminen	1	2	3	4	5
Liikuntakoulutusten järjestäminen	1	2	3	4	5
Yhdistyksen toiminnasta tiedottaminen	1	2	3	4	5
Liikuntapaikkojen hoito	1	2	3	4	5
Jokin muu, mikä?	1	2	3	4	5

14. Millaisia yhteistyömahdollisuuksia näette oman kuntanne liikuntatoimen kanssa?

Numeroikaa enintään 3 vaihtoehtoa 1-3 tärkeysjärjestykseen (1=tärkein, 2=toiseksi tärkein, 3=kolmanneksi tärkein)

1. Erityislasten liikunnan järjestäminen
2. Erityisnuorten liikunnan järjestäminen
3. Erityisliikuntaseurojen/-yhdistyksien toiminnasta tiedottaminen
4. Liikuntapaikkojen hoito
5. Erityisliikunnan järjestäminen työikäisille
6. Liikuntapaikkojen esteettömyys
7. Ikääntyvien liikunnan järjestäminen
8. Erityisliikuntatapahtumien järjestäminen
9. Perheliikunnan järjestäminen
10. Maahanmuuttajien liikunnan järjestäminen
11. Lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen
12. Jokin muu, mikä? _____

15. Mitkä olisivat yhteistyön kolme suurinta hyötyä yhdistyksenne kannalta?

1.

—

2.

—

3.

—

16. Minkälaisia suunnitelmia yhdistyksellänne on liikuntatoiminnan kehittämisen suhteen?

—

17. Mitä kehittämistoimenpiteitä Vaasan kaupungin erityisliikunnan pitää käynnistää?
Mainitkaa yhdistyksenne kannalta kolme tärkeintä kehittämistoimenpidettä.

18. Ehdotuksia ja toivomuksia erityisryhmien liikuntatoiminnan järjestämiseksi ja edistämiseksi Vaasassa:

KIITOS VASTAUKSISTANNE JA YHTEISTYÖSTÄ!

Palauttakaa täytetty lomake Vaasan liikuntaosastolle
postitse tai sähköpostilla **viimeistään 21.5. mennessä!**

ENKÄT TILL FÖRENINGARNA OM SPECIALIDROTTE

Hej!

Syftet med denna enkät är att ta reda på vilka åsikter och utvecklingsidéer specialidrottsföreningarna i Vasaregionen har när det gäller specialidrottens tjänster och uppgifter i Vasa samt vilka olika slags samarbetsmöjligheter det finns. I enkäten samlar man in uppgifter för att Vasa idrottsväsende på ett allt bättre sätt ska kunna identifiera specialidrottsföreningarnas behov och utveckla sin service så att den motsvarar behoven. Den huvudsakliga målgruppen för enkäten är specialidrottsföreningarna i Vasaregionen.

Besvara frågorna i enkäten genom att ringa in eller kryssa för numret för det alternativ som passar er bäst eller genom att på det reserverade utrymmet skriva in den information som efterfrågas. Vi hoppas att ni noggrant besvarar varje fråga, eftersom det hjälper oss att utveckla vår verksamhet och vårt utbud i enlighet med kundernas önskemål. Vi önskar att alla föreningar ska säga sin åsikt. Returnera den ifyllda blanketten till Vasa stads idrottsavdelning per post eller e-post **senast 21.5.!** Alla uppgifter behandlas alltigenom konfidentiellt.

Tack i förväg för era svar, vi önskar er trevliga idrottsstunder!

Teemu Mäkipaakkanen

Idrottsinstruktör för specialgrupper

Vasaesplanaden 20 B, 3 vån.

65100 VASA

tfn 325 3665

E-post: teemu.maki-paakkanen@vaasa.fi

1. Föreningens namn:

2. Uppgiften i föreningen för den som besvarar frågorna:

- föreningens ordförande
- föreningens sekreterare
- föreningens idrottsansvariga
- någon annan, vem? _____

3. Medlemsantal _____, av vilka _____ vuxna och _____ barn (under 18 år)

4. Vår förenings verksamhetsområde:
- stadsdel
 - den egna staden
 - i ett flertal olika kommuner
 - i en landsort

5. Vilket/Vilka av följande alternativ beskriver den idrott som er förening ordnar?

1. fritidsmotion

2. motions- och hälsoidrott

3. idrott för barn och unga

4. specialidrott

5. idrott för äldre

6. tävlings- och elitidrott

7. annat, vad? _____

6. Betydelsen av specialidrottsföreningens verksamhet på verksamhetsområdet

- mycket viktig
- ganska viktig
- inte så viktig
- ingen betydelse
- kan inte säga

7. Målen för specialidrottsföreningens verksamhet (ringa in rätt alternativ, 1 = viktigast, 2 = näst viktigast, 3 = tredje viktigast)

11. social inriktning	1	2	3
12. idrott som hälsofrämjande verksamhet	1	2	3
13. förbättrande av prestationer	1	2	3
14. psykiskt välmående	1	2	3
15. rekreation	1	2	3
16. tävlingsinriktning	1	2	3
17. fostran	1	2	3
18. höjning av konditionen	1	2	3
19. inriktning på upplevelser	1	2	3
20. samhällelig inverkan	1	2	3

8. Vilka faktorer är hinder för genomförandet av specialgruppernas idrottsverksamhet? (Ringa in ett eller flera alternativ.)

1. det finns inga lämpliga lokaler

2. brist på instruktörer

3. finansiering

4. problem med transporter

5. brist på assistenter

6. begränsat utbud av idrottsgrenar

7. rörelsehinder

8. idrottsutövandet är för dyrt

9. dålig information

10. andra problem, vilka? _____

9. Hurdan specialidrottsservice skulle er förening i framtiden vilja ordna inom ert verksamhetsområde? (Kryssa för ett eller flera alternativ.)

- ordnande av specialidrott för barn
- ordnande av specialidrott för personer i arbetsför ålder
- ordnande av specialidrottsevenemang för målgrupper
- information om specialidrottsföreningarnas verksamhet
- kommunikation och information
- ordnande av familjeidrott
- ordnande av idrott för äldre personer
- ordnande av idrott för invandrare
- ordnande av morgon- och eftermiddagsverksamhet för barn
- något annat
- ingen alls

10. Hur nöjda är ni i allmänhet med den egna stadens specialidrottsservice? (Ringa in rätt alternativ.)

1. mycket nöjd
2. ganska nöjd
3. ganska missnöjd
4. mycket missnöjd

11. Hur skulle ni från er egen förenings synpunkt bedöma hur väl er stad har lyckats med att sköta följande service och uppgifter? (Ringa in rätt alternativ.)

Service	Mycket bra	Ganska bra	Kan inte säga	Ganska dåligt	Mycket dåligt
Specialidrottsservice	1	2	3	4	5
Information om specialidrottsservice	1	2	3	4	5
Specialidrottens webbsidor	1	2	3	4	5
Information om specialidrottsföreningarnas verksamhet	1	2	3	4	5
Utbudet av specialidrott	1	2	3	4	5
Kundservice	1	2	3	4	5
Instruktörernas yrkeskunnighet	1	2	3	4	5
Specialidrottens pris/kvalitet-förhållande	1	2	3	4	5
Bokning av idrottslokaler	1	2	3	4	5
Utbudet av idrottslokaler för specialgrupper	1	2	3	4	5
Byggande av specialidrottsanläggningar	1	2	3	4	5
Idrottsanläggningarnas tillgänglighet	1	2	3	4	5
Specialidrottsgruppernas läge	1	2	3	4	5
Samarbete med specialidrottsföreningarna	1	2	3	4	5
Specialidrottsföreningarnas verksamhetsbidrag	1	2	3	4	5
Intressebevakning av specialidrotten	1	2	3	4	5
Aktiverande av kommuninvånarna när det gäller idrott	1	2	3	4	5
Något annat, vad?					

12. Hur viktigt anser ni att ett samarbete är med de följande instanserna? (Ringa in det alternativ som bäst beskriver verkligheten.)

	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Kan inte säga	Inte så viktigt	Inte alls viktigt
Privata sektorn (t.ex. företag, affärer)	1	2	3	4	5
Tredje sektorn (t.ex. föreningar)	1	2	3	4	5
Offentliga sektorn (kommuner, staten, församlingar)	1	2	3	4	5

13. Bedöm er förenings möjligheter att samarbeta med Vasa stads idrottsavdelning i de följande angelägenheterna. (Ringa in ett alternativ per rad.)

Service	Mycket goda möjligheter	Goda möjligheter	Kan inte säga	Dåliga möjligheter	Mycket dåliga möjligheter
Ordnande av specialidrott	1	2	3	4	5
Information om specialidrottsservice	1	2	3	4	5
Byggande av specialidrottsanläggningar	1	2	3	4	5
Idrottsanläggningarnas tillgänglighet	1	2	3	4	5
Ordnande av idrottsevenemang	1	2	3	4	5
Ordnande av idrottsutbildningar	1	2	3	4	5
Information om föreningens verksamhet	1	2	3	4	5
Skötsel av idrottsanläggningarna	1	2	3	4	5
Något annat, vad?	1	2	3	4	5

14. Hurdana samarbetsmöjligheter med er egen kommuns idrottsväsende upplever ni att ni har? Prioritera högst 3 alternativ med siffrorna 1–3 (1 = viktigast, 2 = näst viktigast, 3 = tredje viktigast)

- 1. ordnande av idrott för barn med specialbehov
- 2. ordnande av idrott för unga med specialbehov
- 3. information om specialidrottsföreningarnas verksamhet
- 4. skötsel av idrottsanläggningar
- 5. ordnande av specialidrott för personer i arbetsför ålder
- 6. idrottsanläggningarnas tillgänglighet
- 7. ordnande av idrott för äldre personer
- 8. ordnande av specialidrottsevenemang
- 9. ordnande av familjeidrott
- 10. ordnande av idrott för invandrare
- 11. ordnande av morgon- och eftermiddagsverksamhet för barn
- 12. något annat, vad? _____

15. Vilka skulle de tre största fördelarna med ett samarbete vara för er förening?

1.

—

2.

—

3.

—

16. Hurdana planer har er förening när det gäller att utveckla idrottsverksamheten?

—

17. Vilka utvecklingsåtgärder bör Vasa stads specialidrott vidta? Nämn de tre viktigaste utvecklingsåtgärderna med tanke på er förening.

18. Förslag och önskemål när det gäller att ordna och främja idrottsverksamheten för specialgrupper i Vasa:

TACK FÖR ERA SVAR OCH ERT SAMARBETE!

Returnera den ifyllda blanketten till Vasa stads idrottsavdelning
per post eller e-post **senast 21.5.!**